

Na začiatku leta 2017 sme dopísali knihu/rozhovor s Karolom Sudorom. Volá sa *Ešte raz* a naposledy s podtitulom *Koniec príbehu*.

Mal som v posledných rokoch vo zvyku všetky svoje publikované eseje a glosy (písal som ich predovšetkým pre Denník N, .týždeň a svoj blog) vydávať aj v knižnej podobe. Cítil som potrebu narýchlo vydať ešte knihu predposlednú. Toto je ona. Obsahuje glosy a meditácie z rokov 2015, 2016 a 2017.

Knihu vydávam v tridsiatich číslovaných a signovaných exemplároch.

Fedor Gál
Praha, jún 2017

digitálna verzia

2015

eseje

2016

glosy

2017

2015

O zoznamoch, ktoré som vnímal osobne 5
O slobode voľby 6
O kultúrnych konštruktoch 7
Po rokoch 8
O hybridnej vojne 9
O Ferovi Guldanovi 10
O mojom vlastenectve 12
O agentoch medzi nami 13
Evian 1938 14
O asistovanej smrti 15
Čo je dnes ďaleko a čo blízko? 17
Profesionálny vojak 18
O konsenze a vesmíre 19
O malých dejinách 21
Slovensko o niekoľko desiatok rokov 22
Zložitý, príliš zložitý svet 23
Mačka vonkajšia 25
Rozhovor 26
Zomrel sir Nicholas Winton 27
Cesta za snom na parníku Pentcho 30
Ide opäť do tuhého! 32
Stoštyridsať kilometrov 33
Jin a Jang 34
Koncom augusta 35
Splynutie s davom je prehra 36
Slovo roka: vojna 37
Vojna a mier v roku 2015 – namiesto záveru
Mal Huntington pravdu? 39
O večnom mieri 41

O ZOZNAMOCH, KTORÉ SOM VNÍMAL OSOBNE

Vynechám zoznamy spreď novembra '89, ktoré čítali tisícky a tisícky ľudí. O jednom „porevolučnom“ dosť dávno hovoril v českom parlamente poslanec Pavel Bratinka. Týkal sa správy Federálnej bezpečnostnej a informačnej služby o extrémistických skupinách. Patrilo medzi ne aj Hnutie občianskej solidarity a tolerancie (HOST), ktoré sme zakladali v prvej polovici 90. rokov. Po vražednom prepadnutí študenta Filipa Venclíka skinhedom v pražskom metre na stanici Dejvická. Filip umieral, zatiaľ čo popri ňom chodili nevšimaví cestujúci. HOST sa venoval predovšetkým monitoringu rasového násilia v Česku. Už neexistuje.

O druhom zozname, zhruba v tom istom čase referoval v slovenskom parlamente Ivan Lexa, vtedy šéf Slovenskej informačnej služby. Týkal sa mojej protislovenskej činnosti prostredníctvom českej TV Nova. Potom prišli zoznamy židov a židovských miešancov v politike, ktoré sa šírili internetom, myslím, že z pera istého Adama Bartoša, dnes známeho predovšetkým svojimi obskúrnymi protiislamskými a protiimigrantskými vystúpeniami pod zástavou Národnej demokracie. A celkom nedávno sa objavil zoznam agentov, „užitočných idiotov a trollov Západu“.

Byť zviditeľnený na takomto zozname je záväzok. A keďže žijeme v časoch všadeprítomnej inzercie a marketingu, aj značka. Ľudia z takýchto zoznamov by mali zverejnenie svojho mena brať vážne a šliapnuť na plyn.

Podpisovať petície, zhromažďovať sa na námestiach kvôli mixu emocionálnych prejavov popretkávaných politickým folkom nemá príliš zmysel. Postaviť sa rizikám vlastným telom bez okázalých rečí... nedať šancu tribunovým egomaniakom, účelovej sebaaprezentácii, zmysel má.

O SLOBODE VOĽBY

Človek musí mať nejaký profesionálny alebo osobný záujem, aby sa v minulosti systematicky prehrabával. Na mňa to prišlo v zrelom veku – zaujalo ma organizované násilie, ktorému ľudia podľahli v časoch nacizmu a komunizmu. Ako sa desaťročia po druhej svetovej vojne začali otvárať a zverejňovať archívy, dozvedali sme sa o neuveriteľných podobách ľudskej krutosti. Ukazovalo sa, že vraždenie a vyvražďovanie páchali aj takí, ktorí nemuseli. A nepotrebovali k tomu ani ideologické a štátom posvätené alibi. Stačila na to príležitosť. Masové hroby pritom ukrývali aj obeť, ktoré boli akosi „nadbytočné“, pretože boli bezbranné a nevinné – deti, ženy, stari ľudí. Často dokonca práve ich.

Je historickým šťastím, že končím, kde žijeme, sa masívny vojnový konflikt už desaťročia vyhýba. Nebyť rodičov a starých rodičov nejedného z mojich rovesníkov, netušili by sme, že to nie je štandard.

Za „štandard“ však považujeme, že kolega, partner, sused..., skrátka tvoj blížny, ti kedykoľvek spraví čokoľvek, čo by sám nechcel od druhých. Yuval Noah Harari nazval svoje veľkolepé dielo *Sapiens*, s podtitulom *Úchvatný a údesný príbeh ľudstva* (Praha, Rozmluvy 2013). V jednom rozhovore prehlásil, že „štúdium histórie nemá slúžiť na to, aby sme sa z minulosti poučili, ale na to, aby sme sa z nej oslobodili“. Lenže ako sa oslobodí z prekliatia génov a mémov, ktoré v sebe nosíme po predkoch, a z ducha svojej doby, ktorý nevznikol včera ani predvčerom? Ako inak vnímať resentimenty napríklad na nacizmus a komunizmus? A prečo si nemyslieť, že ide o akési univerzálne postihnutie, keď sa človek zamyslí nad udalosťami, ktoré aktuálne hýbu nielen našim záhumienkom, ale aj globálnym teritóriom?

Dobro a zlo sú dve strany jedného. Vždy boli a vždy budú. Ešteže si môžeme vybrať.

O KULTÚRNYCH KONŠTRUKTOCH

Národy a náboženstvá sú ľudský výmysel. Boha do toho nepleťte. Napríklad každý kúsok národnej a náboženskej identity sme si vymysleli v chode dejín, uverili vlastným výmyslom a nechali si ich zažrať hlboko pod kožu. Tak hlboko, že sa stali našou súčasťou a súčasťou našich dejín, teda skutočnosťou. Sme smrteľní bohovia. Deti svetla a deti tmy. Svetlo a tma stáli na počiatku, sprevádzajú nás životom a budú stáť aj na konci. Pokojne im hovorte, ako chcete. Kdesi na začiatku zrodu živých bytostí bol možno iba pud sebazáchovy, ktorý je im vlastný takmer bez o zvyšku. Sebecký gén? Evolúcia v istom okamihu zrodila rozmanité kultúry a ony zase vedomé zlo a dobro. Tomuto verím.

Občas špekulujem o budúcnosti. Žijem síce v atypicky sekulárnej spoločnosti, ale aj tak som minoritka. Národne a etnicky (pôvodom som Žid) dokonca dvojnásobná. Heslá ako „Za Boha a za národ“, pri ktorých sa niektorým krvou podlievajú oči a iní myslia rovno na „konečné riešenie“, ma zneisťujú. No čo už – istota bola, je a bude nedostatkový tovar. Spolieham sa na to, že aj menšinovosť je mnohoraká, a hoci sú národy a náboženstvá kultúrne konštrukty, ich mierové spolužitie je – aj s ohľadom na vrozený pud sebazáchovy – lepšie ako násilie a boj.

Nedávno som sa vrátil z Izraela. Väčšinu času som trávil s vnúčaťami, ale aj tak som si všimol zvláštnu vec: tá krajina je extrémne individualistická, a súčasne veľmi súdržná. Individualizmus vnímam ako odhodlanie podržať si život vo vlastných rukách. A súdržnosť je dôsledok zdieľaného ohrozenia. Sme v tom spolu a nespoliehajme sa na iných, hovoria si občania Izraela. Štátu, kde žije zhruba šesťdesiat rôznych národností, kde je ruština skoro rovnako frekventovaná ako hebrejčina, kde je náboženská ortodoxia okrajová, kde je skoro každý tretí kresťan, kde sú ešte stále otvorené dvere pre imigrantov a tí sú dokonca vítaní. Teda, pokiaľ nie sú bezpečnostným rizikom, čiže rezidentmi nepriateľských záujmov.

Tak tam choď žiť a nefilozofuj nám tu, povie si kovaný národovec

na Slovensku či v Česku, kde žijem. Nuž, odpovedám, ale veď tento jazyk je môj materinský, tu mám svoj domov a duch tejto civilizácie je mojou vlasťou. Isto, pokračujem mlčky sám pre seba, viem si predstaviť aj príjemnejšie podnebie, zdravšiu stravu, usmievavejších spoluobčanov, vyzretejšiu demokraciu... Ale čo už, keď sa mi práve toto „tu a teraz“ zažralo hlboko pod kožu a novú už nestihnem. A keďže už mám život takmer za sebou, viem, že mierové spolužitie národov a náboženstiev je len sen a žijem (obrazne povedané) „s plnou poľnou pod postelou“.

PO ROKOCH

V slovenskom Denníku N, ktorý vznikol ako trucpodnik voči oligarchizácii súkromných médií, vychádzali v roku 2015 materiály z archívov, usvedčujúce Vladimíra Mečiara – ešte nedávno ľudového hrdinu – z porušovania zákonov, zo zneužívania právomocí verejného činiteľa, z kontaktov s domácou a možno i ruskou tajnou službou. Tí, ktorí ako prví pochopili, o koho ide, čelili masovému hnevu a nenávisti. Medzitým sa Československo rozpadlo a Slovensko sa na niekoľko volebných období prepadlo na samé dno politickej kultúry. Dodnes sa úplne nespamätalo.

Pamätám sa, ako v čase vyhroteného konfliktu Verejnosti proti násiliu (VPN) s Vladimírom Mečiarom dvaja sociológovia z Masarykovej Univerzity v Brne analyzovali vrece listov, ktoré mi chodili ako predsedovi Koordinačného centra VPN a neskôr predsedovi Slovenskej rady Verejnosti proti násiliu. Mečiar bol spása, a ja nosatý diabol. Ten text bol niekedy v roku 1990 alebo 1991 publikovaný v Sociologickom časopise. Je to preč a treba to spláchnuť, zabudnúť? Nejde to. Odniesol som si z tých čias niekoľkokrát potvrdenú skepsu k väčšinovému názoru a charakterom ľudí, ktorí vedeli – ale nekonali. Aspoň zadosťučinenie, že pravda napokon vyplávala na povrch? Ani to nie. Veď dnes strojcovia Mečiarovho „imidžu“ (Budaj, Kňazko, Húska, Kováč, Gašparovič... a ďalšie celebrity postrevolučnej eufórie) a voličská masa opäť iba ukazujú prstom kamsi mimo

seba: „To vy ste ho vysunuli na piedestál! To vy!“ A nie je to tak, že väčšina bola hluchá a slepá, keď sa prevalili lži, vydieračské praktiky a populistické táranie tohto populistického zbojníka?

No nič, minulosť nezmeníš, hovorím si, rodina drží pohromade, kamarátov síce ubudlo, ale tí, čo ostali, sú skutoční... a ber čert staré krivdy – život je teraz! Akurát ten súčasný premiér Fico je iba modernizovaný klon Mečiara, Československo už nikto nepozliepa, Ukrajina je nepríjemne blízko, Putin snívá o obnovení Impéria, európsku jednotu rozleptávajú migračné vlny, rozpočtová nezodpovednosť viacerých členských krajín, médiá prinášajú kruté obrazy radikálneho islamizmu a, napríklad na českom dvore robí exprezident Václav Klaus či súčasný prezident Miloš Zeman politiku, za ktorú by sa nemuseli hanbiť ani špičky ruskej tajnej služby. Pravda je vôbec zvláštna vec, historická pravda tobôž.

O HYBRIDNEJ VOJNE

Druhá svetová, studená a hybridná vojna. Tá prvá zasiahla predovšetkým životy našich rodičov a prarodičov, tá druhá nás, tretia práve prebieha. Jej páchatelmi, obeťami a svedkami budú predovšetkým naše deti a vnúčatá. Zvláštnosťou hybridnej vojny je, že nasadeniu regulárneho vojska predchádza decentralizovaná kampaň v kyberpriestore, verejné demonštrácie a kriminálne aktivity skupín, ktoré na prvý pohľad pôsobia civilne a zanietene „pre dobrú vec“.

Predpoklad, že v hybridnej vojne sú najefektívnejšie nejakým štátom iniciované, organizované, sponzorované aktivity (myslím v tejto chvíli predovšetkým na putinovské Rusko), je oprávnený. Podobne fakt, že bojovníkmi sú často ľudia, ktorí majú vizáž občianskych aktivistov a subkultúr. Bojiská sa v hybridnej vojne rozprestierajú na globálnom teritóriu a ich úvodná fáza má neraz podobu erupcie oprávneného hnevu ľudí. Napríklad kyjevský Majdan: od občianskeho vystúpenia proti oficiálnej moci a jej neduhom, k prvým mŕtvym až k anexii Krymu a násiliu na civilnom obyvateľstve východnej

Ukrajiny to netrvalo dlho. A kto vie odhadnúť angažmán ruskej tajnej služby v začiatkoch konfliktu?

Otázka znie, či a kedy sa ocitneme v zóne ostrej paľby aj my. Každopádne by bolo hlúpe, keby sme s takouto možnosťou nepočítali. Slovensko je totiž „mentálne“ slabý článok na hraniciach euroatlantického civilizačného okruhu. Napríklad „spanilá“ jazda Nočných vlkov v apríli a máji 2015 z Moskvy na Berlín (!). Na prvý pohľad iba motorský gang s polokriminálnym životopisom. V skutočnosti však symbolický predvoj potenciálnej anexie našich myslí – tu strachom z brutálnej sily, tu „prísľubom“ silnej ruky vodcu.

Po skúsenostiach s ničovatou, až prokremelskou, čiže proputinovskou reakciou súčasnej slovenskej, českej, maďarskej... politickej reprezentácie a priamou kolaboráciou piatich kolón ruských imperiálnych záujmov by sme mali vedieť, že občianska ostrážitosť je podstatná sebaobrana pred hybridným útokom. Občianska ostrážitosť a existencia vodcovských elít, čo je technický termín označujúci politických lídrov so štátnickým citom a vplyvom. Jedného i druhého sa nám žalostne nedostáva. Ostáva nádej, že priame ohrozenie zafunguje ako budíček z letargie. Rád by som tomu veril.

No nič, tá akcia Nočných vlkov vlastne nedopadla zle. Dozvedeli sme sa napríklad, že „vlkov“ (a neboli len ruskí) dotoval ruský štát, podporovali ruské ambasády a domáce piate kolóny ruských záujmov... a že napríklad na akcii, ktorá sa konala na bratislavskom Slavíne, kde sú pochované stovky sovietskych vojakov padlých počas druhej svetovej vojny na území západného Slovenska, sa niektorí naši „protifašistickí“ aktivisti zdravili pozdravom z čias vojnovnej, teda fašistickej Slovenskej republiky: „Na stráž!“

O FEROMI GULDANOVI

Kniha *Spišské exody v 20. storočí* editorov Mira Polláka a Petra Švorca (vydalo občianske združenie Krásny Spiš a Kalligram, 2015)

rozpráva príbeh exodov – od „odchodu“ Maďarov cez vyhánanie Čechov, deportácie Židov, odvliekanie do gulagov, odsun karpatských Nemcov, likvidáciu buržoázie a prenasledovanie Rusínov, likvidáciu gréckokatolíckej cirvi, likvidáciu súkromných roľníkov, politickú emigráciu, exodus Rómov po masívne odchádzanie – najmä mladých – Slovákov za prácou... Až sa človeku žiada spýtať, ktože v tom storočí nebol vyhánaný, prenasledovaný, okrádaný, zatváraný, zabíjaný. O inom však chcem písať – o Ferovi Guldani, ktorý túto knihu ilustroval.

Ľudí, ako je Fedor Guldán, nemožno kúpiť, zmanipulovať, vyhnať... a sami nikdy neutečú. Sú zvyknutí na skromnosť, nepohodu... lacnú stravu a pitie. Nepoznajú síce nenávisť, ale nasierať ich netreba. Fero má takmer dva metre a čosi okolo metráka váhy. Jasné, majú svoje chyby. S Ferom sú napríklad pomerne náročné najmä večerné posedenia.

A prečo o ňom píšem? Jeho obrázky visia a jeho objekty postávajú kade-tade – v rôznych nadáciách, po bytoch, na miestach tragédií, napríklad tam, kde bol Lexovou tajnou službou zavraždený svedok jej kriminálnych zločinov Róbert Remiáš. Alebo na hraničnom priechode medzi Poľskom a Slovenskom, kade utekali Vrba s Wetzlerom z Auschwitzu v apríli roku 1944, kedy sa svet prvý raz dozvedel podrobnosti o tomto tábore smrti. A keď toho nebolo málo, nedávno som narazil na sochu „čvirkošov“, čo sú chlapi, ktorí zvykli debatovať nad potokom a pritom pomedzi zuby „čvirkať“ do vody až na východe Slovenska v Sobranciach. Viem, že niektoré jeho diela vznikajú medzi dvomi pohárkami a niektoré výstavy z večera na ráno. Neuchopiteľný a nepochopiteľný je však zdroj jeho energie a imaginácie. Ak existuje božské v nás a nad nami, tak je to práve zázrak ľudskej kreativity.

Môžu ľudia, ako je Fero Guldán, zabrániť nekonečnému opakovaniu príbehu exodov? Nemôžu, pretože ide o rub ľudskej prirodzenosti. Celkom isto sa však, keď dôjde na lámanie chleba, nebudú venovať maľovaniu, sochárčeniu, skladaniu, skúmaniu, písaniu...,

ale vyrazia do akcie. V batohu budú mať aj petflašu s vínom, slaninu, cibuľu a kus chleba. A keď dorazia na nepriateľské predpolie, vybalia batoh a začnú diskutovať. Bude to jedna k jednej, či prežijú. Pri televíznych obrazovkách a displejoch svojich elektronických „komunikačných prostriedkov“ budú sedieť občania, ktorí sa stihli schovať a premýšľať o tom, ku komu sa pridať.

O MOJOM VLASTENECTVE

Prvú verziu tohto textu som písal v čase, keď v Česku vrcholili Majstrovstvá sveta v hokeji 2015 a český mančaft mal niekoľko hodín pred semifinálovým stretnutím s Kanadou. Počas chatovania so synovou rodinou – mama Moravanka, otec Slovák – si môj dvojročný vnuk zaskandoval pred webovou kamerou: „Čechy, Čechy!!!“ Celý doterajší život prežil vo Vilniuse a v Tel Avive.

Zhodou okolností som práve v tom čase diskutoval v malej virtuálnej skupinke o situácii na Ukrajine. Okrem iného aj o vlastenectve. Je to pocit, v mene ktorého Ukrajinci bojujú za svoju vlasť, za svoj národ, za demokratické hodnoty a nezávislosť. Áno, bez vlasteneckej súdržnosti by žiadna Ukrajina neexistovala, iba ruské impérium.

V ten istý deň som sa stavil u svojich rusko-ukrajinských priateľov. Káťa mi na otázku, či je vlastenka, odpovedala: „Nemám to slovo rada, rozdeľuje ľudí“. Moja reč, hovorím si, ale keď sa rozpadalo Československo – a že tento rozpad zosnovala prapodivná menšina, je empirický fakt – neboli sme pod ostrou paľbou cudzej mocnosti, i keď jej agentúrna sieť sa činila, ako to len šlo.

Kúsok od Kátinho pracoviska je kníhkupectvo Fišer. Na pulte tam ležia aj tri novinky – *Zdivočelý kontinent* Keitha Lowa, *Vyvolení* Steva Sem-Sandberga a kniha Williama Perla *Spiknutí holocaustu*. Prvá je o desaťročí „vyrovnávania účtov“ po skončení vojny v roku 1945. Hory mŕtvych a potoky krvi – tentoraz už medzi „svojimi“ navzájom. Druhá je o „výskume“ (fakticky o likvidácii) mentálne a fyzicky

postihnutých detí v nacistickom zariadení s názvom Spiegelgrund v rámci programu takzvanej euthanasie. A kniha Williama Perla na základe historických prameňov odкрýva spoluvinu protihitlerovskej koalície na vojnových zločinoch Ríše. Spoločným menovateľom je ochrana „národných záujmov“ pred „cudzími“ a „inakšími“. Pripomína to trochu dnešný diskurz na tému „Kvóty na rozdeľovanie imigrantov“, a tiež napríklad postoje mnohých k rusko-ukrajinskému konfliktu – cítiť z neho zbabelosť obyvateľov gubernie.

Ľudia ako Káťa a ja sme odsúdení na vlastenectvo – hrobmi predkov, spomienkami, jazykom, vonkajším ohrozením, možnosťou a schopnosťou migrovať globálnym priestorom, putami rodinných a priateľských vzťahov. Predstavy o tom, ako raz budeme všetci spolunažívať v mieri a prekyptovať zdieľaním, napríklad národnej identity, sú chiméry. Chiméry, bez ktorých by však mnohí nemali motiváciu rozdávať si to napríklad s duchom putinizmu, čo je aktuálny symbol jednej z verzií moci, ktorá zosobňuje súčasne mindrák aj vieru v silnú a neomylnú ruku vodcu. Napokon aj taký Abú Bakr al-Bagdádí je iba symbol jednej z perverzných verzií viery a moci. Akurát tí mŕtvi a zničení ľudia sú fakt.

O AGENTOCH MEDZI NAMI

Iba nedávno som sa dozvedel, že jeden z mojich dávnych kamarátov sa angažuje v ruských záujmoch, na našom území, v záujmoch, ktoré ja považujem za nepriateľské.

Mimochodom, skvelý odborník vyhodенý z Komunistickej strany pre svoje postoje po sovietskej invázii v auguste 1968, aktívny protagonista udalostí z novembra '89. Spiaci agent niektorej z ruských tajných služieb (FSB alebo GRU)? Že by jeho krátkodobé angažmán v radoch spolupracovníkov ŠtB nebolo náhodné zakopnutie?

Agenti tajných služieb našich spojencov sú vlastne štátni zamestnanci partnerských demokratických krajín. Predpokladať, že nám

úmyselne škodia, je absurdné. Akurát dúfam, že sú to profíci na svojom mieste. Agenti štátov, ktoré nie sú spojenecké a demokratické, napríklad agenti GRU, FSB..., nepracujú v našom záujme. Niet pochýb, že aj oni sú profíci.

Nejakú navigáciu v húštine prepletajúcich sa hlasov, gest, činov, záujmov však potrebujeme. Poznám ľudí, ktorí po novembri '89 pracovali na vnútre a Mečiar ich, pri jednom zo svojich znovuzvolení, nemilosrdne vyhádzal. Dnes sú to už dôchodcovia a občas sa rozprávame aj o konšpiráciách. Podľa nich, ak niekto hovorí a koná v záujme nespojenca, bude to agent nepriateľa, a to bez ohľadu na to, či tak koná na základe viazacieho aktu a za mzdu, alebo z čirej viery a presvedčenia.

Defiluje mi hlavou plejáda mien – od Klauza cez Zemana, Fica, Čarnogurského... až po takzvaných obyčajných ľudí, ktorí sa netaja tým, že naši spojenci – najmä USA a tí z NATO – sú tí zlí, a „proruskí“ to s nami myslia dobre. Slovo proruskí je v úvodzovkách schválne. Veď protiputinovské hlasy z Ruska sú často silnejšie ako tie naše! Aj preto je asi lepšie hovoriť o Putinovi ako symbole sna o imperiálnom Rusku než o Rusoch. Ale potom sa protiputinovská opozícia v Rusku javí značnej časti ruskej verejnosti ako agenti Západu.

Demarkačná línia vedie k prahom našich domovov. Narušenie tohto teritória je nepriateľským aktom, a je vcelku jedno, či narušiteľ dokráčal v kanadách a s kalašnikovom alebo „iba“ elektronickou subverziou. Právo brániť svoje územie je legitímna sebaobrana. Akurát vyťahovať na medveďa prak je síce milé, ale neúčinné. Vážme si preto spojencov, napríklad vrátane agentov CIA.

EVIAN 1938

V júni 1938 sa stretli v Eviane predstavitelia 31 štátov, aby rokovali o imigrácii židovských utečencov z Nemecka. Všetkým bolo jasné,

že ide o životy obrovského počtu ľudí, ktorým hrozí smrť v nemeckých koncentračných táboroch. Účastníci konferencie vyjadrovali obavy o životy nevinných civilistov – ale k dohode o ich záchrane nedošlo. Argumentovali „národnými“ záujmami a mysleli zväčša na väčšinovú verejnú mienku (viac ako dve tretiny respondentov prieskumov odmietali židovskú imigráciu), na vlastné predsudky a na najbližšie voľby. Voda na mlyn strojcom „konečného riešenia židovskej otázky“.

Pamätám si, ako mi pani Gerta Vrbová, ktorá prežila holokaust so zmenenou identitou a na úteku, raz povedala: „Naši netušili, čo sa tu bude diať, a keby aj chceli niekam utiecť, veď ich nikto nechcel.“ Neprežili. Po vojne sa pani Gerta vydala za Rudolfa Vrbu (Waltera Rosenberga), ktorý spolu s Alfrédom Wetzlerom v apríli 1944 utiekol z koncentračného tábora Auschwitz. Poskytli svetu správu takrečeno z miesta činu. Dnes už spoľahlivo vieme, že neboli prví a že ich výzva na bombardovanie prístupových trás k Auschwitzu a jeho plynových komôr bola uskutočniteľná už v počiatočnej existencii tejto „továrne na smrť“. Nestalo sa! Stálo to životy statisícov tisícov – predovšetkým maďarských – židov.

Svedomie sveta je prázdna floskula. Aj ono posolstvo o láske a súcite má zmysel iba vtedy, keď si ho berú za svoje jednotlivci. A tí, ktorým sa to podarilo a majú aj kus odvahy, by mali ísť dopredu – predovšetkým do čela politických a náboženských inštitúcií. Nanič sú ľudia, ktorí si pred surovou realitou zakrývajú oči mudrovaním o tom, ako by mal svet vyzerieť, keby sme ich viac počúvali. Zmena je akcia.

O ASISTOVANEJ SMRTI

Pre mnohých, mňa nevynímajúc, je nepredstaviteľný život na prístrojoch, ktoré za nich dýchajú, pumpujú do nich stravu, život podobný vegetácii, život nedôstojný. Chceli by o konci svojho života rozhodnúť sami. V Česku to funguje takto, citujem: „Eutanazie,

nebo usmrcení na žádost, tedy se svolením poškozeného, je z hlediska českého trestního práva nedovolené a je posuzováno jako vražda. V rámci české právní úpravy je však možné učinit tzv. „dříve vyslovené přání“, jehož podrobnější úprava je uvedena v zákoně č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách, v platném znění, konkrétně pak v ustanovení § 36. Jednoduše řečeno jde o to, že lze předem vyslovit nesouhlas s poskytnutím jakýchkoliv zdravotních služeb. Toto bude však respektováno jen v případě, že osoba vyslovující takovéto přání byla nejprve poučena svým praktickým lékařem, přičemž toto poučení se stává součástí písemného „dříve vyslovené přání“ ověřeného úředním podpisem. Nicméně ani takovéto „dříve vyslovené přání“ nemusí být v budoucnu lékařem na 100 % respektováno (viz níže § 36 odst. 5 zákona č. 372/2011 Sb.). „Dříve vyslovené přání“ však může v budoucnu usnadnit rozhodování lékaře a blízkých osob (dokument dodá právní jistotu lékařům ve chvílích, kdy rozhodují o tom, jestli pacienta od přístrojů odpojit, či ne). Takže: „Eutanazie, nebo usmrcení na žádost, tedy se svolením poškozeného, je z hlediska českého trestního práva nedovolené a je posuzováno jako vražda“ a „Dříve vyslovené přání“ může v budoucnu usnadnit rozhodování lékaře a blízkých osob...“.

Zuzana P. tvrdí, že život je úžasný do poslední chvíle. Ako terapeutka pre seniorov vie svoje. Jiří B., psychiatr, ktorý má v opatere aj ľudí jedného brnenského hospicu, je proti asistovanej smrti. Je síce ateista, ale hovorí „Staň sa vôľa pána,“ a do myslí umierajúcich nevidíme. „Nechajme ho odísť v pokoji,“ povedal nad posteľou umierajúceho jeho učiteľ na medicíne. Kde je však vôľa umierajúceho? Jeho právo naložiť s vlastným životom? Lekárka K., odborníčka na paliatívnu liečbu, v Denníku N povedala: „Eutanázia je predmetom najmä populistických postojov. Je rozdiel medzi anketou o eutanázii medzi zdravými ľuďmi a tou medzi našimi pacientmi. Naozaj s čistým svedomím môžem povedať, že naši pacienti nechcú eutanáziu.“ (citace z www.sme.sk/c/7999022/lekarka-krizanova-utrpenie-pri-zomierani-urychluje-samo-zomieranie.html)

Hans Küng, teológ, ktorý celý život kráčal proti prúdu, v knihe *Dobrá*

smrť? (Vyšehrad, Praha 2015) nemá pochybnosti: Podstatné je nepremeškať chvíľu, keď sa človek môže ešte pri plnom vedomí a slobodne rozhodnúť o svojom konci. Hovorí o asistovanej smrti. Tú však dnes poskytujú iba niektoré kliniky, v dvoch európskych štátoch, a nie je to lacné. Že by aj dôstojný koniec života mal byť výsadou majetných?

ČO JE DNES ĎALEKO A ČO BLÍZKO?

Čo sa ma týka, a čo nie? Čo môžem naozaj ovplyvniť? Náhodne niekoľko ilustrácií:

Nemecká kancelárka Angela Merkelová vymenovala tri hlavné hrozby, ktorým v súčasnosti čelí ľudstvo: „Kto by veril, že 25 rokov po skončení studenej vojny bude európsky mierový poriadok spochybnený anexiou Krymu? Že rozšírenie eboly by mohlo destabilizovať niektoré africké krajiny? Že islamská teroristická organizácia na Blízkom východe sa bude pokúšať o nastolenie takzvaného kalifátu na území dvoch štátov?“ uviedla krátko pred summitom G7 (<http://www.sme.sk/c/7839349/svet-celi-podla-angely-merkelovej-trom-hlavnym-hrozbam.html>).

„Och, keby ste videli Poliakov s besnými, krvou podliatymi očami, rozprávať o spolunažívaní so židmi... Stamilióny moslimských detí sa každý deň modlia za Vašu smrť. Aktívny odpor by som si z Vašej strany predstavoval tak, že by ste sa postavili na stranu utláčaných, biednych a urazených...“ napísal mi Matej, mladý národný nacionalista, s ktorým si – bez akéhokoľvek posunu v jeho či mojich postojoch – vymieňam maily už desať rokov. „Kto je zodpovedný za súčasný stav v Slovenskej (Českej...) republike od roku 1990 po páde komunizmu?“, pýta sa obsesívne n-týkrát Ivan Mačura, mimochodom aktívny muž z novembra 1989. Je frustrovaný tým, že „vyrovnanie s minulosťou“ sa nekonalo podľa jeho predstáv. Sám si odpovedá: „Slovensko vlastní a ovládajú komunistické eštablé a kagebácke mafie. Je to tak preto, že po novembri 1989

neboli „obžalovaní a súdení komunistickí vrahovia z vraždenia v politických procesoch, na hraniciach železnej opony od roku 1948 až do roku 1989, v auguste 1968, v auguste 1969 a v čase normalizácie (citované z diskusného fóra k videu: <http://video.tyzden.sk/eugen-korda/2015/05/29/korda-ficovi-mozete-odist>)“.

Čo je dnes ďaleko a čo blízko? Čo sa ma týka, a čo nie? Čo môžem naozaj ovplyvniť? V globalizovanom svete je všetko blízko. Čo je blízko, to sa ma týka. A čo môžem naozaj ovplyvniť? Iba to, kam dosiahnem svojou pozíciou a spoločenskou rolou – čoho sa môžem „dotknúť“. Minulosť nezmením, Mačuru tiež nie. Etnické, náboženské, ideologické a národnostné trenice však patria medzi konštanty spoločenského života, podobne ako majetkové a sociálne nerovnosti. Toho všetkého sa svojim každodenným životom dotýkame a to vo svojej mikroklíme nejako ovplyvňujeme. Tí, čo to nezvládli s čistými rukami ani vo vlastnej rodine a komunite, sú nebezpeční, postihnúť. Alebo jednoducho zlyhali a napríklad v politike nemajú čo robiť. Mediálne „odstreľovanie“ takýchto ľudí je správna vec, myslím.

PROFESIONÁLNY VOJAK

Emigroval na Západ ešte za komunizmu počas zájazdu oddielu športových strelcov. Skončil v utečeneckom tábore v Marseille. Keď sa ho imigrační úradníci pýtali, čo vie, povedal, že strieľať. Dostal sa do cudzineckej légie. Mala vtedy asi 7500 legionárov, z toho zhruba desať percent Čechov a Slovákov. Pracoval vo výsadkárskej čate („dýchali sme jeden za druhého“) striedavo na všetkých bojiskách, kde bola légia nasadená. Najhoršie vraj bolo v Somálsku. Jeden zo zážitkov: „K nášmu stanovisku (bolo nás tam šesť) sa blížila osamelá postava. Mal som ju po celý čas na muške. Dievčatko, asi osemročné. Nieкто poznamenal - Ide si po čokoládu. Veliteľ dodal – Na deti nestrieľame. Keď sa priblížila na pár krokov, mávla rukou. Granát zabil štyroch z nás. Otočila sa a pomaly odchádzala. Na deti nestrieľame, znelo mi v ušiach.“

Obraz malého vojačika v uniforme mám v pamäti z čias detstva. Ten film sa volal Syn pluku a bol o neplnoletom príslušníkovi Sovietskej armády. Mal detskú uniformu a o frontový život sa delil s dospelákmi. Naposledy som videl detských vojačikov pri príležitosti osláv sedemdesiateho výročia konca vojny v Moskve.

Deti boli a sú zneužívané v bojových operáciách kdekade – napríklad Červenými Kmérmí v Kambodži, v občianskych vojnách v Afrike, Islamským štátom alebo „bojovníkmi“ z teroristickej organizácie Boko Haram. Vymlátiť z decka rozum a cit, donútiť ho drogami, drilom a manipuláciou zabíjať, je odskúšaná metóda. Metóda dospelých deviantov. Dôsledky sú fatálne - tie deti budú v dospelosti profesionálni vrahovia alebo „iba“ psychopati a sociopati. Úzkym profilom sú profesionálni vojaci. Profesionálnych beštíí je inflácia. Obeťou sú deti na oboch stranách bojovej línie. Deti a ich matky, ktoré tie isté beštie používajú ako sexuálne otrokyne. Mnohé ešte nestihli dospieť.

Fakt, že žijeme na ostrovčeku mieru a blahobytu, môže byť iba dočasná ilúzia. Nejde o poplašnú správu, ale o informáciu o stave tohto sveta, ktorému občas hovoríme aj „globálna dedina“. Možno by sme sa mali viac starať o deti, ktoré by sa bez našej pomoci ocitli v rukách beštíí. Prichádzajú k nám s matkami na lodiach napríklad zo Sýrie a z Eritrey. Diskusia o kvótach pre ohrozené ženy a deti na úteku je fakt nechutná.

O KONSENZE A VESMÍRE

Nestáva sa často, aby došlo k spontánnemu konsenzu naprieč politickými stranami a masívnou časťou verejnosti. V lete 2015 áno. Ide o imigrantov. Nechceme ich! V tomto duchu prehovorili českí aj slovenskí politici a rozmanité verejné osobnosti vo vzácnnej jednote s „ľudom“. Napríklad Tomio Okamura zo strany „Úsvit demokracie“ povedal, že sa začal učiť strieľať. Spisovateľ Benjamin Kuras pre

Svobodné fórum: „Stredomořská invaze dosahuje počtu pět tisíc týdně, s padesáti miliony ve frontě. Jestli se něco prudce nezmění, máme před sebou posledních deset let sladkého života. Jestli se rychle nedomluvíme na spolupráci s Ruskem, mohlo by to být i pět.“ Schválně uvádím příklady z Česka, kde žijem. Na Slovensku a vo zvyšku Európy je to však podobné.

Ľudia, ktorí k nám doputujú a cestou nezahynú, narazia na múr averzií. Budú však drieť vo dne v noci, aby uživili rodiny a poskytli deťom šancu. Hej, deti – až vyrastú, ešte stále budú pred múrom našich averzií. Akurát už sa medzitým dotknú demokracie, ľudských práv a vymožeností sociálneho štátu a pochopia, že ide o nedostatkový tovar. A nenávisť bude obojstranná. Chvíľa, na ktorú čakajú nielen domáci náckovia, ale i radikálni islamistickí verbovači a bossovia organizovaného zločinu. Mimochodom, tí sa k nám nebudú plaviť na potápajúcich sa bárkach a nafukovacích činoch a nebudú stáť v nekonečných radoch pred imigračnými úradníkmi či bývať v núdzových nocľahárňach a utečeneckých táborech.

No nič, radšej vzlietneme do výšin a premýšľajme o kozmickom poriadku. Z tejto perspektívy sa civilizácie (kultúry) rodia, expandujú a zanikajú. Nezanikajú však bez stopy. Napríklad po nás ostanú predovšetkým gény, mémy a odpadky. S odpadkami bude problém. Zbrane hromadného ničenia sa budú upratovať obzvlášť komplikovane. Američania už realizujú program kolonizácie vesmíru, čo je možno tiež cesta. Treba len dúfať, že sa tam kdesi nestretieme s podobnými bytosťami, ako sme sami. To po prvé.

A po druhé: vesmírne kolónie bude treba budovať podľa etnického, náboženského, ideologického kľúča. Aj keď, vzhľadom na historickú skúsenosť, nebude dlho trvať a občania takýchto kolónií pochopia, že pekných žien je nedostatok, cintľaví by mali mať iný prístup k zdrojom ako „vymakanci“... Našťastie, vesmír je nekonečný, možno je vesmírov dokonca viac, a kozmický poriadok nás natolko presahuje, že aj tak sa nakoniec uplatní čosi nadosobné.

O MALÝCH DEJINÁCH

Maturoval som za hlbokého komunizmu. Medzi maturitnými otázkami sme mali aj významného českého komunistického literáta S. K. Neumanna a jeho dielo *Anti-Gide*.

Bolo to o „omyloch“, ktorých sa tento francúzsky držiteľ Nobelovej ceny za literatúru dopustil pri reflektovaní svojej cesty po ZSSR (pre neskôr narodených: ZSSR znamená *Zväz sovietskych socialistických republík*) v roku 1935. Jeho kniha *Návrat zo ZSSR* vyšla vo Francúzsku v roku 1936, v Česku roku 2015. Konečne som si ju prečítal.

André Gide sa roky pred touto cestou verejne vyznal z obdivu a lásky k Sovietskemu zväzu. Stret s realitou bol tvrdý. Svoje prvotné nadšenie z pionierskych táborov (pekné, dobre živené a veselé deti), z parkov kultúry plných spokojných seniorov a zabávajúcej sa mládeže, zo športovísk, ukážkových sovchozov, stachanovcov... netajil. Unifikované domovy, jednotná ideologická výbava ľudí, absencia kritiky, konformizmus, strach, servilnosť k moci, bezprizorné deti v uliciach, bieda mimo výkladných skriň socializmu, miznúci nepohodlní... odosobnenosť a zameniteľnosť ľudí, všadeprítomný vodca a jeden jediný správny názor sa vynárali postupne.

Medzitým prešlo osemdesiat rokov. Stopy toho, čo videl Gide, nezmišli v „prepadlisku dejín“. Prežívanie účelovej a historickej ľži je evidentné aj na vcelku bezvýznamnom Slovensku. Z pestrej palety ilustrácií som si vybral jednu. Citujem z mojej privátnej korešpondencie: „Ján Budaj (hovoriť sa tu o zosobnenom príbehu údajnej kolaborácie s komunistickou Štátnou bezpečnosťou), ktorý ide vo svojej zášti dnes tak ďaleko, že hodnotí voľby v júni 1990 nie ako zápas o potvrdenie novembra '89 (ktorým boli), nie ako zápas o transformáciu a jej podobu (akože ním boli), ani nie ako začiatok zápasu o štátne usporiadanie a v konečnom dôsledku o štát (čím všetkým boli), ale ako mocenský zápas medzi Verejnou proti násilii (VPN) a Kresťansko-demokratickým hnutím (KDH) a mocenský zápas vnútri VPN, ktorý ho mal odstaviť. Pričom, samozrejme,

klame (napríklad o tom, že vedenie Verejnosti proti násiliu chcelo počas prvých slobodných volieb v roku 1990 utajiť jeho kauzu až na čas po voľbách – opak bol pravdou, on sa žiadal opakovane „vyvinúť“, a to sa nedalo ináč, len celú kauzu utajiť.“ Pisateľovi som vtedy odpísal: „Budaj je vírus. Zdá sa, že naň neexistuje vakcína. Textom sa to určite nedá vybaviť.“ Odpoveď znela: „To, že je Budaj – ale aj jemu podobní – vírus, vyplýva i z toho, že ľuďom, ktorí o ňom vedia akurát dosť, sa nechce ísť do konfliktu. Potom sa ten vírus šíri.“

Nenechajme sa pomýliť lokálnym charakterom príbehu. Malé dejiny sú tiež dejiny. Ten Budajov je symbolický minimálne z dvoch dôvodov: svojou hlasitosťou sa v domácom prostredí vyrovnal mnohým, takrečeno globálnym výzvam doby a často ich dokonca prehlušil. A – čo je fakt úžasné – mávam občas pocit, že nepriateľský a útočný svet sa skladá takmer výhradne z „našincov“ a nachádza sa kúsok za humnami.

SLOVENSKO O NIEKOĽKO DESIATOK ROKOV

O pár desaťročí sa napríklad na Liptove už možno nebude hovoriť po slovensky. Farmárci tu budú migranti z rôznych kútov sveta a zopár domorodcov. Žiť budú zväčša v komunitách. Súdržnosť komunit bude spočívať v zdieľaní niektorej z pestrej palety kultúr a subkultúr, vyznávajúcich špecifické spirituality (symboly, mýty, rituály...), spôsoby obživy, rodinné modely a podobne. Medzi komunitami budú, samozrejme, aj špecializované „ostrovčeky“ – na vedu a výskum, na špeciálne výroby, na bezpečnostný servis... pre „vydedencov“. Výnimkou nebudú ani uzavreté sektárske pospolitosti. Kvitnúť bude výmenný obchod – tovar za tovar, služba za službu. Nejaká spoločná mena však bude musieť existovať. Napokon, pri putovaní po európskych skanzenoch si predsa za vstup, trebárs na pražské Hradčany, ľudia nebudú platiť oštiepkami! Psychopatov a sociopatov síce neubudne, ale čo je účinnejšia prevencia ako prehľadné spoločenstvo a jeho normy? Nič však nie

je na večné časy. Aj táto idylka je limitovaná ľudskou prirodzenosťou ovládať a byť ovládaný, stavať a boriť postavené, vlastníť.

Proti potenciálnym zlodejom oviec, syra, dreva... sa budú ľudia brániť vlastnými silami a vyspelými technológiami. O nadregionálnych pravidlách však bude naďalej rozhodovať centrálna politika, tam budú vysielat svojich zástupcov. Do vrcholových politických pozícií sa budú nominanti predierať zdola. Dlhé roky. A nebudú mať vyárendované prebendy. Ani o to nebudú stáť. Verejná služba je síce vec presvedčenia a zodpovednosti, ale naozajstný život pofičí inde. V top politike sa bude rozhodovať o distribúcii obmedzených a neobnoviteľných zdrojov, o anexiách, inváziách, nasadení (a likvidácii) zbraní hromadného ničenia. Vo vyvažovaní individuálnych, lokálnych a globálnych záujmov bude mať čoraz väčšiu váhu umelá inteligencia.

Medzičasom sa začnú tvoriť zárodoky inteligentných civilizácií aj u iných živých bytostí. Treba len dúfať, že ľudí budú skôr chrániť ako požírať. Otázka znie, či si tým nevypestujú hadov na vlastných hrudiach. Všetko nič – nejako bolo, nejako bude.

Občas si spomeniem na sci-fi knihu, ktorú som čítal dávno. Autor C. F. Simak, názov *Keď ešte žili ľudia*. V tomto príbehu prirodzeným výberom zvíťazili mravce a umelá inteligencia. Dve posledné ľudské deti v závere knihy objavia luk.

ZLOŽITÝ, PRÍLIŠ ZLOŽITÝ SVET

Zložité systémy sa udržujú v chode zložito. Občas až príliš. Kamery sú skoro všade, úrady všelijaké, otváracie a zatváracie hodiny, kartotéky, recepcie... Džungľa. Lenže nie tá naozaj džungľovaťá, ale džungľa so smerovkami s príkazmi a zákazmi... právnici, poradcovia na kadečo, internet so vševediacim „Gúgelom“... Pravidiel neubúda, skôr naopak. Zbytočne dúfate, že aspoň v dôchodku vám dajú pokoj. Človek cíti nefalšovanú radosť z každého milého slova

a úsmevu, raduje sa, že smeti mu spreď baráku naozaj v utorok ráno odviezli, že autobus prišiel načas, že vás šofér nepriškripl medzi dvere... Radosť z toho, že neprehľadné pravidlá fungujú bez kolapsov. Jednoduchý život je minulosť, pocit neistoty preniká až do morku kostí.

A čo keď zložitost sociálneho sveta prekročí kritickú hranicu a nejakému policajtovi, vojakovi, šoférovi, šéfovi, susedovi... občanovi drbne? Začnú húkať sanitky, sirény, médiá vtrhnú na miesto činu a vzápätí nás zaplavia informáciami z prvej ruky. Áno, z prvej ruky až hen z Talianska (Chorvátska, Grécka...) alebo z blízkej dediny, mesta, regiónu našej domoviny. Zasadnú krízové štáby, opäť uvidíme patričného ministra v maskáčoch alebo rozhalenej športovej košeli s ustarostenou tvárou.

Například, ako som už spomenul v jednej z úvodných kapitol tejto knihy, v apríli toho roku vyrazil z Moskvy na Berlín, s Putinovým požehnaním a pod záštitou ruských úradov, motorkársky gang Noční vlci. Osláviť sedemdesiate výročie konca druhej svetovej vojny. V tom čase sa už na východe Ukrajiny žilo pod ruskou paľbou. Ľudia umierali aj v Sýrii, Líbyi, Iraku, Tunisku, na palestínskych územiach, v Izraeli, na tuniskej pláži, v kuvajtskej mešite... Migračné vlny, resuscitácia extrémneho nacionalizmu, sektárstva, populizmu... Krachujúce Grécko, fenomén Erdogan (na čej strane je vlastne to Turecko?), Islamský štát, ktorého brutalita zaskočila aj Al-Káidu, jadrový arzenál v rukách nevyspytateľných režimov, například v Pakistane, v Rusku...

Sú dni, keď sa človeku nechce vyliezť z domu. Dni, ktoré by najradšej prežil len tak. Ilúzia. Musí zájsť tam a tam, vybaviť to a ono, nakúpiť, porobiť... posediť v krčme či kde. Alebo len tak bezmyšlienkovito blúdiť po obchodoch a kúpiť, čo netreba. Počul som, že istý skvelý prírodný vedec dopísal svoje životné dielo. Nebol som pri tom, keď ho predstavoval malej partii priateľov. Dostala sa však ku mne takáto interpretácia: „Ludstvo končí. Treba si užiť života, pokiaľ to ešte ide.“ Otázka znie: Čo to znamená?

MAČKA VONKAJŠIA

Bývame v dvojdomčeku. Na predzáhradke nám mačka vonkajšia porodila vlni dve mačatá. Jedno mŕtve a jedno živé, ktoré medzičasom pekne podrástlo. Bolo nám odporučené nevšímať si ju – mačka vonkajšia sa o seba vie postarať. Alebo si ju osvojiť, čiže nechať zaočkovať proti blchám, kliešťom, červom a dať vykastovať.

Rozhodli sme sa pre všímavosť.

Odniesol som mačku v prepravke na veterinu. Keď som sa po hodine vrátil, veterinár mi oznámil, že súčasne s kastráciou previedol aj interrupciu. Čakala štyri malé. Zaplatil som za ošetrenie, zákrok, kúpil granuly a vyfasoval riadnu zdravotnú kartu s termínmi na preočkovanie a aplikáciu akejsi odčervovacej medicíny.

Mačka sedí každé ráno na záhradnej verande a pozerá na dvere. Keď otvorím, položí mi hlavičku na nohy a niekoľkokrát sa obtrie. Nasypem granuly, doplním vodu, pohladkám ju za ušami, po chrbte, a idem dovnútra robiť si svoje. Cestou si umyjem ruky. Z neďalekého okolia za ňou doliežajú dva ryšavé kocúry. Tým granuly nedávam a robím na ne kššc. Po obvode záhrady máme tuje. Žije tam rodina ježov, vychádzajú iba v noci. Nestarám sa o ne. Na mravce podzemné, žijúcich okolo základov domu, som však zavolať deratizátora. Čímsi mravce polial a na krátky čas zmizli. Naozaj nakrátko. Odvtedy s nimi nažívame v pokoji. Podobne s drozdmi a so sýkorkami.

Nazad k mačke. Za pravidelný prísun granulí, občasné pohladkanie, odstránenie parazitov a elimináciu ďalších a ďalších prírastkov zaplatila prirodzenosťou mačky vonkajšej. V ľudskom slovníku slobodou.

Náš mladší syn žije v Tel Avive v ulici, kde sú mačky vonkajšie premnožené. Od ľudí sa držia bokom. Nejaké hladkanie a nosenie v prepravkách na veterinu tu neprichádza do úvahy. Žijú si svoj mačací život po svojom, zrejme občas o hlade, o smáde a v neistote. Ale slobodne. Možno z času na čas ktosi vymyslí „program“ na

zníženie mačacej populácie, napríklad pre rušení nočného pokoja. O nejaký čas je všetko opäť pri starom. Alebo sa mačky rozhodnú migrovať do bezpečnejšieho rajónu.

Nevojak som si spomenul na mnícha z indického Radžastanu. Pred rokmi sme sa tade túlili s priateľom Eugenom Gindlom. Žil vo svojej modlitebni v pokojnej symbióze s krysami. Bola to súčasť chrámového komplexu, kde žili svoj slobodný život predovšetkým opice. Nikto nikomu neprekážal.

ROZHOVOR

Poskytol som rozhovor Parlamentným listom: Z následnej diskusie pod článkom vyberám prvých 2120 znakov s medzerami:

„A Fedor Gal je ten největší paskřivec kterého nám bratrské Slovensko nadělilo... Vraťte se na Slovensko k Vašaryové a spol.! Proč žijete v ČR?! Na cestu domů si přibalte Fenyče, který m.j. zstudil letiště Praha Ruzyně...! Dělejte pořádek DOMA!!!... Tento Chazarský Sionista jen všude škodí. Rád bych mu připoměl nedávné výročí vítězství Svjatoslava nad Chazarským Kaganátem... Nebezpečný sobě i svému okolí je ten Fedor Gál, jen to o sobě neví. Ale tak to u psychopatů bývá... fedor gál není ani ČECH a ani Slovák---je to pouze převychcáný žid----roznášejíci nenávisť a lži---propagoval Slovenský stát a když zjistil že mu tam za jeho politické čachry pšenka nekvete--nasral se do Čech---a ani zde není příživník vítaný-vypadá jak čert--má čertovské chování---a jako čert zkončí v pekle--v kotli pro---Jldáše-!!!... Je to obyčejný placený nepřítel Čechů a Slováků... A já vzkazuju Fedorgálovi, ať nám ten havloidní pomatenec zádel políbí... Není to Čech, není to Slovák, není to Slovan a nosí to pejzy a jarmulku a má to obřízku. Kdo to asi je?... v Čechách si to hodně nakradlo... vizáž Lucifera, i to jednání!... Ten člověk je buď „sjetej“ nebo úplně „vylitej“!...“

Fedor Gál je nebezpečný šílenec. Měl by se pohybovat pouze ve vymezeném prostoru.... Celá staletí se křesťanská Evropa bránila

nájezdům muslimů a teď jim máme podle vás tu Evropu dát na tácku, proč ???!!!... Lidi jako Gál škodili, škodí a BUDOU škodit !!!... Jo pane Gále... a v pekle je teploučko, že ???... Pane Gále, vraťte se na Slovensko a říkejte tam Slovákům, že musí přijmout kolonisty. Namlátili by vám držku, že ano?! Tak si to říkáte tady, protože nemáme tak horké hlavy. Islamističtí bossově sem posílají pěšáky, vy troubo. Nebo bych spíše měla říct demagogu!... Ano, i naše společnost potřebuje občas osvěžit. Koblíha nám to zatím všem hezky zpestří. To budeme zírat... Bubák, bubák křičely děti !!!... tak se už pochlub co ti vynesl prodej podílu v NOVĚ, ať víme proč se ti ten kapitalismus tak líbí... Nigerijci .. si ho daj na ohni u Dunaje, Zbrusu Nelže... vemou mu i tu jeho kiu nebo v čem si vozí tu slovenskou prdel... Gále, jděte se svými kecy do hajzlu...“

Parlamentní listy sú zvláštne médium. Publikujú všetko od mínus nekonečna do plus nekonečna. Po druhé nemajú názor. Nikdy, naozaj nikdy som v nich nevidel a nečítal redakčný text. A napokon: diskusné fóra sa v PL neadministrujú, čo dáva anonymným kydačom hnoja priestor a šancu uľaviť si. Otázka na telo znie: A prečo tam teda dávam rozhovory? Nuž.... už nedávam. Fenomén diskusných fór podobných tomu z Parlamentných listov však veselo žije ďalej.

ZOMREL SIR NICHOLAS WINTON.

Jeho príbeh je k dispozícii v niekoľkých filmoch, knihách, na internete... a dnes aj v domácich i zahraničných nekrológoch. Právom!

Sir Nicholas Winton zachránil sám samučičky 669 detí z Československa. V nacistických koncentračných táborech zahynuli státisíce detí. Koľko takých, ako bol on, by zachránilo všetky? Že je to na Česko, Slovensko, Poľsko, Maďarsko... veľa?

Nakladali nás do vagónov ako dobytok. Predtým nás ešte stihli zbaviť majetku, dôstojnosti, všetkých práv. Že to boli také časy?

Nie, to my sme boli takí! Nižšie citujem dokument, čo zanechal Rudolf Vrba, o ktorom ešte bude reč, pri jednej zo svojich návštev na Slovensku. Text spomínaného dokumentu je tu:

„Doručte všetkým oblastným veliteľom, okresným a miestnym veliteľom Hlinkovej gardy. Vo vašom obvode v právomoci Hlinkovej dopravnej gardy taktiež vykonávajte rozkaz zo dňa 14. marca 1939. Nariaďujeme s okamžitou platnosťou prehliadky utekajúcich židov a Čechov, aby boli zistené cenné veci, ktoré neoprávnene vyvážajú, najviac peniaze, skvosty. Cenné predmety môže zhabať len veliteľ útvaru osobne, služobný veliteľ Hlinkovej dopravnej gardy alebo na to poverený zástupca v prítomnosti dvoch gardistov. Cenné predmety hneď odveďte zaistené hlavnému veliteľstvu (politickému oddeleniu) v Bratislave. Na zhabané veci vydajte riadne potvrdenie s razítkom. Na jednu osobu nechajte najviac 500 korún slovenských. Zhabané predmety označte poznámkou „zhabané“. Ženy môžu prehliadnuť ženy zvlášť dôkladne. Čarnogurský, v.r.“

Tento dokument netreba komentovať. Akurát treba mať na pamäti, že jeho autor reprezentuje istý kultúrny genotyp a že aj dnes – tu a teraz – ide o mimoriadne bezpečnostné riziko. Symbolizuje totiž nielen našu náchylnosť na páchanie zverstiev, ale aj sklon zakrývať tieto zverstvá ideológiou alebo dokonca náboženstvom. Raz je to národný socializmus, inokedy komunizmus, raz to je predsudok, inokedy zbabelosť, raz je to hamižnosť, inokedy obyčajná patológia, ktorá sa šíri ako pandémie. Nejaký Tiso alebo Kotleba sa vždy nájde. Hitler a Putin sú už potom iba symboly a alibi.

Sir Nicholas Winton je svetielko na konci tunela. Češť jeho pamiatke. Nedostatok podobných – vtedy aj dnes – je tá tma, ktorou kráčame. Pravdupovediac nemám, nemám rád kráčanie tmou a prvé, čo mi napadne, keď už o nej musím písať, je otázka, čo s tým. Do morku kostí cítim bezmocnosť. Deti a matky sú aj dnes v ohrození. Deti židovské, rómske, jezídské, šiítske, sunnitské, palestínske, izraelské, ukrajinské, ruské, české a slovenské... A nič s tým nezmôžem. Wintonovcov je ako šafranu.

Nedávno tu v Prahe niesli demonštranti šibenice ako symbol svojho postoja k ľuďom – migrantom. Čiže aj k matkám a deťom. Najradšej by som sa vzdal štátnej príslušnosti. Netúžim po tom, aby som patril medzi takých. Rád by som kričal na plné hrdlo dalajlámove slová o tom, že optikou Všehomíra – alebo evolúcie, ak chcete – sme všetci príbuzní. Fakt, že sa ktosi niekde narodil, nejakú reč pochytil od matky, nejakú kultúru nasával vzdelaním, nejakú kultúrnosť si osvojil výchovou a životom, je až na druhom a treťom mieste.

Kto však bude počúvať? Tých pár spravodlivých? A kto prekoná v sebe predsudky, chamtivosť, averzie k inakosti – kvôli druhým? Kto ich prekoná činom, aspoň podanou rukou? Zase iba menšina. Zase iba tých pár ľudí, ktorí sú verejným hlasovaním odsúdení na desatinám percent hlasov slobodných občanov a vystavení väčšinovému oplývaniu!

Áno, sme odkázaní hovoriť a písať materinským jazykom, sme povinní konať na tom kúsku zeme, kde žijeme, aj keď to často býva na periférii alebo v periférnych pozíciách.

To neznamená, že nežijeme na Titanicu. Ale znamená to možnosť voľby: zaradíme sa k tým, ktorí sa tlačili k záchranným člnom a odstrkovali slabších, alebo sa pridáme k orchestru, ktorý do poslednej chvíle kdesi v podpalubí vyhrával svojim blížnym na cestu do večnosti?

Dúfam, že by sa našli aj takí, ktorí by na palube zrážali k zemi tých hajzlov, čo sa hlava-nehlava rútia za svojím osobným, ničotným prežitím.

Nicolas Winton ostáva na panteóne ako symbol nie preto, že zachránil niekoľko stoviek detí, nie preto, že o svojom konaní celý život mlčal, a už vôbec už nie preto, že sa dožil požeňnaného veku. Ostáva, aby pripomínal, že rozhodovanie medzi dobrom a zlom je vec osobného postoja a osobnostnej výbavy.

CESTA ZA SNOM NA PARNÍKU PENTCHO

Triáda „páchateľ – obeť – svedok“ vstúpila do postnacistických a postholokaustových reflexií ako hotová vec. Boli tu vrahovia, nevinné obeť a tí, čo sa prizerali. Nechajme tentoraz bokom fakt, že nie všetci sa pasívne prizerali.

Obete genocíd, napríklad židia počas VW II., však neboli žiadne ovce, ktoré v zástupoch kráčali na jatky. A je vžitým omylom práve táto predstava. Iste, prežiť a podať svedectvo o tomto kondenzovanom zle očami obeť je dôležité, ale vyberať z plejády neopísateľnej ľudskej zvrhlosti práve tento moment je neúplná tvár histórie. Rovnako je skreslená snaha prezentovať hrdinstvá ľudí, akými boli napríklad Rudolf Vrba a Alfréd Wetzler, ako exkluzivity. Áno, boli to hrdinovia s menami a príbehmi, patrí im česť a sláva.

Rezistencia židov však má mnohých hrdinov, často bezmenných a bez zverejnených príbehov – od účastníkov domáceho a zahraničného odboja cez revolty v pracovných a koncentračných táboroch (pozri napríklad: *Židé v boji a odboji*. Historický ústav ČAV ČR, Praha 2007). Akurát sa o nich málo vie a cudne mlčí. Šokujúce sú tiež príbehy ľudí, ktorí vzali do rúk zbraň a šli na bojiská, a nie do úkrytov a emigrácie. A nebojovali len proti nacistom, ale aj proti averziám a šikane spolubojovníkov, ktorí tých „židákov“ nepovažovali za ľudí. Rozpráva o nich napríklad Erich Kulka v: *Židé v československé Svobodové armáde* (Toronto 1979, samizdat Charta 77, Praha 1981 a Praha 1990).

„Na Slovensku vyzeralo všetko takmer ako predtým. Len sa stalo samostatným a o kus menším. Slovenský snem ešte neodhlasoval rasové zákony, vlaky chodili presne a vozili obyčajných cestujúcich. Žiadne transporty do koncentračných táborov ešte nechodili“, píše autor na začiatku svojej knihy. Hovoríme o roku 1940. Zatiaľ čo väčšina čušala a mlčky čakala, podaktorí vedeli, že je to iba ticho pred búrkou. Šli do toho bez obáv a naplno. Im je venovaný príbeh parníka Pentcho, ktorý na základe historických prameňov poskladal a vydal Jaro Rihák ako spoločný projekt vydavateľstva MARENČIN

PT a SANDBERG Film, s podporou Audiovizuálneho fondu (Bratislava 2015). Čítal som ho v rukopise a verím, že po dobrej knihe príde aj dobrý film.

Iné chcem povedať: Existuje trojaký spôsob, ako odkaz týchto ľudí spracovať: 1) Poskytnúť im – minimálne in memoriam – osobnú satisfakciu, 2) Vložiť ich odkaz do našich dejín, 3) Vtĺcť si do hláv, že minulosť neskončila a potencionálni páchatelia žijú medzi nami – rozpoznať ich aj nielen podľa postojov k židom, ale k všetkému „inakšiemu“, pretože „naše si nedáme“. Tí magori chodia okolo nás dnes a denne. Čušať a čakať nie je na mieste.

Ešte ku knihe Jara Riháka: Mávam často pocit, že história sa inak, a predsa podobne, vracia k niektorým svojim križovatkám. On sám mi napísal: *„Čím je ten príbeh dnes? Absurdným príbehom náhod a paradoxov? Je len židovským príbehom z ich komplikovaných dejín? Nemusíte byť židom, aby ste vychutnali Levyho žitný židovský chlieb, - hovorí starý obchodný slogan. Ten príbeh je večný. Dnes sa stane mne, zajtra tebe. Dnes sa deje napríklad tým, čo sa plavia po Stredozemnom mori z Afriky do Európy. V tých preplnených člnoch, rovnako ako na tom hrdzavom riečnom parníku, sú básnici, čistí ľudia s krásnym snom o lepšom živote, aj podvodníci, hrdinovia, zbabelci, matky s deťmi, ktoré nechcú nič iné, iba mier a trochu viac jedla. Preto chcem rozprávať o príbehu parníka Pentcho, lebo som ešte nikdy nepočul o plavbe lode plnej dokonálnych anjelov.“*

Čím je dnes príbeh Izraela? Príbehom ľudí, ktorí pochopili, že „sen o krajine“ stojí a padá na odhodlaní a odvahe. A čo hrozí Slovensku? Jeho „arizácia“ v náručí tých, ktorí povýšili vlastný svrab na celoštátny. Naším nepriateľom nie sú imigranti, Rómovia, Maďari..., ale naša írečitá slovenská zbabelosť, ktorú prezývame „holubičou povahou“. Jaro Rihák napísal knihu a chce natočiť film o malilinkej menšine, ktorá reprezentuje nádej. Cestujúci na tom neuveriteľnom parníku boli *„výlučná spoločnosť mladých vzdelaných betarov, odvrhujúca dedičstvo otcov, mladí, oholení, sekulárni. To bolo naozaj nové v slovenskej spoločnosti“*. Vtedy! A dnes?

IDE OPĀŤ DO TUHÉHO!

„Pekný biely deň,“ pozdravil na nedávnych zhromaždeniach bojovne naladených slovenských xenofóbov ich momentálny vodca. Predzvest' hrozby, ktorá dokráčala k prahom našich domovov?

A neprejavujú sa snád' klony podobných aj v Česku, v Maďarsku, v Nemecku, vo Francúzsku a inde? Prieskumy verejnej mienky a politické preferencie hovoria jasnou rečou: Ide opäť do tuhého! Heslá o bratstve a rovnosti sú fikcia, ilúzia, utópia, sen – a príčina mnohého násillia. Ideologické, náboženské, filozofické, sociologické... nálepky sú často iba cesty, ako prirodzené nerovnosti dramatizovať, ako ich prostredníctvom mobilizovať ľudí. Raz v mene pôdy a krvi, inokedy v mene veci národnej, sociálnej, spravodlivosti takzvanej „našej veci“. Čiže rovno pre osobný záujem.

Počas vrcholiaceho leta 2015 som bol demonštrovať na pražskom Václavskom námestí s niekoľkými stovkami ľudí proti nenávisti voči migrantom. Asi po dvoch hodinách sa začala o pár stoviek metrov vyššie demonštrácia proti utečencom a po nej ďalšia, tentoraz už aj proti Európskej únii a proeurópskym politikom. Dohromady sa tam medzi turistami motalo asi tisíc aktivistov rozmanitých politických sfarbení.

Občianstvo sa v ten horúci deň zdržiavalo hlavne pri vode alebo na chatách. Aj ja som šiel asi po polhodine s kamarátom, skvelým detským psychiatrom a imigrantom zo Slovenska, na pivo. Zhodou okolností patríme k zhruba osmine ľudstva, ktorá mala šťastie – už viac ako štvrtstoročie si užívame demokraciu, mier a – v porovnaní so siedmimi osminami ľudstva – aj relatívny blahobyť. U rodiny priateľa, imigranta z Ukrajiny, v tom čase obedoval ich krajan. Prišiel sa najesť z tábora pre utečencov vzdialeného od Prahy asi dve hodiny autobusom. Čaká na povolenie na pobyt, ktoré takmer isto nedostane. Deti má vo Švédsku a manželku na Ukrajine. Pánboh vie, kedy a kde sa stretnú. Do desiatich rokov možno dostanú v nejakej novej vlasti aj občianstvo.

Slobodný život je odmena za odvahu a zodpovednosť. Nenávisť,

sprevádzaná násillím, je nepriateľ. Rozumie iba sile. Keď dáme gate dole pred tým domácim, čo si počneme s vonkajším? Viem, starší (alebo mladší?) brat Tändzin Gjamccho (jeho svätosť Dalajláma) by z mojich rečí nemal radosť, ale čo už. Pravda a láska musia dostať lož a nenávisť na lopatky v ringu – napríklad v politickej aréne, alebo hoci aj na ulici.

STOŠTYRIDSAŤ KILOMETROV

Zabudnite na kalendárny (astronomický) čas. Žijeme tým sociálnym a psychologickým. Sociálne hodinky vyťukávajú rytmus diania v okolitom svete a psychologické rytmus subjektívneho prežívania. Napríklad malé deti žijú neuveriteľným tempom, pokiaľ ide o čas psychologický. Po novembri '89 sme mali možnosť absolvovať „zhustený“ čas spoločenský. Zdá sa, že odvtedy má iné tempo než predtým – preč je nehybná mľandavosť z čias komunizmu. Teda, pre nás. Naše deti a ich deti vnímajú asi čas svojich životov inak ako my. Súčasne však platí, že s vekom sa čas spomaľuje, pretože príroda je neúprosná. Opýtajte sa starca „Čo je nové?“, odpovie: „Áááale, nič“. Niekomu sa to sice pritrafí aj za mlada, ale to je skôr výnimka, s dobou to nemá nič spoločné. Reči o jej hodnotovej vyprázdnenosti sú fakt čudné. Skôr by sa malo hovoriť o pestrosti ciest životom a o tom, že niektoré z nich vedú rovno do piekell.

A čo biologický čas? Odtikáva rytmus života tela. Momentálne používam pre túto dimenziu svojho života označenie „stoštyridsať kilometrov“. Toľko meria pešia púť z Auschwitzu do Žiliny, ktorú som počas Memoriálu Vrbu s Wetzlerom toho roku absolvoval už druhýkrát. Keď som vlani kráčal prvýkrát, v „cieľovej rovinke“ som už nemyslel na Vrbu s Wetzlerom, ktorí v apríli 1944 niesli tadeto posolstvo svetu o Osvienčime. A nemyslel som ani na otca, ktorého v ten istý mesiac toho istého roku zastrelili na pochode smrti zo Sachsenhausenu. Nútil som svoje telo, aby vydržalo ešte kúsok a ešte kúsok a ešte kúsok. Biologický vek je neúprosný. Prečo ho teda nerešpektujem? Pre vlastné ego? V nádeji, že napríklad Vrba

Wetzler Memoriál sa stane tradíciou a súčasťou kolektívnej pamäti?
Súčasťou času historického?

JIN A JANG

S. sa narodil do farmárskej rodiny. Otec ho poslal študovať poľnohospodárstvo. Po dvoch semestroch sa zamiloval do literárnej vedy, po škole aj do práce pedagóga. Druhá láska sa volala Edith. Chladná stredostavovská dievčina. Nebolo to šťastné manželstvo a nevzišlo z neho šťastné dieťa. Tretia bola jeho asistentka. Nakrátko sa stretlo poslanie s vášňou. Vojenskej službe sa vyhol, bežné intrigy a podrazy malomestského a akademického sveta znášal ľahostajne. Žil pre svoje poslanie vedca a učiteľa. Zomrel vedľa hromady kníh. Predtým pedantne „upratal na stole“.

C.: Babička krčmárka, otec mäsiar a neskôr robotník v Poldovke. Celoživotne prepadol umeniu. Bol však aktívnym účastníkom veľkých spoločenských vzopätí dvadsiateho storočia v Československu (Pražského povstania, Charty 77 a podobne). Zväčša v prvej línii. Večný anarchista. Jeho realizované vitráže, kované brány a ploty, sochy, cykly obrazov, sú kade-tade. Zväčša však, pre komunistické zákazy, nepodpísané a mimo oficiálnych zbierok. Stopy, ktoré zanechal, dotvárajú jeho deti a vnúčatá.

S. (John Williams. *Stoker*. Kniha Zlín 2015) je model slušného človeka, intelektuála, poctivca, zanovito kráčajúceho svojou, navonok nudnou cestou. Medzi akademikmi štandard. Kamarát C. je tiež slušný človek a poctivec. Navyše rebel a bojovník. Vždy a všade menšina. Tomu prvému sa zväčša podobáme, tomu druhému závidíme odvahu, ktorá nám chýba a bodla by.

„Pripravujeme svojich potomkov na bezstarostný život v teple domova a dávame im len minimálnu (alebo žiadnu) psychologickú prípravu na rolu bojovníka. Keď nastane hodina pravdy, budú po duševnej stránke nepripravení a nedostane sa im ani patričného

morálneho cítenia,“ píše Joseph Campbell v knihe *Myty* (Pragma, Praha 1998, s. 190)

Vojna a mier sú ako Jin a Jang – sú časťami celku života, a inak to nemôže byť. To iba príslušníci prešlachtených civilizácií v štádiu ich počínajúceho úpadku si myslia, že sa z prirodzenosti chodu dejín môžu vyhovoriť alebo si na ochranu vlastných životov budú môcť najímať gastarbajtrov.

KONCOM AUGUSTA

Koncom augusta 2015 bol druhý pochod z Auschwitzu do Žiliny, po stopách Rudolfa Vrbu a Alfreda Wetzlera. Zúčastnili sa ho ľudia zo siedmich krajín – z Maďarska, Anglicka, USA, Kanady, Poľska, Slovenska a z Českej republiky. Dohromady viac ako stovka ľudí – trikrát viac ako vlni.

Jedna z účastníčok sa mi cestou zverila: „Nechápem, čo majú ľudia proti židom. Nechápem, prečo im pripisujú aroganciu, nadradenosť, vyvolenosť... a pritom ste normálni ľudia. Čo s tým?“ „Porozprávaj im o tejto svojej skúsenosti a prived' ich zopár o rok so sebou“, povedal som jej. A teraz trochu všeobecnejšie:

Nebol to pietny pochod venovaný dvom konkrétnym hrdinom (a mnohým bezmenným). Bol aj pre tých, ktorí dnes utekajú pred vojnou a biedou, umierajú. Hlavne však pre tých, ktorí sú mentálnymi sestrami a bratmi Vrbu s Wetzlerom na teritóriu Islamského štátu, v severnej Afrike, na Ukrajine, v Putinovom Rusku a inde. Pre tých, ktorí si to rozdávali so zlom.

Žijeme vo vojne a znova sa začíname deliť na vinníkov, obete, aktívnych občanov, pasívnych svedkov a ľahostajných čumilov. Mier si musíme zaslúžiť. Každý za seba a každý, kam až dosiahne vo svojom súkromnom a profesionálnom živote. Rola akcií podobných, ako bol Memoriál Vrbu a Wetzlera, nemá a nemôže zmeniť svet.

Môže však zmeniť svojich účastníkov. Málo?

Osobne som na pochode stretol jediného nepriateľa – vlastné telo. V sedemdesiatke je to asi normálka. Budúci rok sa vyhnem strmým kopcom. To už nás bude minimálne trikrát viac ako tento rok. Pôjde však zase len o hru (za to slovo sa ospravedlňujem všetkým, ktorí prežili koncentračné tábory, tým, ktorí v nich prišli o blízky, aj tým, ktorí majú patričnú senzitivitu), simuláciu situácie, v ktorej pôjde o život. Hovoríme tomu pokojne – príprava na reálny zápas o slobodu, ktorá nikdy nebola, nie je a nebude manou z neba.

Po návrate z pochodu ma doma čakala správa o tom, že na rakúsko – slovenských hraniciach našla polícia zamknuté auto a v ňom sedemdesiatjeden udusených utečencov. Medzi nimi ženy a deti. Okamžite sa mi vybavila podobná situácia z čias, keď ešte v Birkenau fungovali plynové komory. Aj tam boli ženy a deti, aj ony sa dusili pomaly, v desivých mukách.

SPLYNUTIE S DAVOM JE PREHRA

„Bůh je inteligentní koule, jejíž střed je všude a povrch nikde,“ cituje Joseph Campbell v knihe Mýty (Pragma, Praha 1998, str. 292) spis z dvanásteho storočia s názvom Kniha dvaceti čtyř filozofů. „Každý z nás je tedy středem a nosí v sobě ono vesmírné vědomí, jehož zákony platí nejen pro mysl každého z nás, ale i pro celý kosmos,“ pokračuje autor vo svojej úvahe. Niektoré „stredy“ však s predstavou božského nejdú dohromady, dodávam ja. Vedomie, že každý jednotlivec je súčasne časťou celku a že ten celok je večný, všeobšiahly a má vyšší zmysel, je užitočná ilúzia a súčasne matka všetkých mýtov. Treba sa len občas trochu popasovať so skutočnosťou.

Tie znásilnené jezidky, mládatá džihádu, ktoré odrezávajú hlavy nepriateľom Alaha, tisicky utečencov pred žiletkovým plotom na maďarsko-srbskej hranici a pred eurotunelom v Callais, obchodníci

s bielym mäsom, obchodníci so zbraňami pre drogové kartely a všelijakých „bojovníkov“..., otcovia zneužívajúci svoje deti... až po zločincov a podrazákov všetkých druhov a sfarbení sú tiež čriepky božského v nás a okolo nás. Revolta voči ilúzii Boha je tu na mieste a je fajn, že kacírstvo je „tu a teraz“ úradne povolené. Otázka znie: „Ako dlho ešte?“ a „Na aký účel toto právo využívame?“

Už niekoľko rokov týždeň čo týždeň glosujem udalosti všedného i nevšedného dňa, problémy lokálnej a globálnej politiky. Snažím sa uchopiť čosi ako ducha doby. Nejde to! Dospel som k presvedčeniu, že liberál v liberálnom prostredí vníma ducha doby po svojom. Dokonca aj moja žena a moje deti majú svoju odlišnú predstavu.

Neviem, ako dlho ešte (niekedy stačí totalitný útlak, masívne vonkajšie ohrozenie alebo živelná pohroma), tuším však, na aký účel – pre individuálne rozhodovanie o ceste životom. A keďže to nie je cesta ružovou záhradou, ale permanentný boj a vzdorovanie smrti, vymýšľame mýty, poddávame sa ilúziám.

Žijeme dvojaký život – ten druhý je obyčajný sen. V prvom bojujeme o kus chleba, lásky, priateľstva, uznania, prestíže, teritória, súkromia, profitu..., často hlava-nehlava až do úplného konca. Aj tí najsilnejší sú v konečnej inštancii odsúdení na prehru, pokiaľ sa vzdajú sna. Na prehru alebo splynutie s davom, čo je v mojich predstavách to isté.

Neraz som si v ostatnom čase spomenul na obraz vodcu pred davom prívržencov. Jedno telo, jedna duša. Z generácie na generáciu sa mení iba meno muža na tribúne.

SLOVO ROKA: VOJNA

Keby som mal povedať, ktoré slovo mi tento rok naozaj vliezlo pod kožu, tak poviem, že slovo vojna. Vojna doslovne, a vojna metaforicky. Doslovne kvôli Ukrajine, Rusku, Islamskému štátu, Sýrii,

Libanonu, Iránu, Turecku, al-Kaide, Boko Haram... Metaforicky najmä pričinením médií, ktoré prenášajú atmosféru vojnového násillia rovno do našich obyváčiek. Ale svoj podiel má i hysterický verejný diskurz okolo stretu kultúr, migračných vlín, neobnoviteľných zdrojov, nerovností, klimatických zmien, všakovakých kríz... Skrátka pocit, že žijeme v akomsi provizóriu, že to najhoršie je pred nami.

Dlhé obdobie mieru a relatívneho blahobytu v nás, zdá sa, oslabilo niektoré inštinkty. Napríklad pripravenosť čeliť fyzickému ohrozeniu. Tá nespočíva len v ekonomickej, politickej a vo vojenskej sile. Otázka neznie, či náš civilizačný okruh – so židovsko-kresťanskou bibliou, tradíciou antickej múdrosti, rímskeho práva, liberálnej demokracie, ľudských práv a podobne – je najlepší, ale či ho vôbec chceme a dokážeme udržať.

„Tradičná“ odpoveď by znela: Naši muži a naše ženy by mali vedieť narábať zo zbraňou, spraviť stovku klikov pred raňajkami, vyznávať kolektívnu identitu... Mali by majoritne zdieľať vieru, autority, symboly a rituály, legendy a mýty. My, a nie „bojůvky“ extrémistov, fanatikov. Moderná Európa je však prífazlivá práve dôrazom na pestrosť a individualizmus.

Keď už som mal základnú myšlienku tohto textu nahodenú v počítači, spýtal som sa manželky: „Najfrekvencovanejšie slovo toho roku podľa teba?“. „Škrty a peniaze,“ povedala bez zaváhania.

Intenzívne vnímanie potreby „škrtovej peňazí“ prebúdzajú strach zo zajtrajška, sebeckosť, vieru vo vodcu, sklon k manipulácii verejnosťou, riziko straty osobnej súdnosti v prospech davových emócií. Historických ilustrácií dôsledkov podobných nálad v spoločnosti je, koľko chcete.

Integrovaná Európa, jej inštitúcie (napríklad Európska únia) – vrátane tých transatlantických (napríklad NATO) – a nadkritické množstvo slobodných občanov sú hradby, ktoré stoja za opevňova-

nie a ochranu. Takáto Európa si pokojne môže dovoliť aj otvorenosť k inakosti, vrátane kultúrnej. Otvorenosť a zmenu!

Zmena je akcia a jej úspech je vo výdrži, v kreativite, improvizácii... a vo hviezdach. Navyše zmeny sú všadeprítomné, permanentné, rýchle a nepredvídateľné. Niektorí tomu správne hovoria výzvy. Ja už po sedemdesiatke potrebujem hlavne pokojne dožiť. Že by opäť metafora? Tentoraz na ducha našej kultúry?

VOJNA A MIER V ROKU 2015 – NAMIESTO ZÁVERU MAL HUNTINGTON PRAVDU?

Huntingtonov článok *Clash of Civilisation?* sme čítali hneď po jeho vyjdení v roku 1993. Sedávali sme vtedy u nás doma s Martinom a Daňom Bútorom, so Štefanom Hríbom a s Ferom Šebejom a diskutovali o nových témach, ktoré sa objavovali najprv v amerických časopisoch. Všetko bolo nové, od Tofflerovej tretej vlny cez Caprove body obratu a Postmanovu na smrť sa baviacu spoločnosť až po Fukuyamovu predstavu konca dejín a definitívneho víťazstva liberálneho sveta.

Dve úvahy však z tohto radu prečnievali. Bola to Zakariova identifikácia iliberálnej demokracie, ktorá nám pomohla pochopiť hrozbu, skrývajúcu sa v Mečiarovej vete: „Volby sa skončili, zvykajte si!“ No a Huntingtonova úvaha *Zrážka civilizácií?* z časopisu *Foreign Affairs*. Bola realistickou, až priveľmi realistickou geopolitickou odpoveďou na Fukuyamovu víziu jedného sveta. Preto aj vtedy narazila. Hovorilo sa, že je kontroverzná, lebo vyvoláva konflikty. Nevyvolávala. Upozorňovala na tie, ktoré reálne existovali, a varovala pred tými, ktoré sa vynárali na horizonte.

Všeličo z Huntingtonových teórií sa stalo realitou a tá vyzerá vždy ináč ako teória. Nie je isté, že pre svet bude kľúčové rozlíšenie ôsmich kultúrnych okruhov – západnej kresťanskej civilizácie, východnej pravoslávnej, islamu, čínskeho sinizmu, budhizmu,

indického hinduizmu, japonského šintoizmu a afrického kultúrneho okruhu. Ani to, či budú švy civilizačných okruhov vymedzovať (len) religiózne hranice. V troch veciach sa však Huntington nemýlil. V tom, že pôjde o multipolárny, veľmi komplikovaný a neistý svet; že pôjde o svet zrážok; a že sa tieto zrážky budú odohrávať na civilizačných švoch. Už vtedy niektoré z týchto švov pomenoval – vzhľadom na dnešnú aktuálnosť spomeniem aspoň Ukrajinu a Grécko.

Vtedy to bola dôležitá diskusia, lebo nám pomáhala odpovedať na otázku, v akom svete chceme žiť. Mečiarova politika nás práve odklášala od sveta západnej civilizácie a vháňala do náruče v krčoch sa rodiaceho nového Ruska. Dnes sa všeličo zmenilo. Inštitucionálne sme ukotvení vo svete západnej civilizácie, v jej politických, ekonomických a bezpečnostných štruktúrach. Zmenil sa svet a zmenili sa aj dnešné otázky. Jedna však ostáva rovnaká ako vtedy – do akej miery sme mentálne vybavení vyrovnáť sa s problémami, na ktoré hľadá odpovede dnešný svet.

Žijeme v mieri, ale vojna sa stáva jeho každodennou súčasťou. Zasahuje nás ako nevyhnutnosť zvýšiť obranyschopnosť štátu, pripravenosť prijať na svojom území spojenecké vojská a v prípade potreby aj ich vojenské základne. Reagujeme odmietavo, akoby sme mentálne žili ešte stále v starom svete, v ktorom bol najväčšou hrozbou západný imperializmus.

Vojna na Ukrajine, v islamskom svete aj v Afrike je pustošivá. Zabíja, ničí obydľia, vyháňa z domovov ľudí, odkázaných na materiálnu a humanitárnu pomoc. Vyžaduje si aj od nás ľudskú a civilizovanú odpoveď. Naša prvá odpoveď pri ťaživom probléme utečencov je však strašná; svojím barbarstvom ochromuje našu základnú schopnosť správať sa ľudsky. A odpovede našich politikov sú doslova katastrofálne. Často nevieme (a netýka sa to len nás) rozlíšiť úbožiacov a teroristov. Ostáva nám len priestor na podozrievanie, že všetci si chcú odkrojiť z nášho koláča.

Na vojne sa síce dobre zarába, ale prestávajú v nej platiť economic-

ké pravidlá. Tie stovky miliárd eur pre Grécko sú z ekonomického hľadiska absurdné. Ale sú aj politickou cenou za to, že sa na juhu Európy celkom neuvolnia pustošivé sily medzi Európou a arabským, ázijským a africkým svetom, medzi Tureckom a Gréckom či vo výbušnej zmesi Balkánu. Naša jediná odpoveď nemôže byť, že nedáme ani cent.

Nepomer medzi európskou pomocou Grécku a Ukrajine je zjavný. Aj on má však základné geopolitické dimenzie. Ani trochu nie je jedno, kde budú v budúcnosti prebiehať „Huntingtonove švy“. Lebo aj ony sú ako putujúce kryhy. Mierová a prosperujúca Ukrajina znamená aj mierovú a prosperujúcu Európu. Jej osud sa nás dotýka so životnou naliehavosťou, len si to neuvedomujeme.

Dnešný svet je oveľa komplikovanejší, neprehľadnejší a riskantnejší ako pred dvadsiatimi rokmi, keď sa Huntington domnieval, že včasná diagnóza môže zmierniť budúce riziká. Tá zrážka je tu a naša prvá odpoveď je alarmujúca – ľudia sa správajú hystericky odmietavo, politici historicky zbabelo.

O VEČNOM MIERI

Pápež František vyhlásil, že odmietnutie migrantov, ktorí utekajú pred násilím a hladom a nikto im neposkytne prístrešie, je aktom vojny. Oplatí sa presne citovať: „Je to nevyriešený konflikt, to je vojna, tomu sa hovorí vražda.“ A: „V dnešnom svete je veľké množstvo vojen. Opakovane hovorím, že toto je tretia svetová vojna, rozložená na niekoľko častí.“

Prvá veta je jasná. Dnešní migranti zo Sýrie, z Líbye, Iraku či Afganistanu utekajú pred neznesiteľnou situáciou a pred vojnou. Druhá veta, ktorá sa cituje oveľa menej, je však ešte tvrdšia. Hovorí o tom, že sme vo vojne „rozloženej na niekoľko častí“ a že je to „vojna svetová“. Teda nie každodenná virtuálna vojna, akú sme si zvykli každodenne sledovať v pohodlí na televíznych obrazkách,

v počítačoch, mobiloch, na videách a fotografiách, v naivnej nádeji, že vojna je odťažiteľná, odohráva sa „kdesi inde“, obíde nás, vlastne sa nás ani veľmi netýka, a preto sa jej radšej nedotýkať, aby sa nedotkla ona nás.

Za posledné roky sa situácia radikálne zmenila. „Vojna, rozdelená do niekoľkých častí“, vojna na Ukrajine, v Sýrii, Líbyi, Iraku nás naplno zasahuje. Dostáva sa do Európy ako veľká vlna ľudí na úteku. To je ten rozdiel. U nás zatiaľ nikto nemusí opustiť domov a majetok, sme v bezpečí vďaka tomu, že sme súčasťou NATO. Aj to by nám mala hovoriť ukrajinská skúsenosť. Keby sme šli Mečiarovou cestou, mohla sa dnes vojna odohrávať na východnom Slovensku, a to nie je zveličovanie. Ale aj tak sme vo vojne a svoj mier si budeme môcť uchovať len vtedy, keď ho budeme brániť, a nie strkať hlavu do piesku. Z povahy vecí by malo byť samozrejmé, že naším územím budú prechádzať, napríklad počas spoločných cvičení, konvoje vojsk NATO, lebo bez ohľadu na to, či sú to americkí, nemeckí, francúzski, poľskí, českí, litovskí vojaci, vždy sú to naši vojaci. Podobné cvičenia sa budú odohrávať aj vo vojenských priestoroch na našom území. V prípade potreby tu budú aj spojenecké základne, lebo to budú aj naše základne. Budú sa zvyšovať výdaje na armádu. Lebo kto sa nebráni, stáva sa obeťou. Tí, čo porovnávajú dnešnú situáciu s okupáciou v roku 1968, sú len jej dnešnou piatou kolónou alebo nechcú rozumieť základnému rozdielu medzi násilím a slobodným rozhodnutím. Je jasné, že musíme uvažovať, koľko imigrantov môžeme prijať a ako celý ten proces racionalizovať a regulovať, ale nesmieme ich apriórne odmietnuť a stať sa tak spoluvrahmi. V tom spočíva sila metafory pápeža Františka, ktorý hovorí o vrahoch a ich komplicoch.

Nevieme v tejto chvíli odhadnúť, čo všetko môže dnešná a zajtrajšia vojna znamenať. Vieme však bezpečne, že čas večného mieru sa skončil. Jeho zvestovateľ Immanuel Kant vo svojom klasickom spise K večnému mieru svoju úvahu ironicky rámcovoval tým, že večný mier je len na cintoríne. Akosi sme na to v opejení mierom zabudli. Budeme sa musieť vrátiť k Foucaultovmu prevráteniu slávneho

Clausewitzovho výroku, že vojna je len pokračovaním politiky inými prostriedkami, a uvedomiť si, že možno je len mier pokračovaním vojny inými prostriedkami. Budeme sa musieť vrátiť k úvahe Sigmunda Freuda, ktorý stotožňuje slovo vojna s násilím a mocou, a k Einsteinovmu a Freudovmu presvedčeniu, že mier ako protipól vojny vyplýva z procesu civilizácie a kultúrneho vývinu, ktorý sa oddávna ťahne ľudstvom, ale aj k myšlienke Philipa Zimbarda, že mier je nevyhnutnou „stratégiou odporu“ proti vojne ako „dispozícii k násiliu“.

V prvom rade sa však nesmieme dať manipulovať tými, čo s nami chcú viesť vojny v hlavách. Lebo vojnami v hlavách sa začínajú vojny tiel.

2016

OBSAH 2016

Otvorená budúcnosť	47
Pamäť a pamätníky	48
Mimozemšťania	49
Koniec červeného človeka	51
Politici všedného dňa	53
Šentilji, Spielfeld (31. 10. – – 1. 11. 2015)	54
Pravý sektor	56
Iné dni?	58
POPP	59
Štát	60
Dialóg	61
Sú študenti ľavicoví?	63
Jedna z možných budúcností	64
Václav Havel o nenávisti	65
Do pekla s demokraciou!	67
Zem zaslúbená?	70
Po Belgicku	71
Ahoj, Michal,	73
„Človek chce byť milovaný,	74
Euroatlantické impérium	76
Netrúfam si	77
Výmena generácií	78
Nemáte iný glóbus?	80
Čističi v akcii	81
5. 7. 2016	82
Pravda neexistuje! Alebo existuje?	84
Osobní svoboda neexistuje. Alebo existuje?	86
Uzavřený kruh	87
Někdy by se žádalo zařvat:	88
Lidé jako Klaus	89

Napísal mi Štefan Hríb z týždenníka .týždeň:	91
Bůh není. Anebo je?	92
Starý mistr,	94
Písať o priateľstve po sedemdesiatke	95
Doba postdialogická?	96
Imigranti před branami	98
Sloboda neexistuje! Alebo existuje?	101
Příběh knihovny	101
Hraničné situácie	104
Můj kmen a jeho stopa	105
Čert ber Brexit	107
17. listopade 2016	108
Klučina	109
Tečka na závěr	109

OTVORENÁ BUDÚCNOSŤ?

Nedávno som komunitke priateľov do spoločnej diskusie adresoval takýto mail: „Včera sa vrátil od maďarských hraníc kamarát, lekár, ktorý šiel na víkend poskytovať veci a lekársku pomoc na maďarské hranice. Tvrdí, že situácia má charakter prírodného živlu a nevidí žiadne riešenie. Žiadne! Súčasne však tvrdí, že čo tí ľudia potrebujú predovšetkým, je láskavosť a súcit, a že práve týchto emócií sa im dostáva výhradne od dobrovoľníkov. Naše inštitúcie sa k nim správajú ako hovädá. Všetko nič, raz nám to vrátia. A pritom ani láskavosť, ani súcit nestoja prachy.“

Náš civilizačný okruh, ak sa dá ešte použiť tento pojem, čelí v poslednom štvrtstoročí pravdepodobne týmto výzvam (zoznam som spisoval z voleja – určite sa dá doplniť o ďalšie):

- *Transatlantický hospodársky a bezpečnostný zväzok hľadá udržateľnú stratégiu.*
- *Máme nutkanie šíriť demokraciu a koncept ľudských práv na globálnom teritóriu.*
- *Zmeny klímy a problémy s neobnoviteľnými zdrojmi naberajú na obrátkach.*
- *Pokusy o vytvorenie štátu na území iných štátov (Rusko, ISIS...) sú reálnou hrozbou.*
- *Migračné vlny z nestabilných, vojnou zasiahnutých a chudobných častí sveta.*
- *Demografia (nepriama úmera medzi natalitou a hmotným životným štandardom).*

Tieto témy sú vzájomne previazané. Aj krátkodobé prognózy sú problémom. Otázka znie: Ako sa správať? Aké sú možnosti takzvaného obyčajného človeka prispievať k ich riešeniu? Iná bude odpoveď človeka vedy, pedagóga, verejného intelektuála, politika... a iná „človeka od lopaty“, čo naozaj nemyslím pejoratívne, ale skôr metaforicky.

Mnohí si už vyskúšali kadečo – od podpisovania petícií cez účasť na

všakovakých internetových diskusiách, zbierkach... až po verejné vystúpenia či osobnú misiu na dobročinných akciách kdesi na maďarsko-srbských hraniciach. Odpoveď je – ako vždy – rýdzo osobná. Jej zmysluplné imperatívy sú: správať sa lojálne k vlastnému civilizačnému okruhu, veriť v dialóg a konsenzus, správať sa voči prírode a prostrediu pokorne, vnímať vonkajšie ohrozenia ako výzvu na ochotu brániť sa silou, správať sa k migrantom láskavo a súciteľne, čo neznamena bláznivo, pestovať komunitárny a rodinný život.

Ak väčšinou – pretože hajzlov je medzi nami, ako dúfam, menšina – nezvládneme veci také jednoduché, potom stojí za úvahu aj premýšľanie o tom, že civilizácie, ktoré ignorovali svoje životné výzvy, patria do minulosti. Žiadna novinka ani tragédia, iba dejinný fakt.

PAMÄŤ A PAMÄTNÍKY

Človek sa naozaj musí vzniesť až kamsi do duchovného nekonečna, aby zoči-voči idej živého Vesmíru uveril, že každučká udalosť, príbeh, čin zanecháva stopu. Musí byť tiež trochu praštený iluzionista, aby uveril, že všetky tie monumenty oslavujúce hrdinov a hrdinstvá našich dejín sú tým, čím by rady boli – kolektívnu pamäťou. A musí sa prepadnúť až na dno vlastnej empatie, aby videl za sochami, budovami, pamätnými doskami, mohylami... bezmenné telá obetí, vzopätia jednotlivcov a dejín.

Na Svätoplukovom koňovi pod Bratislavským hradom vidím predovšetkým mohutné gule a okázalé gesto ficovskej moci. Napokon, i ten Hrad je iba symbol zašlej moci. Dávno zašlej, a komunistickými papalášmi stokrát oplutej či zneužitej. Alebo tá veľkovýkrmňa prasiat na mieste českého koncentračného tábora v Letoch u Písku. Výsmech pamäti, vrátane toho kameňa, pri ktorom sa schádzajú dnešní papaláši, aby každoročne akože uctili pamiatku na rómsky holokaust.

Chodte do Birkenau! Skúste chvíľu postáť v baráku, kam si chodili

vážni za dve minúty odbaviť jednu i druhú potrebu, a skúste sa vcítiť. Plynové komory, pece krematórií... Pamätníky? A tí Stalinovia a Leninovia, ktorých stavajú a rúcajú a opäť stavajú, aby ich zase raz zrútili. Tiež pamätníky? Priešečníky všetkej tej absurdity, ktorej hovoríme dejiny a ktorú najčastejšie stelesňujú monumentálni devianti a deviácie ich nemilosrdného pochodu časom. Pamätníky!

Terezín. Miesto, kde si pri istých výročiach niektorí z politikov spravia selfies rovno počas pietného aktu. Tie baráky v Birkenau, kde som nedávno videl mladé Japonky, fotili sa na pričníach, kde kedysi strádala Ilonka – sestra mojej mamy. Pri jednom takom si toho roku zarečnil aj veľvyslanec Slovenskej republiky. Tej republiky, ktorá má za ušami Tisa, Mečiara..., ten veľvyslanec, ktorý ešte nedávno trepal o vedúcej úlohe Komunistickej strany. Uff!

Čo nevidieť si opäť budeme pripomínať výročie udalostí z novembra 1989. Žijúcich pamätníkov sú ešte stále milióny. Ich spomienky sú telesné a rozmanité od rozprávača k rozprávačovi. Prenášajú ich na generáciu svojich detí – pestré panoptikum, roztrúsená pamäť. Snáď sa raz nájde ktosi, kto vztýči ozajstný pamätník. O polnoci, bez výberového konania, bez súhlasu príslušného úradu, s niekoľkými blízkymi. A trebárs s cigaretkou, vínom, pivom.

Pieta, prázdne gesto, memento – slová, ktoré charakterizujú vzťah pamäti a pamätníkov. Ponuka je veľká, výber individuálny. Pamätám na časy, keď individuálny nebol. Moje vnúcatá už nie. Bodaj by to tak ostalo.

MIMOZEMŠŤANIA

Jedno ráno, keď manželka opäť robila v záhrade svoje fantazijné fotky pre deti a ja som pofajčieval, opýtala sa: „A čo Paľo Frič na tých migrantov?“ „To čo ja“, odpovedal som, „je to, ako keby sme špekulovali o ročných obdobiach. Sú tu, a basta.“ „Bolo by úžasné, keby prišli aj mimozemšťania,“ dodala, pretože práve fotila ružový

kríž na nebi (skrížené čiary za dvomi lietadlami). „No, keby boli ako my, tak si z nás spravia doplnok k strave, lacnú pracovnú silu, pokusných králikov alebo všetko toto dohromady,“ zafantazíroval som si. Cestou hore schodmi som si sám pre seba zameditoval: Pánboh nás ochraňuj, aby boli ako my. Možno je však Vesmír naozaj živý inteligentný celok a ľudstvu sa pritrafí presne to, čo tomuto celku prospeje. Možno budeme, pri troche šťastia, dokonca skanzen pre mimozemskú inteligenciu alebo genetická banka.

Vidina skanzenu sa mi celkom páči. Čosi ako zoo, kde by boli ľudia chránení pred všakovakou nepriazňou živlov, dostávali pravidelne jesť a žili by v kotcoch, ktoré by simulovali národne, etnicky, nábožensky... homogénne štáty. Tým netvrdím, že by to bol raj na zemi, ale mimozemšťania by sa už postarali o to, aby konflikty neprekročili kritickú hranicu trvalo udržateľného spôsobu nášho života. Možno by sme mohli (obmedzene) uplatňovať aj rýdzo ľudské vymoženosti – kultúru a v jej rámci predovšetkým kreativitu. Pod dohľadom a v hraniciach jednotlivých kotcov, samozrejme.

Šíriteľmi nenávistej polarizácie spoločnosti sú až príliš často ľudia vo vedúcich pozíciách v politike, v médiách, verejní intelektuáli. Medzi nimi predovšetkým psychopati a do seba zahľadení manipulátori. Ľudia Mečiarovho, Klausovho, Zemanovho, Orbánovho... formátu, ale aj obskúrne postavičky typu Okamura, Konvičku v Česku, Kotlebu či Čarnogurského (prepáč, Jano) na Slovensku a inde sú zdraviu škodlivé.

Prenos negatívnych emócií je preukázaný fakt. Kašľať na to, či ich šíriteľom ide o osobný alebo skupinový záujem, deformovanú vieru (napríklad vo veľkého Satana či bratstvo všetkých Slovanov) alebo iba o poruchu osobnosti. Šíria spoločenskú paranoju („ohrozuje nás ten alebo onen nepriateľ), úzkosť (strach), narcizmus („nič než národ“). Spôsobujú radikálnu polarizáciu spoločnosti, agresivitu, vyhrotený a nenávisťný konflikt.

Živnou pôdou pre narušovanie duševného zdravia spoločnosti

sú obdobia naozajstných alebo vyfabulovaných spoločenských katastrof. Napríklad v kontexte so zmenami politického systému, ekonomických problémov, v súvislosti s takzvanými národnými a štátnymi záujmami, menšinami... alebo posledne v kontexte migračných vln. Podstatné je, že po takýchto stretoch ostávajú obeť. A ostáva po nich aj trauma, ktorá je prenosná z rodičov na deti i na ich deti.

Šíriteľa negatívnych emócií sú často potenciálni alebo skutoční zločinci. Minulí či súčasní. O tých minulých treba hovoriť, písať, točiť filmy. Súčasných treba odstavíť od moci. V demokratických pomeroch to dokáže iba volič. Ten sa však zväčša musí najprv ocitnúť na kolenách, aby precítil z povrchného okúzlenia celebritou.

Osobne sa najviac obávam časového oneskorenia medzi prezrievaním závažných spoločenských problémov a mobilizáciou verejnosti v prospech ich riešení. Všetok hej, keď už je marazmus evidentný aj menej bystrému, vychádzajú aj z vôle ľudu na scénu naozajstní lídri a dostatok ich nasledovníkov. Napríklad: Andreja Kisku „stvorili“ i Róbert Fico, Ivan Gašparovič, Michal Kováč, Rudolf Schuster a Vladimír Mečiar so zástupom mečiarovcov – ak to berieme spiatočkou. Koho asi stvorí Zeman, Orbán...? A nepotrvá to prídlho? Neprerastie medzičasom medzi masou občianstva epidémia v pandémie? No nič, v najhoršom tu budú migranti, ktorí zažili útlak a strádanie, na ktoré sme my už zabudli. A snáď ich bude dosť na to, aby sme im nezabránili v revitalizácii spoločnosti.

KONIEC ČERVENÉHO ČLOVEKA?

Nedávno som si vymenil s priateľom, psychiatrom Petrom Pöthem, takéto e-mail:

FG: Čítam desivú knihu: *Doba z druhej ruky* od Svetlany Alexijevičovej. S podtitulom Koniec červeného človeka. Ak platí teória prenosu, tak Rusi sú kompletne poškodená populácia.

PP: S Rusmi je to asi zaujímavý experiment. Sú nadohľad Európanom, ale nie sú Európania. Akoby boli zvláštny svetadiel.

FG: Útlak, bieda, vodka, indoktrinácia... a skvelá literatúra, filozofia... Ako keby ľudia potrebovali k rozmachu ťaživé životné podmienky. Že by permanentný tlak podporoval kreativitu, a pohodlie opak? To by mohlo dať teórii prenosu zvláštny nádyh.

PP: Ano. Takto to je. Putin im zaistil nejaké základné potreby a oni zapredali širokú ruskú dušu?

FG: Nedal, Peťo. Väčšina žije v núdzi. Dal im ilúziu, že sú súčasťou veľkého RUSKA. A ukázal prstom na nepriateľa.

PP: Tak opakujú svoju históriu. Podstata traumy je opakovanie. Alexejevičová nezaťažuje rozprávanie ľudí vlastnými interpretáciami. Je sentimentálne rozčítané (za Sovietskeho zväzu sme všetci boli rovnakí, rozprávali sme jedným jazykom...), desivé (z lágrov sa vracali, keď sa vracali, trosky), zmätené (nerozumiem tomuto novému svetu), smutné, tragické, bolestné. Koniec červeného muža je krvavý, rovnako ako boli krvavé jeho dejiny. Z tej skrumáže rozmanitých osobných zážitkov a emócií preniká na povrch strašlivý fakt: veď tí ľudia sú traumatizovaní desaťročia! Máme pred sebou naozaj krvavú zem a postihnutú populáciu. Zem, ktorá ašpiruje na rolu veľmoci, a populáciu, ktorá vlastní a obsluhuje zbrane hromadného ničenia.

Mali sme šťastie a nežijeme v natoľko krvavej zemi s natoľko postihnutým obyvateľstvom. Vďaka informačnej globalizácii môžeme namiesto riešenia vlastných problémov pohodlne riešiť problémy iných ľudí, krajín či kultúr. A veriť, že ich skutočne riešime – od utečencov, ktorí tu nie sú, Maďarov či židov, ktorých nepoznáme, ruskú dušu, islamské náboženstvo, americkú kriminalitu, Sýriu... deti pani Michalákovkej kdesi v Nórsku.

Treba však súčasne dúfať, že popri nezáväzných rečiach existujú

(na všetkých úrovniach spoločenskej hierarchie) aj ľudia s ochotou a so schopnosťou a možnosťou konať aj proti väčšinovému názoru. Inak by bola demokracia dlhodobo neudržateľný stav spoločnosti. Potrebujeme autority. Autority, za ktorými cítiť silu a súčasne akúsi rodičovskú láskavosť (!) – neboj, aj ty si ja. To ony formujú podobu demokracie: pozitívne, alebo negatívne.

Neoplývam optimizmom, čo je, myslím, pre udržateľnosť akej-takej budúcnosti patričný postoj.

POLITICI VŠEDNÉHO DŇA

Koncept tejto glosy som si načrtnol 9. októbra ráno – to keď som dočítal na internete stránku ParlamentníListy.cz. Je to naozaj neveriteľný hnoj. V ten deň mali tieto hlavné titulky:

Náš židovský intelektuál žijící ve Francii: Povstání muslimů přijde dost brzy. Židé z Francie utíkají. Hitler miloval agresivní islám a teď ho následuje Merkelová, aby s muslimy ovládla Evropu.

Lidé se budou zabíjet na ulicích, nebude policie, nemocnice, elektřina! Slova z akce o islámu a uprchlících, která vás asi vyděsí.

Odvody dětí od čtrnácti let, pojidání orgánů nepřátel, to vše za peníze z emirátů. To je podle českého publicisty umírněná opozice v Sýrii.

Je Merkelová blbá nebo navedená, zamýšlí se Ondřej Hejma. Kavárníci a trenýrkáři vykládají snůšky pitomostí, ale lidé mají jasno.

Žijeme v čase, keď sa fakt dejú veci. Istým spôsobom máme pocit, že stred globálneho diania je všade a že sme zúčastnení. Kapacitu, vôľu, motiváciu, odvahu... však majú iba niekoľkí jednotlivci. A zdaleka to nie sú len vrcholoví politici či ľudia s vplyvom. Napríklad Eva Zahradníčková, moja spoluobčianka, matka a takzvaný obyčajný človek. Po návrate z cesty na maďarsko-srbských hraniciach, kde

pomáhala utečencom, okrem iného povedala: „... Já nezměním politiku Ruska nebo Spojených států, já můžu akorát vzít tu vodu a podat ji konkrétnímu člověku. To je tak všechno, co můžu udělat, a to dělám. Navíc, lidi se mě taky často ptají, co říkám na to nebo ono z islámu. Neříkám na to nic. Nejsem odborník na islám...“

Premýšľam: aký zmysel má spisovať kritické eseje, komentáre a glosy, odborné správy a stratégie, obchádzať konferencie a semináre, točiť mobilizačné dokumenty..., keď na to tí, čo rozhodujú, zväčša kašľú? „Politici všedného dňa“, podobní Eve Zahradníčkovej, to neriešia – konajú. Sú nepostrádateľní.

Nepostrádateľní sú však aj ľudia, ktorí tvoria protiváhu niektorým prašteným mítingom, médiám i patologickým diskutérom na internetových fórach, rezidentom bohvieakých záujmov, bláznom, čo využívajú šírenie strachu a nenávisť pri naháňaní popularity a politických bodov alebo pri ventilácii vlastných frustrácií a psychických problémov.

Politici všedného dňa sú hráči, ktorí môžu riešiť problémy „tam dole“, kde vznikajú. Je príjemné vedieť, že ich nie je málo. A je smutné konštatovať, že tých druhých je viac.

ŠENTILJ, SPIELFELD (31. 10. – 1. 11. 2015)

Do mestečka Šentilj na rakúsko-slovinských hraniciach to je z Prahy päť hodín autom. V aute sme boli štyria – psychiater Peter, novinárka Veronika, dobrovoľníčka Jana a ja. Najväčší dojem na mňa spravila Jana, vyštudovaná archeologička, fotografka, filmárka. Štyri roky v Holandsku umývala riad v krčmách a teraz si konečne robí, čo ju baví, a za svoje.

Slovinskí vojaci a policajti – mimochodom, príjemní, rovnako ako tí rakúski – nás nasmerovali na miesto, kde boli „vybavovaní“ migranti. Videli sme disciplinovaný zástup, oddelený od okolia

zábrami. Všade veľa dobrovoľníkov v kontrastných vestách, vojakov so samopalmi, policajtov, novinárov, kamier. Neďaleko čakali autobusy. Boli sme presmerovaní do neďalekého Spielfeldu, kde mala charita sklad. Vyložili sme auto na hromadu vrec s nápismi „Pre deti“, „Teplé šatstvo“ a podobne, a šli na obed. Po ňom opäť päť hodín do Prahy. Medzitým som si potelefonoval s Elou, dcérkou mojej sesternice zo Zvolena, ktorá práve skončila týždennú misiu pre Človeka v ohrození v Bapskej – Berkasove. Je tam všetkého dostatok a organizácia kľape bez problémov, dozvedel som sa. Akurát cez víkend môžu byť trochu problémy spôsobené tým, že jedni dobrovoľníci odchádzajú a ďalší prichádzajú.

Domov som prišiel za tmy. Vybavil korešpondenciu a začítal sa do spravodajstva na internete. Učinená apokalypsa! Jedinú pokojnú správu som našiel v rubrike „Minúta po minúte“ Denníka N (1. 11. 2015, 13:47): „Neďaleko slovinsko-rakúskych hraníc pri obci Šentilj otvorili dnes ráno dočasnú železničnú stanicu slúžiacu výhradne pre utečencov privázaných vlakmi. Zriadili ju počas uplynulých dvoch dní z iniciatívy slovinskej strany medzi prihraničnými stanicami v Šentilji a rakúskom Spielfelde. Ráno vlak doviezol 824 nových utečencov.“

Z mailu synovi, ktorý bol zvedavý, čo a ako: „Videl som ochotný, sporiadaný a pokojný príjem utečencov na slovinsko-rakúskych hraniciach.“ Do postele som zaliezal unavený, ale s dobrým pocitom, akurát ten Klaus, Zeman, Okamura, Konvička,... Fico, Sulík,... Orbán, ... a ich sympatizanti, čo je väčšina slovenského, českého, maďarského... voličstva, sú fakt ničomníci.

To bola sobota. V nedeľu som zašiel s Petrom a Veronikou na pivo k Žabákovi v Nebušiciach. Prebrali sme apokalyptický charakter verejného diskurzu o takzvanej utečeneckej kríze, postoje niektorých celebrit a politických lídrov, a zopár ničotností navyše.

PRÁVÝ SEKTOR

Sociálnymi sieťami koluje táto fotografia a k nej priložený text:

Tú placku som dostal pred vystúpením na Pražskom Majdane v čase, keď na kyjevskom Majdane horeli pneumatiky a umierali ľudia. Dostal som ju od priateľov, ukrajinských imigrantov. Pripol som si ju spontánne. Medzičasom som sa informoval. Takže: program Pravého sektora (PS) je tu: <http://pravyysektor.info/programa.html>. 19. februára 1992 Národná rada Ukrajiny schválila dekrét o Štátnom erbe. Bol to zlatý Trojzubec na modrom štíte – národný symbol ukrajinského oslobodzovacieho boja 20. storočia. Národno-oslobodenecké hnutie „Pravý sektor“ vzniklo z ukrajinských aktivistov radikálnych organizácií, národnárov a nacionalistických extrémistov. Zjednotili sa koncom novembra 2013, v priebehu vzniku Euromajdanu, ako situačné združenie revolučne naladených aktivistov. Z pódia vtedy vyzývali cez mikrofón: „Chlapci – národnári, držte pravý sektor!“ Znamenalo to: chráňte pravú stranu Majdanu! Tak vznikol názov hnutia. 22. marca 2014 bola založená politická strana „Pravý sektor“, premenovaním strany „Ukrajinská

Národná Asamblea (UNA)“, ktorá je registrovaná Ministerstvom spravodlivosti Ukrajiny od septembra 1997. Predsedom Pravého sektora sa stal Dmytro Jaroš. V júli 2014 Pravý sektor inicioval vznik dobrovoľných vojenských útvarov DUK na ochranu územnej celistvosti a národnej nezávislosti Ukrajiny. Teraz prebieha proces vstupu niektorých práporov DUK do špeciálnych jednotiek Ministerstva vnútra „Alpha“ podľa vzoru americkej SWAT. Dmytro Jaroš bol od júla 2014 poradcom Generálneho štábu a od 5. apríla 2015 je poradcom veliteľa Ozbrojených síl Ukrajiny. 21. júla 2015 rozhodnutím kongresu strana zmenila svoj plný názov „Vojensko-politické hnutie Pravý sektor“, na „Národnooslobodzovacie hnutie Pravý sektor“.

Pravdupovediac mám k programu Pravého sektora vážne výhrady. Je mi cudzie okázalé národovectvo a nacionalistický extrémizmus sa mi priam hnusí. Globalizáciu vnímam ako prirodzenú súčasť modernity a dušou som kozmopolita. A nemusím ani symboliku odkazujúcu na dejinné mytológie. Bude to emóciami, ktoré prechovávam k symbolike slovenskej štátnosti v kontexte s prvým – fašistickým – slovenským štátom, holokaustom a so vznikom súčasnej Slovenskej republiky, za ktorou nemôžem nevidieť tvár Vladimíra Mečiara a mečiarizmus, alebo tváre jeho súčasných mentálnych klonov. Nežijem však na Ukrajine a môžem iba zdieľať sympatie k ich aktívnemu odporu proti ruskej agresii a okupácii. Nie som však padnutý na hlavu a viem, že v prvej línii nebojujú iba kultivovaní vlastenci.

Čo ma znepokojuje, nie je symbolika Pravého sektora, ale súčasní vyznávači národného socializmu a komunizmu – ukrajinskí či ruskí, rovnako ako českí, slovenskí... hocikají. A že ich je vidieť čoraz častejšie a zoskupujú sa do jednotného frontu proti EÚ, NATO a USA. Emócie, ktoré vyžarujú, som naposledy vnímal na pražských zhromaždeniach odporcov migrantov. Majú zataté päsť, krč v tvárach, a vyvolávajú heslá pripomínajúce tie, ktoré počúvali moji rodičia a prarodičia v časoch, keď boli vystavení „ľudovej“ nenávisti.

INÉ DNI?

Dvadsiateho ôsmeho októbra bol deň *Deň vzniku samostatného Československa*. Keď som sa Prahou predieral do Českého rozhlasu, šiel som aj okolo demonštrácie proti migrantom. Rečník rozprával o ohrození našich životov a zdravia. V rádiu som sa posťažoval na českého prezidenta a spôsob, akým vyvoláva negatívne emócie medzi ľuďmi. To už sa na Hrade schyľovalo k udeľovaniu medailí – aj prominentom a kolaborantom komunistického režimu – ale nie len im, samozrejme.

Čo nevidieť bude ďalší významný deň. Program už mám – sedem-násteho novembra budem v nitrianskom kinoklube premietiť náš posledný film, deň nato v bratislavskom Artfóre diskutovať s Janom Urbanom, ktorý bol počas novembrových udalostí šéfom Občianskeho fóra, neskôr vojnovým korešpondentom a dnes je skvelý investigatívny novinár. Súčasne bude autogramiáda knihy mojich glos s fotografiami Andreja Bána. Večer pôjdeme s kamarátmi do krčmy.

S dňom ľudských práv, ktorý bude desiateho decembra, mi dajte pokoj. Keď sa čosi porušuje, tak „nejaký deň“ to nenapraví ani náhodou. Napríklad Hedviga Malinová – Žáková, Nitra z kauzy Cervanová, obeť škuľavej spravodlivosti... by vedeli rozprávať. Nehovoriac o tom, že základné ľudské práva sú univerzálne a týkajú sa aj práv migrantov. Mimochodom, na Deň ľudských práv v roku 1989 vyrazili z Bratislavy tisíce ľudí do Hainburgu. Na hraniciach strihali drôty a volali „Ahoj, Európa!“.

Vianoce sú samostatná kapitola. Jeden z mála dní, keď je rodina pohromade a varí sa kapustnica a kapor podľa receptu našej mamky. Potom je nový rok. Keby som mal mať tri prania, tak by som rád: zdravie pre deti a vnúčatá, rýchlu a dôstojnú smrť (až príde čas) a rešpekt pred spoločným menovateľom všetkých morálok: nerob druhému, čo nechceš, aby on robil tebe! V tom čase už možno budeme stavať nové ploty, i keď by sa skôr patrilo hromadne skandovať „Ahoj, svet!“.

Skandovať je jedna vec a vnímať sám seba ako občana sveta, ktorý je, navzdory všetkým nacionalistom, jediný pre všetkých, je vec druhá. Schopnosť pohybovať sa globálnym teritóriom, uživiť sa kdekoľvek, vnímať inakosť ako inšpiráciu totiž dokáže iba málokto. Pamätám sa na knihu vizionára Hermana Kahna „Premýšľanie o nemysliteľnom“, vyšla po vojne. Tvrdil, že túto schopnosť bude mať asi päť percent populácie. Obávam sa, že ten zvyšok im to neodpustí.

POPP

V decembri 1987 sme so sociológom Palom Fričom publikovali v medzinárodnom žurnále Futures jeden text. Bol o problémovo orientovanom participatívnom prognózovaní (<http://www.fedorgal.cz/problem-oriented-participative-forecasting.html>). Používali sme pre svoj koncept značku POPP. Naozaj sa nám vtedy zdalo, že neexistuje iná cesta riešenia spoločenských problémov ako dialóg expertov, politikov a ostatnej zainteresovanej verejnosti. Dialóg koncentrovaný na odstraňovanie rizík a nachádzanie rozvojových šancí. November '89 nám vtedy pripadal ako požehnanie priam z nebies.

Dnes žijeme obaja v Prahe, Palo sa venuje vede a ja publicistike. Občas si zájdeme do krčmy pohovoriť. Naposledy to bolo, keď Palo dokončil knihu o tom, ako sa z občianskych aktivistov (korenia občianskej spoločnosti) stávajú „profesionáli“ závislí od mzdy. Dostali sme sa aj k našej starej POPP. Ani dnes niet inej cesty, povedal Palo. Akurát vtedy bol problém nájsť zopár ľudí, ochotných vstúpiť do konfrontácie s komunistickou mocou. Dnes je verejný priestor plný verbálneho smogu, egocentrických jednotlivcov, neprehľadných záujmov. Čo s tým?

Je fajn, že človek nemusí byť rovno hrdina, aby mohol participovať na riešení spoločenských problémov. Fandím napríklad českým egyptológom okolo Miroslava Bárta, ktorí spolu s odborníkmi z mnohých disciplín našli cestu až do predsálí výkonnej moci, aby

tam predkladali svoje vízie. Ich práce o kolapsoch a regenerácii civilizácií sú populárne, inšpiratívne a rešpektované. Klobúk dolu pred ľuďmi, akými sú napríklad Ivan Galab, ktorí sa predrali z akademických lavíc až k lídrovským pozíciám v českej politike a odvádzajú tam dobrú robotu.

Globálna aréna sa dnes otriasa na mnohých miestach – v Iraku, Iráne, Sýrii, Jordánsku, na Ukrajine, v Bangladéši, v Rusku, v Izraeli... a aj po trasách migračných a utečeneckých vln. Naša časť Európy je ešte stále skvelé miesto pre život. Cesta do hrobu však býva vykolíkováaná aj problémami. Mnohé z nich majú charakter spoločenských problémov. Optika, ktorú použijeme na navigáciu, je – ak máme to šťastie a žijeme v liberálnej demokracii – vec individuálnej voľby. Napríklad ja som si kedysi vybral POPP. Tie okuliare mi vcelku vyhovujú. Poznám takých, ktorí si vybrali inú cestu – pomenovanú po nejakom náboženstve, politickej ideológii, guruovi... Veď je to jedno, pokiaľ si pritom nedávame po papuli. Že by aj toto bol odkaz 17. 11. 1989?

ŠTÁT

Vojnová Slovenská republika (tá fašistická), Československo, Československá socialistická republika (presnejšie: komunistická), Česká a Slovenská federatívna republika, Slovenská republika, Česká republika. Možno som názov niektorého zo štátov, v ktorých žili a umierali moji starí rodičia, rodičia a žijeme so svojimi deťmi a vnúčatami, pomotal. Skutočne som si však nestihol k žiadnemu z nich vybudovať pozitívny emocionálny vzťah. Azda s výnimkou toho predposledného (ponovembrového) a posledného, kde som imigrantom. Jednoducho chápem štát ako servisnú inštitúciu. Nech funguje! Ak má súčasne príjemný dizajn, je to bonus navyše.

V poslednom čase však svoj postoj k štátu prehodnocujem, a nie je to len preto, že za kritické frflanie dnes nehrozí šikana. Motívom k zásadnej zmene postoja sú udalosti z 13. 11. 2015 v Paríži. Štát

som aj ja! Je to aj moje súdnictvo, polícia, armáda..., aj moje štátne podniky, školy..., a aj na to, aby fungovali, volím (a platím) politikov. Svoju spokojnosť alebo nespokojnosť, ventilujem verejne. Občas pritom dostávam na frak (napríklad: nechcel som Zemana za prezidenta, prekáža mi ruská subverzia a antiamerikanizmus...), ale sú to prehry bez poničených životov.

Existujú však situácie, keď delegovanie kompetencií, právomocí a moci nestačí. Napríklad som si istý, že Islamský štát je možné poraziť iba silou, na jeho území a s obeťami. Som si istý, že to nepôjde bez spoločnej akcie protiteroristickej koalície. Taktiež nepochybujem, že podstatnou príčinou korupcie je prepojenie politiky a ekonomiky a že financovanie politických strán z príspevkov ich členov je krok správnym smerom (prečo by som si mal zo svojich daní platiť napríklad komunistov?!), alebo že občianska spoločnosť nemá a nesmie byť závislá od štátnych financií a kurately štátu, ale na osobnej voľbe a osobnej iniciatíve občanov, ktorých čosi trápi a števe.

Tepať do spoločenských problémov je dobre – ak nasleduje čin. Pre štát, o ktorom viem, že je môj aj naozaj, som ochotný spraviť kadečo, vrátane obetí, a nepotrebujem k tomu národovecké tliačanie, chodiť so susedom do rovnakého svätostánku či nebodaj adorovať bielu farbu pleti. Keď dôjde na lámanie chleba, budeme sa navzájom lustrovať v akcii.

DIALÓG

Pobudol som toho roku niekoľko sviatočných novembrových dní v Nitre, v Bratislave a v Prahe, na verejných i menej verejných akciách. Bol to miestami zvláštny guláš revolty, subverzie, spomínania, výpadkov pamäti, hepeningu, eufórie, povinného kladenia vencov, mudrovania, nadávania,... aj obyčajného ničnerobenia v privátnom závetrí.

Po novembri '89 sme sedávali s komunistami za guľatými stolmi. Vyjednávali sme odovzdanie moci bez násilia. To bolo v poriadku. Vzápätí sme však dopustili, aby novú moc infiltrovali. To v poriadku nebolo. Boli sme nadšení z práva slobodne sa rozprávať aj o témach, za čo predtým hrozili tvrdé postihy. To bolo fajn. V poslednom čase je však priestor verejnej diskusie otvorený aj pre nacistické a fašistické resentimenty. To v poriadku nie je! A čo si počať s deštruktívnou (napríklad ruskou) propagandou, ktorá je čistým podvraťáctvom, ale tvári sa ako dialóg?

S priateľom P. Z., ktorého považujem naozaj za intelektuálnu autoritu, máme dlhodobý spor o možnostiach a medziach dialógu. Myslí si, že som človek, ktorý to s tými možnosťami preháňa a medze prekračuje. Núti ma tým, aby som si opakovane kládol otázku: ako to vlastne je? Príklad: Je možný dialóg s ľuďmi, ktorí boli agentmi komunistickej tajnej polície alebo komunistami? Myslím, že nie – ak fyziovskému alebo bolševickému diablove v sebe slúžili evidentne aj po zmene režimu. Takýchto treba buď ignorovať, alebo ísť do konfliktu.

Sme však v drvivej väčšine ľudia s limitovaným vplyvom na politiku, o tej globálnej ani nehovoriac. Tak to jednoducho je. Aj v každodennom živote je však dostatok tém, kde je dialóg prejavom slabosti a strachu. Myslím situácie, keď nie reči, ale rázny čin je na mieste. O čom sa napríklad bavíť s človekom, ktorý udáva, šíri konšpiračné teórie, etnickú, národnú, alebo náboženskú nenávisť? Nejde to! Je to iba hra na menšie zlo. To veľké sa nám pritom smeje. Pre mňa osobne je – hovorím o „domacom rybníku“ – Zeman, Konvička, Okamura... Fico, Kotleba... a ich suita, jednoducho za hranicou možností a medzí dialógu. Stačí, keď ich vo svojich verejných vystúpeniach opakovane a monologicky atakujem. Možno v bludnej nádeji, že tým cizelujem vlastné postoje, alebo aspoň imunitu voči úzkosti, ktorú okolo seba šíria.

Občas sa však stane neuveriteľné: nadviažem dialóg s človekom, ktorý neobýva môj svet. Je dobré vedieť, aký je, a je dobré dúfať, že

tam, kde sa ľudia rozprávajú, je menšie riziko otvoreného konfliktu a násilia.

SÚ ŠTUDENTI LAVICOVÍ?

Prišiel mi nedávno takýto mail od mladého študenta filozofie: „... príjde mi zaujímavé, jak většina politicky vyhraněných, tak politicky aktivních (což je samozřejmě většinou spojeno) studentů v mém okolí jsou více či méně radikální levičáci - tím nemyslím, že by to byli nějací blázniví stalinisté, ale příznivci radikální kritiky kapitalistického systému s intelektuální základnou v autorech jako jsou Marx, Gramsci, Foucault, Althusser, Žižek, Badiou apod. Co mě ale poměrně překvapuje je, že na veřejnou politickou i nepolitickou aktivitu mezi studenty mají prakticky monopol příznivci levice a radikální levice. A nejde zdaleka, snad dokonce ani většinou, o prosazování levicových politických cílů - většinou jde o reakce na problémy různých společensky vyloučených skupin, v současné době například především na pomoc imigrantům apod. Proč jsou spolky a organizace, ve kterých převládají levicové názory, neaktivnějšími subjekty co se týče společenského aktivismu? Proč se při všeobecném zklamání z vládnoucího globálního ekonomického systému, které vládne mezi studenty, co se o takové věci zajímají, hledá řešení a alternativa pouze v radikální levici?“

K tomu tri poznámky:

- *Lavicové zmyšľanie je v akademickom prostredí obvyklé a tradičné. Príčiny sú zväčša banálne – revolta sa v mladosti „nosí“. Zvláštne je, ako málo sa hovorí o ideologickej blízkosti radikálnej ľavice a radikálnej pravice. A o tom, že jedni aj druhí majú podobných nepriateľov – napríklad kapitalizmus, NATO, USA.*
- *Mám priateľa, ktorý v Prahe na univerzite učí sociológiu. Tvrdí, že nepozoruje pretlak ľavicových názorov. Že by to u môjho mladého študenta bolo odborom – filozofiou?*

- *Niekedy je dobré si pripomenúť, čo skratka NSDAP za Tretej ríše znamenala doslovne – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei. Hlavne však: obe ideológie viedli v minulom storočí k hororovo krvavým koncom. Začalo sa to utópiou a skončilo gulagmi a koncentračnými tábormi.*

Toľko k omladine. Napokon, spolu s veteránmi ľavicového zmýšľania patria do spektra politických vierovyznaní rovnako ich konkurenti a protivníci. Aby som parafrázoval Slavoj Žižeka na konto konzervatívcov: napriek tomu ešte nemusia byť idioti. Navyše – diskurz medzi ideologickými plotmi, zákopmi a frontovými líniami je dôležitý. Minimálne preto, že ľudia, ktorí komunikujú z „očí do očí“, budú empatickejší, ako keď na seba iba pokrikujú alebo sa ostrelujú.

JEDNA Z MOŽNÝCH BUDÚCNOSTÍ

V roku 2014 bolo v médiách slovom roka vojna. V roku 2015 utečenci. V tomto roku ašpiruje na prvú priečku slovo strach. Strach z vojny, ktorá tu nie je, a strach z utečencov, ktorých tu je ako šafranu. Epidémiu strachu vyvolávajú politici s tým, že nás idú brániť! Tí istí politici súčasne nivočia súdržnosť Európskej únie. Vraj kvôli národným záujmom.

Vystrašení občania sa budú uzavierať za svoje ploty a hranice. Keď sa objaví na dohľad niekto cudzí, zavolajú políciu alebo ho vykážu kamsi. Pribudne takých, ktorí si kúpia pištoľky a spreje. Budú si hovoriť vlastenci. A budú nimi až dovtedy, kým tie ploty a hranice nezvalí niekto silnejší. Potom tí, čo liali olej do ohňa, poutekajú a tí čo nebudú vládnuť, vymenia kabáty.

Ľudia si časom zvyknú. Alebo nezvyknú a budú po večeroch tichým hlasom spomínať na staré časy, keď ešte bola demokracia, neexistovali hranice a podobné vymoženosti. Kdesi v podzemí sa bude formovať paralelná kultúra a disent – ostrovčeky pozitívnej

deviácie. Ľudia rôznych etníc, národností, náboženstiev, politických vyznaní..., infiltrovaní prorežimnými udavačmi.

Spočiatku im pôjde predovšetkým o zmenu ústavy s preambulou „My občania...“ a slobodné voľby. Nasledovať budú jednoduché a emocionálne politické programy, ktoré sa budú podobáť programu Verejnosti proti násiliu z novembra '89. Podaktorí pritom na chvíľu zabudnú na svoj antiamerikanizmus.

„Prvé“ slobodné voľby prebehnú v znamení vzývania demokracie, právneho štátu, občianskej spoločnosti, otvorených hraníc a ľudských práv. Ľudia budú na námestiach skandovať „Ahoj, Európa!“ Po nejakom čase, keď už bude zmena nezvratná, sa k všeobecnému budovaniu pripoja pohrobkovia bývalého režimu. Nastane obdobie štandardnej demokracie.

Medzičasom sa u nás udomácni rozmazaná národná identita, tekuté hranice medzi štátmi, globálny komunitarizmus (sociálne siete) a lokálny patriotizmus „pôdy“.

Pri vytváraní scenárov možného vývoja existuje jediná istota – že skutočnosť bude iná. Sú len a výhradne inšpiráciou pre aktuálne rozhodovanie. Napríklad pre rozhodovanie pred volebnou urnou. Občas to však vyzerá tak, že najúčinnější spôsob sociálneho učenia je pád na úplné dno. Keď hovorím o úplnom dne, myslím situáciu, keď ide o holú existenciu a ideologické nuansy sú na smiech. Tí, čo prežili koncentračné tábory, gulagy, brutálny teror, by vedeli rozprávať. Akurát tu už čo nevidieť nebudú a omladina potrebuje vlastné krízy, vlastné vzopätia, vlastné omyly... a vlastné obete. Uff.

VÁCLAV HAVEL O NENÁVISTI

„Uvažuj-li o lidech, kteří mě osobně nenáviděli či nenávidí, uvědomuji si, že je spojují některé vlastnosti, které - sečteny a společně

rozebrány - nabízejí určitý, zajisté jen velmi všeobecný, výklad původu jejich nenávisti.

Nejsou to především nikdy lidé dutí, prázdní, pasivní, lhostejní, apatičtí. Jejich nenávist se mi zdá být vždycky projevem jakési velké a v podstatě neukojitelné touhy, jakéhosi trvale nenaplněného a nikdy vlastně nenaplnitelného chtění, jakési zoufalé ambice. Je to tedy vnitřní mohutnost veskrze aktivní, která svého nositele vždy znovu k čemusi upíná a kamsi ho vleče, a která ho takřkajíc přesahuje. Rozhodně se mi tedy nenávist nezdá být pouhou absencí lásky či humanity, pouhým vakuem lidské duše. Naopak: s láskou má mnoho společného, především právě onen sebetranscendující prvek, totiž ono upnutí se k druhému, závislost na něm, ba přímo delegování kusu vlastní identity do druhého. Tak jako milující touží po milovaném a neobejde se bez něho, touží i nenávidějící po nenáviděném. A tak jako láska, je i nenávist vposledku vlastně výrazem touhy po absolutnu, byť výrazem tragicky zvráceným.

Lidé nenávidějící, aspoň jak já je poznal, jsou lidmi s trvalým, nevykořenitelným a samozřejmě skutečnému stavu věcí hluboce nepřiměřeným pocitem ukřivdění. Tito lidé jakoby chtěli být bezbřezě ctěni, respektováni a milováni a jakoby byli nepřetržitě sužováni bolestivým zjištěním, že ostatní jsou jim nevděční a neodpuštělně k nim nespravedliví, protože nejen že je nectí a nemluví bezbřezě, jak by měli, ale dokonce je - aspoň jak jim se zdá - přehlížejí.

V podvědomí nenávidějících dřímá zvrácený pocit, že jsou jedinými pravými držiteli kompletní pravdy, a tudíž jakímisi nadlidmi či dokonce bohy, a že z tohoto titulu zasluhují kompletní uznání světa, ba dokonce jeho kompletní povinnost a lojalitu, ne-li slepou poslušnost. Chtějí být středem světa a jsou permanentně frustrováni a podrážděni tím, že svět je jako svůj střed nepřijímá a neuznává, že si jich dokonce snad ani nevšimá, ba že se jim možná i posmívá.

Jsou jako rozmazlené či špatně vychované děti, které si myslí, že jejich matka je na světě jen a jen proto, aby je zbožňovala, a které

jí zazlívají, že občas dělá i něco jiného... To všechno pocítují jako křivdu, zranění, útok proti sobě, zpochybnění vlastní hodnoty.

Úryvek z prejavu V. H. predneseného na Konferencii o nenávisti (Oslo 28. 8. 1990)

Václav Havel hovorí o nenávisti osobne, hovorí o nej ako o rodnej – a postihnutej – sestre lásky, hovorí o nej s porozumením. Toto porozumenie (dodávam ja) však nesmie byť odzbrojujúce. Sú prípady, keď starozákonné „oko za oko, zub za zub“ platí právom. Predovšetkým vtedy, keď sa nenávisť prejavuje násilím – a je jedno, či domácim, susedským, etnickým, národnostným, náboženským, cezhraničným, globálnym.

DO PEKLA S DEMOKRACIU!

Videl som pred rokmi na fotke, ktorú mi poslal kamarát z ďalekej cudziny. Exoticky oblečené dámy držali v rukách transparent a nevyzeralo to na recesiu. Áno, sú ľudia a kultúry, ktorí demokraciu nechcú. Zárodok smrteľnej choroby však v sebe nosí aj demokracia samotná. Ohrozuje ju napríklad všeobecné volebné právo - má ho aj zberba. Ohrozujú ju inštinky - plný tanier a peňaženka sú často dôležitejšie ako sloboda. Ohrozuje ju strach. Ľudia neradi vidia, že osobná zodpovednosť je súčasťou slobody. Ohrozuje ju pocit neistoty a s ňou súvisiaci sklon hľadať vodcu. Ohrozuje ju rozmanitosť záujmov, vier, pováh, veku, vzdelania - ak sú ich nositelia presvedčení o svojej výlučnosti. Ohrozuje ju aj doba postmoderná, keď pravdou je všetko a nič. A osobná skúsenosť. Však rozprávajte o národnom socializme či komunizme ľuďom, ktorí nezažili tieto režimy na vlastnej koži, alebo tým, čo na nich dokážu profitovať.

V poslednom čase to vyzerá, ako keby sme žili vo vojnovom stave. Podaktorí virtuálne a podaktorí naozaj. Tú atmosféru a ten stav majú ju na svedomí extrémistickí hlupáci a fanatici, provokatéri,

deprivanti strádatíci na absenciu lásky, vzťahov, zakotvenia..., či pretlak chamtivosti a túžby po moci.

Nedostatky demokracie však vyvažuje jedna prednosť – riešenia problémov sa hľadajú v dialógu a verejne. Stojí za to udržiavať si ju, ako to len ide. Jeden zo spôsobov je pestovať spomienky na časy, keď sme demokraciu nemali. Druhý je v kritike demokracie, aká je, a v hľadaní ciest k odstraňovaniu rizík a využívaniu šancí, ktoré ponúka. V rovine všeobecnej sú takéto šance predovšetkým dve: 1) viera v myšlienku aktívneho sociálneho učenia (padnúť „na hubu“ snáď netreba mnohokrát) a 2) viera v silu vyjednávania a striedanie mocenských elít. Opakujem však: je to iba viera. A vierou je aj preferencia tej - ktorej politickej ideológie. Bože, daj nám dostatok osvietených kazateľov. A daj nám tiež dostatok intuície, aby sme vedeli rozpoznať osvietených od „osvietených“.

Nedávno som hovoril na kameru pre portál demagog.sk. Že čo s voľbami. No, čo už – ísť voliť. Priority: Neubližujme migrantom, ubližujeme tým sebe! A neničme projekt spoločnej Európy, bez nej budeme slabší. Vo vnútro politickej agende sa treba oprostíť od štátu, ktorý sa hrá na otca i matku. Jasne, výber je dosť mizerný. Voľbami však nič nekončí. Naopak! Nedajme zvoleným politikom dýchať. Nie kvôli našej tradícii oportunistu a uľňukanosti, ale z pudu sebazáchovy. Ten informačný hurhaj a smog, ten kopec ohnísk napätia, všetky tie konflikty sú pôdou, ktorá je úrodná. Naše komunity, naše kaviarne a krčmy, naše rodiny nech sú výcvikové tábory bojovníkov hybridnej vojny. Kalašnikov, zo známeho bonmotu českého prezidenta, prenechajme tým zmanipulovateľným. Ako ich poznám, pri prvej príležitosti si strelia do vlastnej nohy. A pri druhej zdrhnú, zalezú, prezlečú kabát.... Bez vodcu a tlupy nie sú nebezpeční. A skutoční vodcovia, ako vieme, sa rodia v prvej línii.

V piatok dopoludnia som si na stránke .týždňa prečítal text Andreja Bána (<http://www.tyzden.sk/nazory/30253/kotleba-zdesenie-sobotnajsej-noci>).

Nech už sobotňajšia noc dopadne akokoľvek, politickí lídri sa pretekajú v nahlúplych výrokoč z jediného dôvodu: adresujú ich nahlúplemu publiku. Teda, väčšinou takému, pretože im ide len a predovšetkým o volebný výsledok. A ono publikum, pretože je, aké je, počuje na strach a strašenie. Je jedno čím – ešte nedávno to boli čecháčci, neskôr židáci, cigáni, a dnes sú to migranti. Nastavujeme tým zrkadlo sami sebe. Hádžeme do volebných urien hlasy za ploty, ktoré nás od nich oddelia. Veď majú, vrátane ich malých detí, inú kultúru ako my, hejže? Hlavne, aby sa niekto o nás postaral – napríklad sociálnymi balíčkami, plotmi, eurofondami...

Nevdojak ma pri písaní tohto textu napadla vetička z viacročného dialógu, ktorý som viedol s nacionálnym socialistom Matejom. Znela asi takto: „Za čo by bol dnešný Európan ochotný položiť život?“ A fakt: Poznáte vo svojom okolí človeka, ktorý by dokázal položiť život za vládu zákona? Ľpieme skutočne na slobode slova, na nezávislosti súdov, ľudských právach tak, že sme pripravení vziať na ich ochranu do rúk zbraň? Je po holocauste všeobecne neprijateľný antisemitizmus? Nezízame na súčasné hrozby – napríklad z Ruska a iných miest „globálnej dediny“, ako práve vyorané myši? Nereagujeme „pavlovovsky“ na sociálne balíčky, hranice..., lístky na vlak zdarma, na smiešne politické mítingy?

Budúcnosť je nepredvídateľná. Zdá sa však, že národným štátom, folklornej sentimentalite, guberniálnym mentalitám, rasovému, etnickému či náboženskému fanatizmu bude musieť časom odzvoníť. Teda, dúfam. Zopár skanzenov však určite ostane ako memento, pretože ľudia potrebujú živé ilustrácie a dramatické príbehy, aby nezabudli.

Nie sme v tom však sami. Posledné roky v krajinách strednej Európy ukazujú trend – väčšina považuje za hodnotu istotu. Istotu pre dnešok a zajtrašok. Smradík, ale teplúčko, chcelo by sa povedať. A pritom: čím menej je človek pripútaný, áno, aj k národu a štátu, tým je slobodnejší. Neplatí to o zodpovednosti k rodine, blíznym, k robote, ktorá ma živí. Slobodný človek vie, čo je osobná zodpoved-

nosť a osobné zakotvenie. Zakotvenie v rodine (kde sú naše tradičné viacgeneračné rodiny?), v blížnych (kde je vzájomná dôvera?), v autoritách (máme vôbec nejaké na svetskom či duchovnom poli?)... a v spiritualite, ktorá je predovšetkým individuálna. Vidím Slovensko po tohoročných voľbách ako jeden z takýchto skanzenov. Áno, mnohí Slováci, rozptýlení po svete, sa budú vracat' – kvôli spomienkam, hrobom predkov, prírode, haluškám s bryndzou (tí najsvetovejší už bez slaniny)... a uloženiu kostí či popola. Otázka znie, či to bude na doživotie, alebo iba dočasne.

ZEM ZASLÚBENÁ?

Už dlho sa obsesívne vraciam k predstave, že národy vymysleli ľudia – sú to kultúrne konštrukty. Národné štáty sú ich „materializáciou“. Židia, napríklad, sa rozhodli založiť Izrael, keď už bolo jasné, že právo na vlasť, tam kde žili po stáročia, im bolo upreté. Súčasný Izrael sa zrodil z potu, krvi. A z nacionalizmu – pretože sionizmus je židovský nacionalizmus. Živila ho vidina slobody, či strach o život, alebo jedno i druhé. A čo Ukrajinci, ktorých nacionalizmus sa formoval pod tlakom impérií – naposledy ruského. Mytologické, historické,..., tiež tragické a anekdotické fasády, budované okolo pôvodnej idey, sú súčasťou príbehu. Rovnako i to, že nie všetci židia (a Židia), Palestínci, Ukrajinci... boli a sú nacionalisti.

Škrie ma myšlienka na nacionalizmus, ktorý sa prebúdzá pod dojmom súčasnej „migračnej krízy“. Slobodu máme, relatívny dostatok tiež. Naopak, resuscitácia nacionalizmu „tu a teraz“ je živaná mocenskými a ekonomickými záujmami časti politických elít, ktorým sa podarilo v mene týchto záujmov infikovať ľudí strachom. Strachom z kultúrnej a náboženskej inakosti, strachom o hmotný životný štandard, strachom z terorizmu. Je to riskantná hra, ktorú sprevádza stavanie plotov, obnovovanie hraníc, negatívne emócie voči „votrelcom“, výbuchy pouličného násillia. V konečnom dôsledku ohrozujú slobodu. A ohrozujú ju v situácii, keď je náš „imunitný systém“ oslabený pohodlím konzumu a dlhodobého mieru.

Ryszard Kapuściński, autor skvelej knihy *Impérium* (Absynt 2016) to povedal presne: „Svetu hrozia tri pliagy, tri morové rany. Prvá pliaga – nacionalizmus. Druhá – rasizmus. Tretia – náboženský fundamentalizmus. Tieto tri pliagy majú rovnakú črtu, spoločného menovateľa – je to agresívna, všemocná, totálna iracionalita. Nie je možné preniknúť do vedomia zasiahnutého niektorou touto pliagou. V takejto hlave horí svätá hranica, ktorá iba čaká na obeť. Každý pokus o pokojný rozhovor sa končí neúspechom. Takémuto človeku nejde o rozhovor, iba o deklaráciu. Aby si mu prisvedčil, dal za pravdu, podpísal súhlas. Inak v jeho očiach nemáš cenu, pretože zavážiš iba ako nástroj, ako zbraň. Intelekt zasiahnutý takouto morovou ranou je uzavretý, monotematický, jednorozmerný, krúti sa výlučne okolo jedného motívu – okolo svojho nepriateľa. Myšlienka na nepriateľa nás živí, podmieňuje našu existenciu. Preto je nepriateľ vždy prítomný, je stále s nami.“

Žijeme na tektonickej pôde tejto planéty – zrníčka prachu v nekonečnom Vesmíre. Možno jedného z mnohých. Zem zaslúbenú vládime so sebou v myšliach a v srdciach. Každý tú svoju a každý po svojom. Občas sa podarí túto mnohorakosť zjednotiť a uchrániť hradby. Ale i vyraziť – zväčša pod sankciou a kuratelou štátu – do útoku „za vlasť a za národ!“, pričom každý druhý chápe tieto slová inak. A zem zaslúbená? Môže byť kdekolvek, kde sa cítim slobodne, bezpečne a doma. Čosi také pokojne nazvem vlasťou – vrátane lojality a obetí.

PO BELGICKU

Niekedy v polovici 90-tych rokov som sa prizeral zhromaždeniu českej radikálnej scény na pražskom Vítkove. Hovoril ich šéf Vandas. Okrem iného svojich sympatizantov vyzval: „Ozbrojujte sa!“ Po skončení akcie som sa presúval spolu s vandasovcami k Námestiu Mieru. Tam na nich čakala Antifa. Početná policajná zásahovka sa postarala o to, že krv netiekla.

Prešli dve desaťročia, vandasovci sa trochu premenovali a uchádzajú sa o účasť na moci v demokratických voľbách. Poľsko, Maďarsko a Slovensko majú z tohto hľadiska (dočasný?) náskok.

Píšem tento text v čase, keď je na návšteve Českej republiky, kde žijem, čínsky prezident. Prišiel nakúpiť kus mojej novej vlasti. Prezident ho vítal spôsobom, ktorý som naposledy videl, keď prišiel do Československa Brežnev. Keď som sa konečne dostal cez výluky a zátarasu k parkovisku, muž, ktorý mi dával lístok, prehodil: „Viděl jste Zemana? I svetr měl červený. Rozum mi říká odejít, ale srdce nedovolí“. V ten istý deň som si prečítal na portáli <http://nazory.aktualne.cz/rozhovory/ivan-gabala-nemuzeme-tady-nechat-radit-ruskou-propagandu/r~168a9a80f58a11e585490025900fea04/>). Vecný popis ruskej subverzie namierenej proti EU a NATO.

V poslednom čase aj ja premýšľam o tom, že je čas poohliadnuť sa po otvorených dverách v nejakej inej gubernii. Snáď sa tam nebudú chovať k imigrantom tak zversky ako my. Alebo si radšej zaobstaráť zbraň? Ale keď som sa nedávno rozprával s človekom z Kirgizska, ktorý na moju otázku, prečo emigroval, povedal: „Už sa mi nechcelo spávať s puškou pod posteľou“.

A čo dialóg? Roky som ho viedol (písomne) s mladým nacionálnym socialistom Matejom. Požiadal som ho, nech náš spoločný pokus šíri vo svojej subkultúre. Odpísal mi: „...Ja som oslovil tých zopár ľudí, čo poznám na nacionalistickej scéne, a dostalo sa mi odpovede, že je to – citujem: „židovina“ Co mi pride strašne smiešne a príznačné – možnosti dialógu he he“.

Nevdojak som si spomenul na svoje cesty do Izraela. Pri prvej, začiatkom 90-tych rokov, letuška pri lietadielku z Eilatú do Jeruzaléma vzala jednému z domácich – nastupovali zväčša turisti – revolver do igelitového sáčku. Po pristátí mu ho vrátila. Zhruba o desať rokov som tú istú cestu absolvoval s priateľom izraelcom v aute. Za

opáskom mal zbraň. Naposledy som popri ceste tou istou trasou videl v púšti rozmiestnené zariadenia mobilnej protiraketovej obrany.

Čaká nás ochranná ruka komunistickej Číny, putinského Ruska, alebo izraelská cesta v rámci EU a NATO?

AHOJ, MICHAL,

som rád, že si napísal svoju osobnú reakciu na Matejovu a moju knihu *Cez ploty* (<https://dennikn.sk/465227/rozhovory-s-fasistami/>). Nie som ale rád, že píšeš: Z knihy som čítal len úryvky v médiách a nechcem si ju kúpiť; keďže Fedor je férový, určite dostáva údajný Matej podiel z predaja – to mu mám prispieť na jeho novú bombu?

A som tiež rád, že sa ozvali ďalší a bolo ich viac, než sa bežne na moje knihy ozývajú (napríklad: <https://dennikn.sk/blog/rozhovory-fasistami-reakcia-clanok/>).

Takže: Ja s ľuďmi radikálne iných názorov, ako sú tie moje, v rámci možností, hovorím. Hovorím po prvé preto, že chcem pochopiť ich svet, po druhé preto, že kým sa rozprávame, je istá šanca, že aj medzi nimi nájdem takých, ktorí budú chcieť pochopiť ten môj svet. A po tretie preto, že tento svet zdieľame všetci, a inak to nebude. Navyše verím v silu dialógu. Akurát k tomu treba minimálne tri veci: možnosť, schopnosť a motiváciu. Možnosť by tu bola, a to je zväčša tak všetko. Škoda.

Zdieľame tento svet napriek tomu, že by sme – jedni aj druhí – občas boli radšej, keby to tak nebolo. A nielen že ho zdieľame, sme z oboch strán barikády, tak pol na pol, a je možné, že čo nevidieť bude voličov Zemana, Fica, Orbána, Kaczynskeho, LePenovej, Hofera, Trumpa väčšina. Čo ma trápi, je fakt, že aj ľudia, ktorých považujem za „spolubojovníkov“, Tvojimi slovami, „knihu nebudú

čítať“. Čert ber „moju knihu“, štvie ma uzavretý svet hotových názorov, ktoré ašpirujú na *Pravdu*.

Svojím postojom („dialóg je možný iba v rámci zdieľaného pohľadu na svet“, alebo: „s fašistami sa nehovorí“ ...) si pílíme konár pod vlastnými zadkami a otvárame dvere a okná práve tam, kde by sme neradi. A to sa mi už ani nechce rozprávať o takých „prkotinách“, že Matej mieni svoj podiel z honorára za knihu darovať kamarátovi, ktorý má rakovinu. A tak ďalej a tak podobne.

Hlavne však: Kde sú všetci, keď fašisti rušia dotácie na miestnu kultúru, prerušujú divadelné predstavenie, mlátia svojich názorových odporcov, ľudí iných kultúr, etník, náboženstiev, šíria konšpiračné teórie? Andrej Bán, Ty Michal (klobúk dolu za Pohodu, za akcie Proti fašizmu, ktoré spoluorganizuješ...), Patrik, Monika, Marek, Vierka, Hyacinta... a Vám podobní, sú iba žalostné omrvinky skutočného odporu. A dávať si náhubok na konfliktné a bolestivé – i keď občas na hrane noža – názorové konfrontácie, je obyčajná zbabelosť.

Tvoj Fedor (prostredníctvom Denníka N).

„ČLOVEK CHCE BYŤ MILOVANÝ,

a ak ho nikto nemiluje, tak obdivovaný, a ak ho nikto neobdivuje, tak obávaný, a ak sa ho nikto nebojí, tak chce, aby ním ľudia opovrhovali a pohrdali. Človek chce, aby z neho ľudia mali nejaký pocit, jeho duša sa desí prázdna a chce kontakt za akúkoľvek cenu.“ Tento citát zo Söderbergovej knihy *Doktor Glas* (1905) uvádza príbeh masového vraha Breivika (Asne Seierstad. *Jeden z nás. Príbeh o Nórsku*. Absynt 2016).

Paranoja, narcizmus, úzkostné stavy, negatívne, alebo žiadne emócie, alebo láskavosť, súcitiť, dobrosrdečnosť... Ako však rozlíšiť, či ľudia ako Zeman, Klaus, Orbán, Kacszynski, Fico a ďalší sú „iba“ pragmatici, ktorý mobilizujú verejnosť účelovo, alebo potencionálni

klienti odborníkov na osobnostné poruchy? Nejde totiž o žiadnu maličkosť. Indukovaný efekt šírenia negatívnych (zlých) emócií môže nakaziť spoločnosť a viesť ku skutočným katastrofám.

Napríklad dnes (je piatok 27-ho mája 2016 ráno), otvorím si k rannej káve internetové spravodajstvo a dočítam sa, že Fico obvinil neziskový sektor, že za akési zahraničné peniaze mobilizuje učiteľov a študentov proti slovenskej vláde, že za inváziou migrantov do Maďarska (podľa Orbána a jeho melody boys), stojí George Soros. Čítam ďalej, že český prezident sa vžíva do role piatej kolóny proputinovskej lobby, že v Poľsku strana víťazov demokratických volieb posilňuje svoju moc vyvolávaním strachu a nenávisťou...

Individuálna terapia je už dnes pomerne bežná záležitosť. S chorobami spoločností je problém. Kto dostane k doktorovi, prípadne do karantény, psychopatického alebo sociopatického politika (literáta, novinára, podnikateľa... verejne vplyvného intelektuála) skôr, ako nakazí spoločnosť? Demokracia síce ponúka rotáciu politických elít, čo však s časovým oneskorením medzi vznikom a eskaláciou skutočných spoločenských problémov a ich naozajstným riešením demokratickou cestou?

Ešte si pamätám, ako sme sa začiatkom 90-tych rokov predierali atmosférou kondenzovanej nenávisťou – napríklad po lustráciách, po mítingoch proti prijatiu matičnej verzie jazykového zákona namiereného proti maďarskej menšine, po prvom odvolaní Mečiara z postu predsedu vlády Slovenskej republiky, ako sme sa konfrontovali s „babkami demokratkami“, ktoré skandovali „Mečiara si nedáme!“, s Pánisom a jemu podobnými „národovcami“, ktorých program obsahoval výhradne „Za Boha a za národ“. Už je to minulosť. Dnes máme nových nepriateľov - migrantov, islám, eurobyrokratov, amerických imperialistov, kapitalizmus, slniečkárov, havloidov... Teda, presnejšie: majú! Pretože sme ešte stále tak pol na pol. Cítíme síce mrazenie v zátylku, ale súčasne je to fajn stimulácia, akési sociálne afrodisiakum, aj pre moju generáciu sedemdesiatnikov.

EUROATLANTICKÉ IMPÉRIUM

je možno príťažlivý sen. V konfrontácii s masívnym európskym anti-amerikanizmom a národovectvom však nemá šancu. Mnohí snívajú aspoň o pevnosti Európa. Zväčša v papučiach s ruskými a čínskymi záujmami v obývačke, a s vidinou zástupov migrantov, ktorí sa chystajú vpadnúť do ich zabehanej všednodennosti, na hraniciach.

Možno skôr skanzen Európa má bližšie k realite. Skanzen s enklávami nacionalizmu. Európa národných štátov. V mene „nášho národa“ a „nášho Slovenska“ (Čiech, Maďarska, Poľska, Rakúska...) si pílime konár pod vlastným zadkom. Malé národné štáty, ktoré pri každej globálnejšej kríze potrebujú ochranu silnejšieho (EU, USA, NATO), alebo „silnejšieho“ (Rusko, Čína).

Nech už bude akokoľvek, príroda prežije konflikty civilizácií a kultúr, ideológií, štátov, národov a národností, etník a klanov... Každopádne, toto „tu a teraz“ je momentálne moje Impérium, moja pevnosť, môj skanzen, moja vlasť. Je to duch civilizačného okruhu, ktorý považujem za svoj a konkrétne miesto kde sa cítim doma, čo je momentálne Praha. Obývam ho s konkrétnymi ľuďmi, s ktorými komunikujem konkrétnym jazykom – dotýkame sa navzájom v bežnej každodennosti.

Hej, sú aj takí, ktorí sa pokúšajú naše domovy ohradiť, oplotiť, oblepiť nálepkami. Vždy boli. Čo už, veď aj tá naša mnohvrstevná – individuálna i kolektívna - identita sa formuje takmer výhradne v konfliktoch, vo vývoji a v čase. Jedného dňa sa čas každej generácie naplní. Treba vedieť, že to sa naplnil jej, a iba jej, čas. Často však príslušníci odchádzajúcej generácie prepadajú ilúzii, že to je aj čas spoločenský. Pod dojmom vlastnej ilúzie radi rozprávajú o celospoločenskej kríze.

Zrejme to nesúvisí ani tak s vekom, ako s individuálnou a kolektívnou mentalitou. Sú to okuliare, ktorými vnímame svet. Strach z iných civilizácií, z iných kultúr, iných náboženstiev, etník, národov, je predovšetkým strachom (paranojou, úzkosťou), ktorý nosíme v sebe. Zdá sa, že je ho tým viac, čím menej sa musíme namáhať.

Spoločnosť blahobytu, kam – bez ohľadu na rozmanitosť jednotlivých osudov – patríme, je (paradoxne) ľahňou pocitu nezmyselnosti života.

Takže ešte raz: áno, príroda prežije, a keby na to prišlo, prežije aj ľudia a ľudstvo. Myslím tým, samozrejme, ľudia a ľudstvo na tejto konkrétnej planétke – bezvýznamnom zrníčku prachu v celistvom nekonečne Všemohíra. Slovo „nekonečno“ ako tak chápeme, iba tá „celistvosť Všemohíra“ predpokladá vieru. Pre zrníčka v zrníčku je viera (resp. viery, pretože neexistuje iba jedna) svetlo nádeje.

Mimochodom, čítali ste, napríklad, Viktora Frankla? Myslím predovšetkým „A přesto říci životu ano“ a „Utrpení z nesmyslnosti života“ (obe knihy vyšli česky roku 2016).

NETRÚFAM SI

ani zhruba odhadovať, koľkí z desiatich sa ráno budia s myšlienkou na hypotéku, bežnú prevádzku domácnosti do výplaty, šéfa, ktorý ich čaká v robote, nudné zamestnanie... Vzývajú istotu. A koľkí z nich obetujú kus svojej dôstojnosti za nejakú tú korunku navyše. A to ani nešpekulujem o zimomriavkach, ktoré im naskáču, keď sa ocitnú zoči-voči parte vymakaných holohlavcov.

Hovorím o potencionálnej konfrontácii s fyzickým násilím.

Sú však aj takí, ktorí si pamätajú, aspoň z príbehov rodičov alebo starých rodičov, naozajstné násilie z čias nacizmu a komunizmu. Majú v hlavách fiktívne seizmografy, ktoré ich robia citlivými i na závan rizika. Stačí málo – napríklad zhluk ľudí, ktorí prevolávajú heslá o „pôde a krvi“, o „našej (ergo ich) domovine“. To začnú rýchlo hľadať najbližšie dvere, premýšľať o emigrácii, upínať sa ku komuni-te, autorite, klanu..., alebo začnú čosi trénovať. Prvotná platba (kus dôstojnosti za kus istoty) sa javí ako nedostatočná. Najjednoduchšie by bolo pridať sa k väčšine. Alebo k Vodcovi, ktorý budí dojem,

že by sa vedel zastať. Alebo sa aspoň zneviditeľniť. Takto to chodí minimálne dovtedy, kým dôjde na lámanie chleba. Prví na odstrel budú takí, ktorým sa zneviditeľňovanie nedarí – tu kvôli tvaru nosa, tu kvôli farbe pleti a pod. Až títo začnú miznúť, stroj je rozbehnutý. „Pôda a krv“ v praxi.

Konať treba preventívne. Vytvárať koalície a aliancie spriaznených duší, vysielat' k nepriateľovi zvedov, pripravovať sa na konflikt organizačne a materiálne. Aj toto je misia občianskej spoločnosti. Tej spoločnosti, o ktorej napríklad Fico hovorí, ako o nepriateľovi vlády, Zeman ako o pijaviciach a Putin ju rovno likviduje.

A potom sú tu individuálne zážitky a skúsenosti. Eugen Korda mi napríklad porozprával o tom, ako ho kdesi v šóre predbehol dvojmetrový svalovec. Keď zaprotestoval, obor povedal: „Nepičuj, lebo si to s tebou vybavím!“. Prekérna situácia. Zenový buddhista by zrejme odtušil: „Pokoj s tebou, priateľu“. Sú aj iné možnosti. Napríklad: kopnúť agresora do gulí, strieknuť mu do ksichtu nejaký sprej, alebo zmobilizovať náhodných svedkov do spoločnej akcie. Občianska spoločnosť nie sú len neziskovky a mimovládky, záujmové a svojpomocne spolky, ale predovšetkým ľudia, ktorí sú v každej chvíli ochotní vytvoríť kordón, rojnicu či „jednotku rýchleho nasadenia“ z púheho pocitu spolupatričnosti. Zažil som čosi podobné v časoch Novembra 89, čiže možné to je.

VÝMENA GENERÁCIÍ

Dve generácie po tej vojrovej. Tá prvá odpovedala – isto, nie korporatívne – na kolaps ilúzie o národnom socializme ilúziou o socializme intenacionálnom. Generácia 89 sa pokúsila vymeniť „klasickú“ revolučnú vášeň za zamat. Nastupuje generácia tretia. Predstava, že sa poučila z príbehov starých rodičov a rodičov je – ako si myslím - iluzórna. Potrebuje vlastné omyly, túru po vlastných slepých uličkách, vlastné vzostupy a pády. Akurát to prostredie je iné. Nevadí, aj čínština je zaujímavý jazyk, východná spiritualita má

tiež čosi do seba a umelá inteligencia netrpí neduhmi ľudí. Nové a nové migračné vlny z vojnových oblastí, oblastí strádajúcich na nedostatok vody a obživy, prispejú k „omladeniu“ genofondu našej prestarnutej populácie. Akurát ten zmysel života bude problém. Nedá sa importovať, nedá sa naordinovať, nedá sa kúpiť... a hmotný životný štandard sám o sebe otvára skôr priestor pre strádanie na nedostatok zmyslu, ako pre jeho naplňovanie.

Vyhrabávam prostredníctvom guglu z hlbín pamäti spomienku na Slávka Hubálka, českého psychológa. Nakukol do českej duše. Schválne hovorím českej, aby som trochu stíšil štekot duše slovenskej, aj keď je od tej českej na nerozoznanie. Citujem z rozhovoru, ktorý S. H. poskytol pri dvadsiatom výročí udalosti z novembra '89.: (http://zpravy.idnes.cz/psycholog-hubalek-nedivte-se-nicemu-tretinu-naroda-tvori-pitomci-p93-/domaci.aspx?c=A091120_152459_domaci_lpo)

Proč ale ta skepse i ve dnech, kdy je důvod slavit?

Řekl bych jak u kterých. Ti, kteří milují svobodu, rádi cestují a umějí cizí jazyk, u těch přetrvává nadšení, že jsme konečně svobodní. Ale ve společnosti jsou vždy lidi, kterým to nic neříká, kteří se jinde nedomluví... Těm svoboda skoro nic neříká. Nejste na podobné lidi moc příkrý?

Skutečně existuje kategorie lidí, kteří k životu svobodu moc nepotřebují. Výzkumy ukazují, že je to kolem pětiny lidí. Ti na bývalém režimu oceňovali sociální jistoty, jistotu pracovního místa či větší bezpečnost na ulicích. To je dost velká skupina občanů. Existuje pro to nějaká psychologická či jiná danost?

Stačí se podívat na takzvanou distribuci inteligence. Ve společnosti je třetina lidí, kteří jsou prostě pitomí. Jsou hloupí.

Milý Slávek, posielam ti fiktívny odkaz do večnosti: demokracia je fajn, desí ma iba možnosť, že sa tá tretina spoločnosti o ktorej

hovoríš, zhlukne pod zástavou jednej politickej strany. To by bolo fakt v riti. Na víťazstvo v slobodných a demokratických voľbách to totiž stačí.

NEMÁTE INÝ GLÓBUS?

V deň, keď médiá ovládli informácie o tom, že sa Angličania sa v referende vyslovili za odchod z EÚ (v pomere 52:48) bola v Bratislave ohlásená, a úradne povolená, demonštrácia nacionalistov. Tentokrát nikto nikomu neublížil a čísla hovoria, že mali v uliciach viac odporcov, ako sympatizantov.

Po demonštrácii som kráčal ulicou a premýšľal o vete, ktorú som čítal v jednej z esejí Josepha Rotha: „Našou vlasťou je duch doby“. Vyslovil ju v čase, keď sa rozpadala rakúsko-uhorská monarchia, ktorá bola čosi ako predchodca EÚ. Čo nasledovalo, vieme. Nie je to prvý raz, čo je moja vlasť v troskách. Už citovaný Roth tiež povedal, že z ducha doby sa nedá vystúpiť. V troskách je teda aj významná časť mojej generácie – mužov a žien novembra '89. Čosi by sa patrilo povedať na rozlúčku. Napríklad:

Sloboda nie je dar, ale zodpovednosť. Hádzat do urny volebný lístok v našťvanosti na osobnú frustráciu, je nezodpovedné. Veriť v zastupiteľskú demokraciu a súčasne chcieť vešať zvolených politikov, je nezodpovedné. Vyznávať stranícku politiku a súčasne voliť politické strany bez členskej základne, je nezodpovedné. A keď už som členom nejakej strany, nemám si platiť členské, ktoré ju udrží pri živote? Alebo sa radšej spoľahnem na štát, nech z mojich daní platí napríklad aj kotlebovcov, ktorí si za utŕžené peniaze nakúpia zbraň? Áno, nech si strany platia straníci, a bude po politickej korupcii! A ďalej: Veriť v ľudské práva a súčasne ich upierať komukoľvek inému, je nemorálne. Hlavne však: Pravidlá súdržnosti spoločnosti určuje právny rámec, a nie individuálna schopnosť kašľať na ňaj a obchádzať ich v osobnom a skupinovom záujme. Myslím tým každodenné zvyklosti, ktoré sú ešte stále akosi prednovembrové.

Alebo sme fakt množina stád, masa ktorá je bez pastiera vybaveného píšalkou a strážnymi psami, nemožná? Prvá publikácia Verejnosti proti násiliu po novembri '89 sa volala „Keď sme brali do rúk budúcnosť“. Tak si za ňu, milí spoluobčania, aj zodpovedajte. Je, akí sme.

A napokon celkom osobne: Neomylné rozpoznávam medzi najväčšími kriklúňmi ľudí, ktorí by dokázali „spraviť poriadok“ podobne, ako ho pred rokmi dokázali nacisti a komunisti. Nad všetkými mnohokrakými záujmami sú však záujmy spoločné ľuďom, medzi ktorými niet prekážok k dialógu. Nervnému, konfliktnému, bolestnému... - ale dialógu. Alternatívou je iba násilie alebo osamelosť. Nerád by som sa nerád ocitol v situácii človeka, ktorý uvažuje o novej vlasti a kladie si otázku, či iný glóbus neexistuje.

ČISTIČI V AKCII.

Vyzerá to tak, že euroskeptici sa nedokážu viesť normálny dialóg so zástancami EU, konzervatívci s liberálmi, koalícia s opozíciou, bratislavská kaviareň s regionálnymi kaviarňami (o krčmách nehovoriac), bojovníci proti „genderovej ideológii“ s prívržencami homomo tolerancie... Kapitalizmus je pre mnohých fuj, socializmus pre iných cesta do pekiel. A to som vynechal priaznivcov a odporcov amíkov, rusákov, migrantov, moslimov... Tých barikád je veľa – šteká sa cez ne. Šteká, lietajú kýble hnusu. Média dávajú, kvôli „objektivite“, slovo každému. A čo nezvládnu médiá masovej komunikácie, zvládnu sociálne siete.

Keď sme so sociológom Paľom Fičom v polovici 80-tych rokov rozvíjali koncept dialogického prístupu k riešeniu spoločenských problémov, netušili sme, že o tridsať rokov to bude ešte stále dobrá téma. Podobne ako medzináboženský dialóg. Pápež František, alebo napríklad Dalajláma, sú tak trochu kôly v plote. Vo verejnom priestore je pretlak negatívnych emócií. Naposledy, keď som sa v Bratislave prizeral pochodu neonacistov a futbalových chuligánov,

oslovili ma milo: “Fedor Gál je kurva špinavá”. Nuž hej – čističi v akcii. Takzvaná „špina“ je ich mantra z čias nacizmu a komunizmu. Zbytočne sa ich terče budú umývať päť razy denne.

Medzitým prezrievajú problémy demografické (ktože by dnes obeť kariéru a cestovanie kvôli rodine a deťom, hejže?), ekologické (Klausova „Modrá planeta“ má zelenú“), rodia sa nové imperiálne ambície (čo by dal Erdogan za post veľkého chalífu, alebo Putin za obnovu ZSSR, napríklad).... Generácia pamätníkov WWII. odchádza, generácie novembra '89 ju nasleduje. Témy však ostávajú, napríklad tie, čo súvisia s čiarami za minulosťou. Vidno to v domácnostiach bývalých arizátorov, na kariérach povojnových komunistov, v parlamente, v justícii, kade tade.

Pri pohľade na diskusie o brexite a iných exitoch mi naskakujú zimomriavky. Ani nie tak pre možný výsledok, ako pre spôsob, akým sa diskutuje. V parlamente aj na ulici. Napríklad: politici majú pri verejných protestoch mlčať. Byť tam, ale mlčať! Verejné hlasovanie ich vysunulo na iné pódium. Tam si to majú rozdávať s korupciou a inými neduhmi, s tvorbou pravidiel. A keď sa v priestoroch parlamentu chovajú ako pubertiaci (bliakajú po sebe, mávajú transparentmi...), striasa ma. Skutočným radikálom potom naozaj stačí ironicky sa prizerať, ako to tí demokrati nezvládajú. A zbierať podpisy za referendá proti EÚ a NATO. A pre legalizáciu „čističov“.

5.7.2016

V utorok 5. júla nad ráno som poslal kamarátovi takýto mail: Pozeral som sa včera výberovo a online na priebeh protestov v Bratislave a v Košiciach. Cítil som sa mizerne. Na jednej strane oprávnené našťvaní ľudia a na druhej strane politici opozície (s výnimkou kotlebovcov, ktorí sa musia neskrývane radovať, ako sa systém liberálnej demokracie rozkladá zvnútra). Politici, ktorí vyvolávajú pochybnosti o elementárnej schopnosti ujať sa vlády v rozpoltenej krajine. Jasne, mohol by som si povedať, srať na to,

nežijem tam. Je to však v malom ukážka epidémie, ktorá zasiahla takmer celý euroatlantický priestor. Rád by som to pripísal precitlivej intuícii starnúceho muža, ktorému sa nedostáva vnútorného pokoja. Rád by som.

Na tribúne sa rečníci opakovane dovoľávali novembra '89 a neraz tiež poukázali na obdobie mečiarizmu. To prvé bolo revoltou proti starému (komunistickému) systému a to druhé začiatkom erózie toho nového. Erózia pokračuje, akurát alternatívou systému už nie je komunizmus, ale chaos. Chaos pod taktovkou exotov. Pod taktovkou ľudí, ktorých kreativita sa vyčerpáva dramaturgiou verejných protestov.

Isto, politici podozriví zo zneužitia svojich úradov mali podať demisiu a až do predčasných volieb by mala byť ustanovená, ako si myslím, úradnícka vláda. Nespravili to a verejné protesty ich majú prinútiť, aby konali. Úradnícka vláda je však vždy udržiavacia a netreba od nej čakať nič zásadné. Určite nie riešenie problémov školstva, justície, bezpečnosti, menšín, reforiem EÚ... Možno tak nominantov do vládnych postov na základe odbornej kompetencie. Veľká šanca pre prezidenta Kisku.

Uvažujem o situácii aj čisto z osobnej perspektívy. Prídu ďalší farangeovia a johnsonovia z domáceho chovu? Čo prídu – už sú tu! Sčasti sa tvária ako liberáli alebo konzervatívci (v Česku napríklad Klaus alebo Mach, na Slovensku Sulík), sčasti ako vyznávači priamej demokracie (v Česku napríklad Okamura, na Slovensku Matovič), a sú medzi nimi aj bojovníci proti liberálnej demokracii (v Česku Vandas, na Slovensku Kotleba). O rezidentoch ruských záujmov veľa nevieme – však ona tá FSB nie je parta amatérov, hejže. Chcel som však hovoriť o osobnej perspektíve. Otázka znie takto: Chcem, aby v tejto politickej klíme vyrastali moje vnúčatá? A chcem v tejto klíme zavŕšiť svoj život? To prvé nechcem a to druhé budem musieť. Napokon, takto nejako som si to kedysi predstavoval: veteráni novembra '89 a protimečiarovského odporu by mohli ešte raz zafungovať – ako živé štíty pred našimi domácimi

prašencami. Letmá konzultácia s bývalými spolubojovníkmi ma však vyviedla z omylu. Nemajú zväčša pocit, že nastal čas generačnej obmeny a že ich misia v mocenských štruktúrach je *passé*. No nič, *next week there will be my last party*. Možno to dokonca bude aj zábavné.

PRAVDA NEEXISTUJE! ALEBO EXISTUJE?

Sú výroky, ktoré sa navždy vryjú do pamäti. Mne napríklad Bachtinov výrok o tom, že pravdou je obcovanie rôznych právd medzi sebou. Možno to ten Bachtin povedal trochu inak, vlastne ho ani poriadne nepozám. Veď aj Wikipédia je skúpa: „*Michail Michajlovič Bachtin (17. listopadu 1895 Orjol - 7. březen 1975 Moskva) byl ruský literární vědec a teoretik kultury, původce pojmů chronotop, monologičnost/polyfoničnost, karnevalismus. Navazují na něj mj. Tzvetan Todorov a Julia Kristeva.*“

Napokon, aj vo vede platí, že jedinou istotou je, že každá teória bude raz vyvrátená.

A predsa pravda existuje. Je to stopa, ktorú po sebe zanechávame každý deň svojím správaním, rozhodovaním, vzťahmi. Zanechávame ju na svojich deťoch, partneroch, svojou prácou, emóciami, ktoré vyžarujeme... a áno, aj tým, čo vypúšťame (slovami, vetami, textami) do verejného priestoru.

Na tohoročnej Pohode som diskutoval s Michalom Kaščákom o svojej celoživotnej téme – dialógu. Malo to byť hlavne o tom, či sa má (môže) hovoriť aj s fašistami. Hovorili sme aj o aktuálnej slovenskej situácii, napríklad o verejných protestoch proti kauzám Bašternák, Bonaparte a podobne, čiže kauzy korupčného prepojenia politiky s biznisom. Stručne som si povedal svoje. Ten SPOSOB mi pripadá desivý. Desivý nie preto, že ventiluje oprávnenú frustráciu ľudí z politiky, ale desivý tým, že ruku na ventile držia tí, čo majú riešenia v náplni práce na inom pódiu, ako je ulica. Predpokladám,

že autentický záznam diskusie bude publikovaný na www.tyzden.sk. Dnes sa mi žiada dodať: V deň, keď pod taktovkou politikov začne ulica „posielať do basy“ ľudí bez riadneho preukázania viny, keď parlament začne porušovať pravidlá parlamentnej demokracie (napríklad nerešpektovaním rokovacieho poriadku), keď sa hrdinami tribún stanú ľudia, ktorých „hrdinstvo“ spočíva v donášačstve a podobne, je čas myslieť na emigráciu.

Témou diskusie na Pohode však bol dialóg. Uviedol som ju krátkou úvahou o jeho limitoch. Povedal som, že s nositeľmi (majiteľmi) PRAVDY, alebo so sociopatmi, psychopatmi a davom, je dialóg nemožný. Teda, ak človek nechce byť kryšárom, terapeutom, alebo nemá v úmysle spoznávať utajené – často temné – zákutia ľudských duší. Pri svojom živom vystúpení v stane .týždňa som pozabudol na záškodníkov (profesionálnych dezinformátorov) a médiá. Na jednej strane je to OK. Keby som mal na nich myslieť, neotvorím na verejnosti ústa. Na druhej strane som však ešte stále na dezinterpretácie svojich slov citlivý. Reagovať, napríklad na Budaja nemá zmysel. Stopa, ktorú zanechal za posledné štvrtstoročie, je výrečná dostatočne (jeho podiel na rozpade VPN, vzniku HZDS, stranícke prebehľctvo, očierňovanie bývalých kolegov a partnerov, dezinterpretácie udalostí podľa vlastného kľúča a podobne). Ide o spojenie dezintepretátora s médiami. Občas sa mi však stane, že cítim potrebu reagovať. Napríklad keď je mi slušným človekom slušne položená otázka. Napríklad poslankyňa Lucia Nicholsonová sa pýta (<https://dennikn.sk/511255/parlament-amnestovanych-unosov-a-sfalsovanых-podpisov/?ref=tit>): „Viem, za čo som platená. Nie za postávanie pred Bonaparte alebo na námestí SNP. Tak mi, pán Gál, povedzte, ako mám pracovať v parlamente, keď mi koalíčný valec bráni pracovať na mojom pracovisku?“ Odpovedám: Pracovať na svojom pracovisku, kam až to ide, alebo odísť na iné, keď som tam nanič.

OSOBNÍ SVOBODA NEEXISTUJE. ANEBO EXISTUJE?

Přišel od známé mail: „Pořád si ještě myslíš, že jinakost je fajn?“ Odpověděl jsem poněkud zprudka: „Především si myslím, že jinakost je přirozená. Po druhé si myslím, že všichni lidé jsou příbuzní. Po třetí si myslím, že je to můj názor, a není většinový. Po čtvrté si myslím, že negativní emoce plodí negativní emoce (a naopak). Po páté si myslím, že dialog (pokud je možný) je cesta. Po šesté si myslím, že to, co vidím a slyším kolem sebe, je docela smutné. Po sedmé si myslím, že řešení není v řečech, ale ve skutcích (hlavně tam, kde lidé trpí). Po osmé si myslím, že nejnebezpečnější ploty jsou ty, které jsme postavili my mezi sebou (v rodinách, v komunitách, společenstvích, společnosti...). Po deváté si myslím, že možnou katastrofu může, teoreticky, zastavit jen pád na hubu (veřejný prostor je zasviněný nad kritickou hranici). A po desáté si myslím, že zásadní problém našeho civilizačního okruhu je v nás, a ne ve vnějším ohrožení.

A teď trochu akademičtěji:

Osobní svoboda neexistuje. Anebo existuje?

Existuje jenom permanentní hledání jakési rovnováhy mezi nezávislým rozhodováním a odpovědností, která s tím souvisí (svobodná vůle?). Počínaje vztahy mezi nejbližšími, v práci a podobně. Existují také omezení, která nezávislost rozhodování limitují - vyplývají z genetického poselství předků, aktuálních emocí, společenských poměrů a mnoha dalších činitelů. Ano, v liberální demokracii je to jinak než v autoritářském anebo totalitním režimu. A jsou zde také omezení fyzická (zdravotní stav, věk a podobně), kulturní (například náboženský kánon) a psychická. Nicméně, i kdyby byli předkové andělé, poměry ideální, tělo, duše a mysl ve formě, i tak tvoje (moje, naše) svoboda končí tam, kde začíná svoboda toho druhého. Nic než tíha, břemeno a odpovědnost. Zde hledej přitažlivost vnějšího řízení, vnějších autorit, sklon k poddajnosti u většiny lidí, včetně příčin krizí demokracie a „úspěchů“ různých šmejdu.

Jo, uchovat si nezávislost rozhodování s ohledem na životy jiných – a někdy i navzdory poměrům – je opravdová hodnota. To balancování mezi tím, to co chceš, můžeš a musíš pod dohledem morálky, dává životu iluzi svobody. Nicméně, zvnitřněná iluze se stává součástí „já“. Jsou lidé svobodní za mřížemi a nesvobodní v hmotném blahobytu.

S osobní svobodou je to možná jako s demokracií – cesta a nic než cesta. A okamžiky, kdy zvedáš ze země svého partnera, své dítě, vnouče, kolegu..., sebe.

UZAVŘENÝ KRUH

Pamatuji si na své schůzky s Tomášem Radilem, který přežil jako dítě Osvětim. Seděl pokaždé v rohu místnosti, aby měl přehled a neměl nikoho za zády. Jednomu mému známému unesli kdysi, kvůli výkupnému, syna. Od té doby reaguje sebeobraně na každé nečekané poklepaní po zádech. A chodí do fitka. Nacvičené reflexy potencionálních obětí násilí, což jsme všichni, mohou být užitečné.

A pak jsou zde teroristické útoky – od Brevika po radikální islámisty a rozmanité šílenosti různých sort a motivací. Na jejich konto už bylo řečeno hodně – psychology, psychiatry, politology, filozofy, kriminalisty, xenofoby, populisty, liberály, konzervativci... Řešit prý máme především příčiny (rodinná atmosféra, bída, nezakotvenost, vyloučení, zneuznání, šikana... celková zblbllost, různé deviace, náboženská a ideologická indoktrinace). Řešíme však především následky. Anebo přesněji: řešíme, jak to jde, a jde to ztuha a nedokonale, což jest normální.

Součástí problému se stávají také veřejná shromáždění, na kterých se „kanalizuje napětí“, anebo „odpouští pára“. Obojí může být využito i zneužito. Různíme se výkladem slov „využít“ a „zneužít“. Je dobře vědět, že uzavřený kruh negativních emocí má tendenci plodit ještě víc nenávisti a násilí. Naopak je tomu u pozitivních emocí. Můj

osobní postoj: politici by se na těchto akcích měli držet bokem, čili mezi lidmi, a ne na tribunách. Jde přece o věc občanské společnosti a ne osobní anebo stranické zájmy.

Každý den se budíme do nejistého světa. Budí se do něj také naše děti a vnoučátka, která (někteří) učíme laskavosti a soucitu. Učení „za stolem“ nestačí, pokud chybí akce, zkušenost z terénu. Nedávno se mě zeptala neznámá holka, jak by mohla dát svému, jinak ubíjejícímu, životu smysl. Napsal jsem jí, že témata se povalují po ulicích. A fakt se povalují. Najdou se lidé, kteří je neobcházejí. Například: Karla Bernátová nabízela servis v pro matky s dětmi v uprchlickém táboře Idomeni, Arnold Kiss totéž ve škole na východním Slovensku, kde se věnuje také romským žákům. Oba to cítí jako svou misi, oba jsou jí oddáni. A existuje oprávněná naděje, že ty matky a jejich děti, a ti školáci, mají jinou šanci nacházet smysl svých životů, jako ti, kteří byli ponecháni napospas veřejné zášti a ostrakizaci. Myslím si ovšem, že lidé jako Karla a Arnold jsou spíše výjimky. Anebo je podobných dost, jenomže nezvyknou být hluční?

NĚKDY BY SE ŽÁDALO ZAŘVAT:

„Ale já nechci mít pravdu, chci jenom říct, jak některé věci vidím!“ Spory se vedou kolem možnosti soužití kultur, migrantů, zahraniční politiky, postojů k voleným politikům, členství v EU a NATO... Spořicí se strany argumentují statistikami, konkrétními případy, teoriemi... v pozadí se vznáší víra, osobnostní nastavení, životní zkušenost – věci hodně subjektivní. Nejde o relativizaci pravdy, ale o pochybnosti, nedostatek informací, omezenost poznání... Vlastně i absolutní pravdy jsou absolutními v uvozovkách. Mně se například líbí teze, že všechny živé bytosti pocházejí z jednoho kořene, ty lidské obzvláště, a všichni jsme svým způsobem příbuzní. Že se tak k sobě nechováme, je zapotřebí přičíst kultuře, která nás vymrštila mimo biologickou evoluci. Jasně, pravověrným věřícím, včetně některých nacionalistů a ideologů, se nelíbí, že první člověk měl (možná) černou kůži a pocházel odněkud z Afriky, anebo že náš

civilizační okruh pochází z „půdy a krve“ semitské. Budiž. Nicméně, jde-li o vodu a zdroje, nesvádějme to na Prozřetelnost. A svádíme-li to na Prozřetelnost, ctíme její univerzalitu. A nectíme-li ani ji, počítejme s odporem těch, kteří jsou stejní, anebo podobní jako já. A je zde konflikt.

Konflikty jsou kořením života – jsou-li výměnou postojů, argumentů, zkušeností, hledáním řešení problémů. K těm, které přesahují kritikou mez tolerantní neshody, současný Dalajlama, v jedné ze svých meditací pro všední den, řekl zhruba tohle: Konfliktům je třeba se vyhnout nejdříve smlouváním a domlouváním, hledáním konsenzu. Nejde-li to, hodí se diplomacie. A když ani to nikam nevede, je nutno jít do toho. Jde-li o životy, tak silou a naplno.

Žijeme ve složitém světě a většinou stojíme před potřebou paralelních životních strategií – v mnoha ohledech současně hledáme konsenzus, hrajeme si na diplomaty, anebo není vyhnutí a volíme násilný střet či útěk. Netušíme, co nás čeká zítra anebo pozítří. Pozor na ty, kteří se tváří, že vědí. Permanentní improvizace je cesta. Rozhodující je kompas, navigace.

LIDÉ JAKO KLAUS

V médiích jsem se dočetl, co si exprezident České republiky, Václav Klaus, myslí o jednom z klíčových problémů vnitřní a zahraniční politiky. V kostce: Boj s terorismem je možné vést jedině tehdy, dojde-li k zastavení migrace a uprchlíci budou navraceni zpátky do svých zemí. I přesto, že Turecko vyhrožuje, že v případě nezrušení vízové povinnosti pustí do Evropy 2,5 milionu běženců, neustoupil by. Zemi by však vzal do EU. „Pokud by to přispělo k tomu, aby EU byla rozbita, tak bych to jedině uvítal“.

Přítel mi k tématu napsal: „... myslia si, že je možná Európa bez moslimov, ktorých je v Európe 20 miliónov. Prípadne si myslia, že

je možné Česko bez moslimov v Európe s 20 miliónmi, ale to by musela byť Európska únia uzavretá medzi jednotlivými štátmi. Prípadne si myslia, že Česko môže byť bez Európskej únie, ale neuvedomujú si, alebo nechcú pripustiť, že v tom prípade by Česko spadlo do ruskej sféry vplyvu, čo si neželajú. Opakujú tradičnú českú historickú chybu, že si neuvedomujú reálne miesto Česka v stredoeurópskom a európskom priestore, čo ich tradične vedie k národným katastrofám.“

Slovy Josefa Čapka: „Vychovávajú-li si vůdcové divoké straníky, kteří hnutí lavinovitě strhnou, snadno poroučí a řídí nakonec ta lavina“ (*Psáno do mraků*. Beletrie 2, Triáda, Praha 2010, str. 286). Jsou lidé jako Klaus (Zeman, Fico, Orbán...) jenom zvláštní monumenty jisté mentality, anebo je to syndrom zmíněné Čapkovi laviny a zrcadlo ducha naší doby? Mimochodem, Čapek psal své postřehy v roce 1938.

Naděje (z meilu, který mi přišel od dobrovolnice, která pomáhá uprchlíkům): „V Idomeni som sa zoznámila so slečnou, ktorá hneď po doštudovaní medicíny zbalila svojich pár švestek a odišla robiť lekárku do tábora. Zadarmo. Mesiace žila zo svojich celoživotných úspor, za ktoré chcela pôvodne cestovať. V Idomeni bola od začiatku do konca, minula všetky svoje prachy. Aby mohla ostať čo najdlhšie, spávala skoro 3 mesiace s utečencami na čerpacej stanici, pretože nechcela zbytočne míňať na ubytovanie. Má asi 26 alebo 27 rokov a volá sa Markéta. Tiež sa o nej zrejme nik nedozvie, ale existuje. Takto by som mohla pokračovať ďalej. Verím tomu, že aj Ty máš podobný „list“ výnimiek, ktoré možno čo sa týka počtu, nie sú tak rozsiahle ako prívrženci ĽSNS (Ľudová strana Naše Slovensko – pozn. aut.), no ja osobne naozaj úprimne verím v to, že jedna takáto Markéta je silnejšia, ako desiatky novodobých fašistov a xenofóbov.“

Pravda se nerodí v diskusi, ale akcí v terénu. Budou ji mít příští vítězové! Kdopak to asi bude?

NAPÍŠAL MI ŠTEFAN HRÍB Z TÝŽDENNÍKA .TÝŽDEŇ:

„Pamätáš sa, ako sme si na začiatku skoro všetci mysleli, že keď po vás, svetových ľuďoch Novembra, príde generácia mladých ľudí, nedotknutých komunizmom a vzdelaných na dobrých svetových univerzitách, tak pohnú politikou?“

Milý Štefan,

po nás „svetových ľuďoch Novembra“ prišla generácia našich detí. Niektorí robia vedu na špičkových univerzitách, iní podnikajú v IT, a ďalší sa venujú kadečomu kadekde. Nikdy som si však nemyslel, že svet po novembri '89 bude iba „prekrásny a nový“. Prišli aj pokrvní bratia Jozefa Tisa, Šaňa Macha, Zápotockého, Čepičku, Husáka, Lorenza, Biláka..., arizátorov, udavačov, komunistických hajzlov. A ľudia zlých charakterov, ktorý s režimom nesúvisí. Osobne si myslím, že tých prvých je dosť a že svojím vzdelaním a rozhľadom sú na tom lepšie ako generácia ich rodičov.

Ty sa však pýtaš na politiku a ľudí, ktorí zlyhali. Nemyslím, že dobré školy súvisia so sociálnou inteligenciou, spôsobilosťou k role politika, či rovno s charakterom. Zmena, ktorú vnímam, spočíva v tom, že dnes už je skoro nemožné byť hajzlom a súčasne neviditeľným. Moc je pod intenzívnou kontrolou politickej konkurencie, médií, verejnosti. To sme pred novembrom '89 nepoznali.

Jasne, moje publicistické texty neoplývajú optimizmom. To je však hlavne o misii kritických intelektuálov, medzi ktorých patrím. V jadre som však človek nemilitantný. Úprimne ma napríklad šťve tón, ktorý v poslednom čase dominuje v médiách. Mám pocit, ako by sa z nich ku mne prihovárali ľudia so zaťatými päsťami a penou u huby. Svet, vrátane sveta politiky, je však farebný, má kopec chutí, a vôň, a vo svojej podstate je nádherný. Nádherný aj v nasadení, ktorého už moja generácia nie je schopná. Napríklad Klárka B. mi napísala: „V Taliansku, kde som skoro 3 mesiace dobrovoľníčila v utečenec-kom centre, som stretla pár z Iránu.

Obaja boli z veľmi bohatých rodín, ale nezvládali žiť v každodennej

dokonalosti s vedomím, že v Európe je tisíce nezaopatrených ľudí, dokonca i ich krajanía. Rozhodli sa, že prerušia štúdium a pôjdu pomáhať na prvé miesto, ktoré nájdú v ponuke dobrovoľníckych výjazdov. Stal sa ním Turín, kde tento pár žije a pomáha doteraz. Samereh a Shahin pracujú so zneužívanými utečeneckými deťmi a ich mená sa svet nikdy nedozvie. Napriek tomu sú tu.“ A bola tam aj ona Klárka, dievča mladšie ako moji synovia – nová generácia. Patrí k tým, čo pochopili, že sloboda je predovšetkým vec osobná a že je to aj bremeno a zodpovednosť. Tí, ktorí nepochopili, a je ich dosť, podliehajú sklonom k „pevnej ruke“, „vodcovskému princípu“, k poddajnosti, k pasivite a ustráchanosti. Toto je príčina peripetii demokracie a „úspechov“ rôznych šmejdiv.

Ak som za posledné štvrtstoročie prišiel o nejaké ilúzie, tak nie kvôli režimu, ale kvôli osobnému zlyhaniu konkrétnych ľudí. Nie je ich málo, zaplnili by nejedno slovenské námestie.

P.S.

Dúfam, že tento text je výnimkou – povedal som totiž verejne, že s rozhovormi pre slovenské médiá končím. Ospravedlňuje ma, že otázka prišla od novinára, ktorého si vážim, a z médiá, ktoré je takmer jediné, ktoré pravidelne sledujem. Navyše, otázka sa pôvodne týkala pána Procházku, ktorý je mi ľahostajný, napriek tomu, že zakladal politickú stranu s veľkými ambíciami, kandidoval na prezidenta a má nakročené do významného úradu.

BŮH NENÍ. ANEBO JE?

Pamatuji, když jsem byl navštívit syna na Srí Lance, kde pomáhal stavět vesnici, kterou spláchlo tsunami. Náš řidič mi řekl: ve vesnicích, kde jsou ještě lidé religiózní, platí pravidla sounáležitosti a soudržnosti.

Moje známá, mimochodem farářka, nemá ráda islám a imigranty. Znáám také homofobní lidičky, kteří se okázale považují za křes-

ťany. A nedávno jsem v České televizi, v pořadu Hydepark, slyšel excelentního evolučního biologa (Jaroslav Flegr), který náboženství považuje za něco jako ebolu anebo AIDS – vražedný virus.

Snažím se formulovat vlastní názor a opakovaně říkám: Kultury (včetně náboženství a církví) jsou lidský výtvar. Podobně jako národy, politické ideologie a podobně. Kultury, stejně jako ostatní lidské výtvary, se v čase stávají duchovní (zvnitřněnou), anebo hmotnou realitou – skutečností.

Čili Bůh existuje, i neexistuje. Zcela jistě ovšem existují náboženství, církve (národy, politické ideologie...), a to bez ohledu na to, jestli jsem, anebo nejsem, člověk věřící.

Církve a náboženství nám mohutně zasahují do životů. Laskavost a soucit, milosrdenství, náboženské války a genocidy..., narušené mezilidské vztahy. Ve jménu Boha!

Navzdory některým svým přátelům, kteří tvrdí, že dialog „přes ploty“ (například s fašisty, nacionalisty a podobně), není možný, tvrdím: Je nejen možný, ale i nutný, máme-li přežít! Jeden z průkopníků mezináboženského dialogu, křesťanský teolog Hans Küng, by mohl vyprávět. Za tuto vizi byl téměř exkomunikován.

S vírou – nejenom náboženskou, ale i národní a politickou – je to problém. Minimální minimum by mohlo znít: zkusme to aspoň bez násilí. Anebo: nechte nás žít po svém.

Nenechají. Tak proč tedy píšu, když vím, že to je nanič? Protože psaní je součástí mé přirozenosti? Protože psaním komunikuji, a tedy také žiji? A ti, co nepíší? Žijí, samozřejmě. A čtou. Snad napsané a řečené se stává také, pro některé z nich, duchovní realitou. A nejenom čtou a poslouchají, ale i konají, vytvářejí skutečnost. Iluze?

STARÝ MISTR,

říká legenda, se jednoho dne rozhodl odejít ze své vlasti. Bylo to období neklidu. Na hranicích mu prý velitel stráže dal úkol, ať sepíše sumu svého poznání. Lao C' napsal „*Tao Te Ting*“, nasedl na svého buvola a už ho nikdy nikdo neviděl. V překladu Mariny Čarnogurské a Egona Bondyho z roku 1993 (nakladatelství HEVI, Bratislava) se kniha jmenuje „*O ceste TAO a jej tvorivej energii TE*“, což trochu vypovídá také o obsahu.

Jeho dílo přežilo více než dvě a půl tisíciletí. Říká se v něm například: TAO je nepojmenovatelné, neuchopitelné. Moudří lidé na sebe nepoutají pozornost, nelpí na věcech a moci. Tvoří, ale nevlastní, působí, ale nepodržuje. Je-li dílo dokonáno, nesetrvává u něj. Nerovnosti plodí nepokoj. Kdo nic nechce, dostává. Kdo zná svou cestu, tomu zvnějšku nelze ublížit... Ale také: „O největších vladařích se skoro neví, že jsou. Ty menší lid miluje a velebí, ještě menších se bojí, ještě pohrdá...“ (v překladu Jiřího Navrátila z roku 2003. Nakladatelství AVATAR).

Doba, kdy působil Starý Mistr, anebo odkdy se datuje vznik Tao Te Tingu, byla zvláštní. V tom samém čase – zhruba pět století před naším letopočtem – promluvil také Konfucius, Sokrates, starozákonní proroci, Buddha. Mluví se o veliké transformaci (Karen Armstrongová), o Osovém věku (Karl Jaspers). Ale to jsou opět jenom jména a slova. Stopa toho věku je v kulturách i náboženstvích pořád přítomná. Ne-li tím, jak se doopravdy chováme, tak alespoň tím, k čemu vzhlížíme. Není náhoda, že – přes všechny rozdíly mezi různými spiritualitami – často k témuž! Člověk se neubrání pocitu, že kolektivní paměť, (ne)vědomí je celek. Její (a jeho) porcování je jiný příběh.

Nesofistikovaná (nespekulativní) duše a mysl se ptá: Nač je všechno to moudro? Navigace? Prst ukazující cestu? Pokračovatelé dávných tradic (zenoví mistři, chasidské rabínové a další nabízejí všednodenní příběhy. Ty mé, tvé, anebo sdělované v poklidných rozhovorech. Například „*Ranní rozhovory v klášteře opata Lin-Ťiho*“

(Šu-La-Ce. Malvern, 2005), anebo „*Devět bran*“ Jiřího Langerá (Garamond, 2015)... je jich mnoho.

Včera na Kaprově ulici v Praze: Bezdomovec dostal padesátikorunu, žebrák nic. Bezdomovec dal žebrákovi dvacku. „Kdyby jste mi dal jenom dvacku, tak to nedělám,“ okomentoval své gesto. V talmudu se praví (zhruba): „Podělit se s potřebným je povinnost, dát mu příliš, je marnotratnost“.

Jsi to, co děláš, ať kážeš cokoli!

PÍSAŤ O PRIATEĽSTVE PO SEDEMDESIATKE

je písať hlavne o stratách. Tu nedodržané slovo, tu nedostatok motivácie a energie dochádzať na všakovaké spoločenské udalosti, tu starecká precitlivosť... a to všetko umocnené úbytkom síl, profesných záväzkov, mobility... Napokon, byť manželom, otcom, dedom je čoraz náročnejšie. A samota je fajn.

Navyše, skutočných priateľov spočítam na prstoch: Peter, Fero, Paľo, ešte jeden Peter, Josef, Ivan, plus ľudia, s ktorými rád posedím a s ktorými sa rád rozprávam. Čo tu už navypisujem. A načo? K písaniu a premýšľaniu ma skôr provokujú ľudia, ktorí sa situujú do role nepriateľov, alebo aspoň nekompromisných oponentov. V sporoch si pigľujem postoje a názory. Od kamarátov čakám hlavne pochvalu.

V poslednom čase žijem korešpondenciou – s Matejom. Sám sa situoval do role nepriateľa a oponenta v jednom. Ja liberál, a on – ako sám hovorí – nacionálny socialista, ja vyznávač parlamentnej demokracie, a on jej nepriateľ... On horiaca fakľa v zástupe „urazených a ponížených“, ja „dieťa holocaustu“ a veterán dávných vojen. Dialóg, ktorý spolu vedieme, cítim ako zásadný. Zásadnejší než dišputy s priateľmi. Kráčame spolu po hrane, z oboch strán hlbina predsudkov, „právď“, otáznikov a tajomstiev. Netúžim po odpovediach a zásadných odhaleniach. Rád by som však veril, že

to kráčaie má zmysel. A keďže som knihomol, možno ten zmysel bude aj v texte, ktorý obaja po sebe zanecháme. Peter ho síce nebude čítať, ale vnúčatá Sofinka a Samuel možno áno.

DOBA POSTDIALOGICKÁ?

„... o ukončení krviprelievania v Sýrii a Iraku treba viesť dialóg s militantmi z extrémistickej skupiny Islamský štát (IS)“, řekl Dalajlama (<http://svet.sme.sk/c/20272671/rozpravajme-sa-s-islamskym-statom-vyzyva-dalajlama.html?ref=trz>). Uff, že by až tak?

Diskuse pod touto správou nás vracia do reality. Má charakter nenávistného štekotu. A pritom je počet možných cest z krizových situácií limitován číslkou dvé – dialóg ano, alebo dialóg ne.

Koukám-li na aktuální dění „tady a teď“, odpověď je nasnadě: Dialóg NE! NE si říkají politici navzájem, NE říká veřejnost politikům, NE říkáme migrantům, evropské integraci, globalizaci... NE říkáme tu Američanům a tu Rusům, tu kapitalizmu tu třetí cestě (slovo socializmus mi neleze z úst)... Tedy, ne všichni to říkají. Nicméně, ANO zní tlumeně, s výhradami, stydlivě, potichu, pro média málo atraktivně.

Existuje snad jediná věc, které i v našich mírových, a svým způsobem blahobytných, poměrech, říkáme většinově ANO – svému egu, svému „já“, svým potřebám, touhám, sklonům, vášním..., svým profitům.

Množstvo obětí (ztrát, nákladů) našeho NE musí překročit kritickou mez, abychom vyslali vyjednávače, alebo ustoupili z pozic. Vůdcové to vnímají jako prohru a hned na druhý den začínají opět obnovovat arzenál. Uzavřený kruh? Spirála? Stoupající? Kam?

Doba postdialogická spočívá v „džavotu“ všech, aniž se navzájem

poslouchají. V ústraní part a partiček, komunit, rodin žijí také lidé, kteří šíří kolem sebe pozitivní emoce, dobrou energii. Jejich „řečí“ jsou laskavá gesta a skutky. Někteří z nich vstupují, alebo jednou vstoupí, do politiky, ujímají se, alebo se jednou ujmou, rolí v občanské společnosti. Rád bych tomu věřil. Hlasů podobných tomu Klausovu, Zemanovu, Konvičkovu, Okamurovu..., ale také Ficovu, Orbánovu a podobných, je už opravdu přetlak.

„Ti nejlepší musí jít dopředu“, řekl Dalajlama v jedné ze svých mediálních pro všední den. Co na tom, že se tam prodírají bez potlesku, a mimo hlavní vysílací čas televizí.

Mimochodem, islámisté by považovali za své vítězství narůstání averzí vůči evropským muslimům a jejich následnou marginalizaci a tudíž i radikalizaci. A síla kultury je v její přitažlivosti, a ne ve výši zdi, kterou kolem ní postavíme. Jmenuje-li se poslední kniha prezidenta České republiky Miloše Zemana „Tato země je naše“ říká trivialitu. Netriviální je, co se ukrývá za názvem – „Nelezte nám sem!“

P.S.: Když jsem tento text dopisoval, přišel mi mail od přítele ze Slovenska:

„Ahoj, asi dostávaš tiež správy z Think-tanku Európskej hodnoty, ale pre istotu preposielam, lebo je tam informácia o výsledkoch sociologického výskumu o tom, nakoľko české obyvateľstvo podlieha pro-kremeľským dezinformáciám (1/4 úplne a ďalších 35 % je doplnených). Na Slovensku by to asi dopadlo podobne alebo aj horšie. Zdá sa, že prehrávame vojnu s putinovským Ruskom. Mentálne je už zrejme premožená príliš veľká časť obyvateľstva a referendá o dôležitých veciach môžu dopadnúť katastrofálne (EU, NATO). Pozdravujem, Jozef“

Odepsal jsem: „Zdá sa, že vojna prebieha súbežne na troch frontách. Najviac dostávame na frak na tej našej domácej - občianskej.“

IMIGRANTI PŘED BRANAMI

Lidové noviny v sobotu 18. ledna 2003 zveřejnily článek české politické a ekonomické celebrity Václava Klause s titulem „Co s přistěhovalci“? Podtitul byl velice explicitní: „Měli bychom trvat na suverénním právu nepřijímat cizince“.

S odvoláním na práci Wolfganga Kaspera z roku 2002 se v Klausově textu tvrdí, že imigranti mohou vyvolávat napětí a nejistotu v zemích, kde se usazují. Eliminace tohoto rizika předpokládá, že racionální analýza musí převážet nad soucitem a lítostí s jejich motivy a osudy. Klaus (nebo Kasper?) nesouhlasí s tím, že svobodný pohyb osob je totéž jako svobodný pohyb zboží, služeb a kapitálu. Tito lidé přicházejí se zakořeněným kulturním „zavazdlem“ a to vyvolává nemalé „přízpusobovací náklady“. Tyto náklady je nutno snižovat využíváním suverénního práva nepřijímat cizince a vybírat si imigranty. Wolfgang Kasper také navrhuje, jak na to: „Prodávat právo na imigraci aukční formou“ a výnosy využít ke kompenzaci dosavadním obyvatelům země. Lidé mají podle Klause (Kaspera?) na vybranou: buď preferovat racionální imigraci podle jasných pravidel, nebo ilegální imigraci, která rozkládá společnost. Této argumentaci podle Klause (i Kaspera) nerozumí jenom socialisté, ekologové a lidé s módními intelektuálními pocity, kteří jsou separováni od reality.

O týden později vyšly v příloze Lidových novin dva polemické texty s tvrdou kritikou Klausovy (Kasperovy) xenofobie. Ponechme stranou fakt, že texty byly publikovány v čase vyhrcoené vnitropolitické situace, jejíž protagonistou byl i Václav Klaus jako prezidentský kandidát, nebo prudké ohrazení se Václava Klause proti tomu, že redakce Lidových novin zaměnila jeho pasivní recenzi knihy za jeho osobní postoj k tématu imigrace. V kritických reakcích ovšem zazněly dva argumenty, které si zaslouží pozornost: 1) V politice skutečného multikulturalizmu (jejíž důslednou aplikaci dnes nenajdeme v žádné zemi světa) neběží jen o rovnost kultur a o všeobecnou kulturní snášenlivost, ale o otevřenost a vzájemnou koexistenci. V každé kultuře navíc existuje nevyčerpatelná pluralita modelů

světa a jejich soužití je obtížný a vyčerpávající úkol pro jednotlivce i společnost. Slovenský spisovatel Peter Pišťanek to v jedné veřejné diskusi řekl jasně a srozumitelně: „Jsem rasista, ale bojuji s tím každý den.“ 2) Ony „přízpusobovací“ náklady zavádějí téma imigrace na slepou kolej. Má mít bohatý, ale nekvalifikovaný imigrant automaticky přednost před chudým, ale talentovaným a kvalifikovaným? Má mít schopnost platit za možnost imigrace přednost před Chartou OSN o právech uprchlíků, jejímiž jsme signatáři, a která také patří mezi pilíře našeho civilizačního okruhu, nebo chcete-li, mezi pilíře civilizace lidských práv?

Také je možno poukázat na demografické trendy, které hovoří jasnou řečí o vymírání starého kontinentu. Nebo na neudržitelnost konceptu „Pevnost Evropa“, za jejímiž zdmi zuří vyhladovělá globální vesnice. Může-li Evropa přežít jenom za zdmi, které chrání její životní standard, nemá šanci. Jsou-li její kultury životaschopné jenom když nebudou konfrontovány s jinými, nejsou životaschopné. A dá-li Evropa přednost hojnosti a uzavřenosti před účastí na řešení globálních problémů, pak ať není.

PS. Text jsem převzal ze své knihy *Lidský úděl* (G plus G, Praha 2004), čili v čase, kdy jsem ještě neměl svůj blog a FB. Tamtéž byla publikována krátká esej o multikulturalizmu, což jest také stálice našeho veřejného diskurzu. Zde je:

Multikulturalizmus

„Náramně se bavím, když o multikulturalizmu mluví lidé, kteří v životě nepáchli do indiánské pytyky, kteří se štítí přijmout pozvání na rybu od polynéského fare, kteří z obav o život nevstoupili do marockého domu, kteří neprodebatovali noci s chilskými uprchlíky...“ říká Lubomír Martínek v rozhovoru pro Revue Labyrint (č. 11-12, 2002, str. 8–13). Autor taky doporučuje vědět, co znamená ocitnout se daleko od pevniny s černochem, Rusem třetí generace, nebo indonéským rybářem, vyzkoušet soužití s tuniskou holkou, anglo-ugandskou míšenkou... nechat si cesty zkržít vyznavači Ježíše, Buddhy, Mohameda, Marxe, Trockého i Mojžíše. Martínek

prostě nemá rád lidi, kteří žonglují s pojmy, koncepty, interpretacemi v duchu určité univerzální tradice bez jakéhokoli osobního prožitku. Dávám mu za pravdu. Nicméně: kromě toho, že mou cestu zkřížili vyznavači Marxe a Trockého, Maďaři, Romové, Češi a Slováci různých charakterů, ženy bílé pleti a západní kultury... nic z toho, co Martínek zná tak důvěrně, neznám.

O multikulturalizmu ovšem čas od času píš. Nemám?

No jasně, že mám. Jak jinak bych se vyrovnal například se stále pestřejší barevností Prahy? Co bych jinak dělal s informacemi, které mi přicházejí do obývacího pokoje z celého světa a mně jejich protagonisté nejsou lhostejní? Proč bych nepřemýšlel o světě, který by se mi bez reflexe jevil naprosto šílený a nepochopitelný? Dobrá, řekl by možná Martínek, přemýšlej, ale nekecej a nepiš! No jo, a to mám Martínkovo toulání světem brát jako bernou minci? Čti Martínkova a věř! A co si počít s Konfuciem, Buddhou, Lao 'c, s příběhy afghánských a čečenských žen, o kterých vypráví Petra Procházková a Mirek Štětina, se zápisky o putování světem od Mileny Holcové, s hudbou Blízkeho a Dálneho východu, s literaturou Latinskej Ameriky etc.? To jsou taky mé toulky světem a lekce z multikulturalizmu.

Myslím, že Martínkovo toulání i mé netoulání má jedno společné téma: Jak to vlastně se mnou a s námi je? Jak spolu dokážeme normálně cestovat tramvají, letadlem, chodit po ulicích? A obchodovat, vyměňovat si odborníky, poslouchat muziku? Čili považují se za člověka, který o multikulturalizmu přemýšlí a píše hlavně proto, aby své pocity a názory v diskusi rozvíjel a precizoval. Bylo by dobře, kdyby mne kvůli tomu Lubomír Martínek neposílal „někam“. Tím se dostávám k jádru věci: Multikulturalizmus – je-li především o akceptaci, reflexi a soužití kulturní jinakosti – je hlavně o komunikaci a to o komunikaci ve veřejném prostoru. Čím víc jí bude, tím miň bude zraněných na všech kulturních frontách.

SLOBODA NEEEXISTUJE! ALEBO EXISTUJE?

Pozvali ma diskutovať bratislavskí kapucíni. Rovno do kláštora na Župné námestie. O slobode. Bol som pripravený, ako obvykle - Prečítal som si svoj starý text k tejto téme (<http://www.fedorgal.cz/blog/index.php?itemid=517>), trochu zagugloval, zalistoval v Baumannovej knihe... a ako obvykle som si pripravil úvodnú vetu: „Som neslobodný – uväznený do tohoto tela, vybavený génmi predkov, osobnou skúsenosťou, týmito konkrétnymi spoločenskými pomermi, závislosťami, nerestami...

Privítali ma mladí muži v sutanách – jasné tváre, inteligentní, usmievaví, priateľskí. Postupne sa miestnosť zaplnila. Pretlak pozitívnych emócií. Odsunul som papiere s poznámkami a skoro dve hodiny hovoril, odpovedal na otázky, počúval skvelú muziku. Po diskusii za mnou prišiel kamarát, ktorý pracuje s archívmi komunistickej tajnej polície. „Toto publikum ti závidím.“ Z kláštora som sa náhlil za kamarátmi do krčmy. Obvyklé diskusie o obvyklých témach - nad krajinou zamračené, spoločnosť rozvrátená, kam sa pozrieš, samá kríza, samé riziko, korupcia, zrada, zlodejina... Tento raz sme ale skončili v akomsi klube v malej partičke mladých ľudí. S úžasom som si uvedomil, že tam sedím ako relikť minulosti, ktorá má pre túto mládež takmer mýtický význam. Do prčic, oni považujú novembra '89, keď ešte zväčša neboli na svete, za dejinnú udalosť zásadného významu! A my, ošúpaní intelektuáli, ktorí sme boli pri tom, sme ich hrdinovia. Keď som dorazil do Prahy, zapísal som si: „Svoboda je fakt nádherné slovo. Ona samotná je však uchopiteľná pouze a jenom přes subjektivní přitakání. Paradoxní je, že ji docela často nacházím u lidí, kteří se odevzdali víře a ideji.“

PŘÍBĚH KNIHOVNY

Začínajú manévry spojené s prípravou na posledný decénium života. Kromě jiného obnášejí také stěhování z baráku do bytu, a tedy i radikální redukci počtu knih. Vyměnil jsem si s kamarádem k tématu několik mailů (kráceno):

Ahoj Peter,
triedim knihy pred stahovanim - ponecham si asi 10 percent, a aj to
zbytocne. Prehliadka marnosti.
Fedor

... to je smutna sprava. Ja som zacal citat ako sestrocny, potom som
chodil dlho do Mestskej kniznice pre deti... Pisal som si dokonca za-
pisnik, kde som si viedol knihy, ktore som precital, najviac som vtedy
precital Julia Verna, mayovky boli zakazane. Potom som kupoval
knihy v sestsdesiatych rokoch, lebo mi pripadali zaujimave, orientoval
som sa v podstate podla ceskej Svetovky. V antikvariate som sice
cele noci nestaval, ale vymienal som knihy s tymi, co tam stavali,
ako vymienal Tom Sawyer listky do nedelnej skoly za cest natierat
plot tety Polly. Cele sedemdesiate a osemdesiate roky mi posielali
knihy ako dar z nemeckej Inter Nationes, najpr cez nasu postu, ked
neskor zacala posta knihy cenzurovat a habat, tak cez tetu P.S.
v Györi. Po osemdesiatom deviatom som kupoval knihy ako besny
v Artfore. Kupujem knihy, hoci viem, ze ich uz vsetky do konca zivota
neprecitam. Takze iste uznas, ze sa 90 % knih vzdac nemozem, hoci
obsadzujem vsetky zakutia nasho pribytku. Su proste sucastou
mojho zivota.

Cau
Peter

... knihy su sucastou aj mojho zivota. Stahoval som sa styri razy
a vzdy som pri tom selektoval kniznicu. Da sa povedat, ze dnes je
kazda kniha v mojej kniznici skvela, akurat sa mi nezместia do bytu.
A keby sa aj zmestili, tak co s nimi? Pytal som sa syna, co mam od-
lozit pre deti. Povedal, ze budu mat vlastny vkus, ine zaujmy, budu
citat v inych jazykoch, ine preklady..., ale ze mozem vybrat najlepsie
a on si ich este preberie kus po kuse. Prave to robim. Dalsiu varku
chystam pre A., ktory ma na nete antikvariat. Dalsiu pre nejaky
skoly, starobince... Nejakie specialitky dam mozno do antikvariatu
v K. Cosi podobne ma este caka s obrazmi, muzikou a filmami.
F.

Ved ja ti rozumiem, ale aj tak by mi to bolo luto. Napriklad A. dost
rozobrala detsku kniznicu, porozdavala to hadam detom, ale mne
teraz tie detske knihy chybaju, napriklad stare vydania Toma
Sawyera a Huckleberryho Finna so starymi ilustraciami. Ale samo-
zrejme ti drzim palce.
P.

Pocul som, ze Rudo Sloboda, ked odchadzal, mal v byte dve knihy
- Bibliu a Kanta. Mal som znameho, ktory zbieral rucne ilustrovane
knihy. Ked umrel, prisli chlapici z antikvariatu a hadzali cele regale
do krabic. Inemu, ked umrel svokor, vedec, prisli z akademie a chceli
odniest iba korespondenciu. Knihy sli do zberu. Jeden moj kamarat
si zavzpominal: „U nas bol knihomol dedo. Ked umrel, sli knihy na
pojd a tam ich zozrali mysi.
F.

Až když bylo nabaleno, jsem si uvědomil, že intuitivně vybírám
speciální literaturu – povýtce spirituální, mystickou, filozofickou, li-
teraturu o nacizmu a holocaustu a „ikonickou“ literaturu, tedy knihy,
které mnou zamávali před mnoha lety. A vzpomněl jsem si také na
svůj starší text k tématu (<http://www.fedorgal.cz/blog/index.php?itemid=48>), který dává mému obsesivnímu knihomolství vůni
žitého života.

HRANIČNÉ SITUÁCIE

Toto je fotografia, ktorú mám už roky pred očami ako memento:

V menej dramatickej podobe poznám takúto situáciu z čias explózie slovenského nacionalizmu živeného sporom o jazykový zákon, eskalácie mečiarizmu, či sporov o kompetencie Slovenskej republiky vo vtedajšom Československu. Bolo to začiatkom 90-tych rokov. Mnohí už zabudli.

Hovorí sa, že jedna z definícií liberalizmu je, že človek/občan nemá byť štátom vystavený hraničným rozhodnutiam. Nuž, človek/občan z princípu nesmie veriť, že štát čosi také dokáže. Hraničným rozhodnutiam je vystavovaný dnes a denne, a je vecou udržateľnosti liberálnej demokracie – prijať tento fakt a žiť s ním. Slobodný človek prijíma hraničné situácie ako súčasť každodennosti: v rodine, v zamestnaní, na ulici... Takýto je schopný správať sa aj na verejnom

pódium slobodne. Až nadkritické množstvo slobodných ľudí je predpokladom udržateľnosti liberálnej demokracie. Nadkritické, ako vieme, neznamená „veľa“, alebo dokonca väčšinu. Preto tak záleží na vodcovských elitách. Desivý nie je iba sklon davov k manipulácii, ale sklon vodcovských elít manipulovať. Brexit, súčasná prezidentská kampaň Clintonová vs Trump, Orbán, Fico, Zeman... sú ilustrácie výziev, ktoré stoja pred udržateľnosťou liberálnej demokracie v štátoch nášho civilizačného okruhu.

Slobodný človek vie, že bude platiť za právo na slobodu konfrontáciou. Bude to konfrontácia na hrane noža. Ľudia ako Václav Havel, štrnásť Dalajláma, pápež František ... ukazujú cestu konfrontácie bez násilia. Ako osamelí jednotlivci by však boli iba tragickými postavičkami ja pódium dejín.

MŮJ KMEN A JEHO STOPA

Dlouhá léta do Listopadu 89 jsme se scházeli nejdříve U Hasiče a poté U Albrechta. Čtvrtá cenová skupina, což si Fero Guldan vyhradil. A byl to on, kdo dával našim setkáním esenci – maloval (technika patinované asambláže byl jeho vynález), psal, dokázal do týdne vyrobit knížečku ve třiceti exemplářích. Byly to texty poezie (Klaudius Viceník – první bratislavský jogín, Cyro, druhé jméno jsem zapomněl), o transgresi (Milan Petrušek), o akcích „pouličního“ umění (*Sluneční dny* Jana Budaje) ... Vyšly dokonce i dvě čísla našeho časopisu. Já psal o budoucnosti a globálních problémech.

Za stolem seděli stavební technici, topiči, ochranáři přírody a občas také někdo z odborného časopisu, anebo z umělecké či vědecké šedé zóny. První tři čtyři hodiny jsme pracovali, poté většinou blábolili. Zpestřením byly Ferkovy privátní výstavy, na saxofonu většinou hrál Luboš Tamašovič. Ty dvě tři stovky, které za to dostal, byly (vedle invalidního důchodu) jeho jediný příjem.

Zlom přišel v Listopadu 89. Část z nás se přesunula do Verejnosti

proti násilí, někteří do novovznikajících novin a časopisů. Jiní rovnou do centrální politiky, anebo zakládali své firmy, pořádali výstavy ve skutečných galeriích případně se pustili do nějaké vědy. Do paměti se mi zapsaly tehdejší Vánoce. Byl jsem u Ferka doma a daroval mi obrovský obraz (Krotitel motýlův) v rámu okna z blízkého staveniště. Byl těžký a venku mrzlo. Na autobusové zastávce jsem se složil, a má záda si to pamatují dodnes.

Ferkovy eskapády dnes sleduji ze vzdálené Prahy. Potkáváme se, když má některou ze svých mnoha vernisáží, anebo když instaluje některou ze svých soch, aniž by k tomu potřeboval (anebo žádal) souhlas úřadů. Jedna stojí na dunajském nábřeží, kde prý nechal Vladimír Mečiar, tehdy premiér slovenské vlády, zavraždit nepohodlného Róberta Remiáše, jiná na památku Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera na trase jejich útěku z Osvětimi v dubnu 1944. A například dva čvirkoši – chlapíci při sousedském pokecu u cigaretky - stojí u potoka v Sobrancích na východě Slovenska.

Klaudo Viceník a Milan Petrussek odešli, Laco Torma je skvělý karikaturista, Tibor Machata staví baráky, o Cyrovi nevím nic, J.S. asi chlastá... Po saxofonistovi Lubošovi zůstane nádherná stopa – film Roba Kirchhoffa „Para nad riekou“. Ferko momenálně putuje Slovenskem s výstavou o všech slovenských exodech, a že jich bylo! Svě rodné městečko (sám bydlí na kopci ve vinohradech) zpestruje pietními obrázky na místech, kde kdysi žili židé.

Pamatuji si na naši vizi z těch časů, ta byla jakousi teorií změny, kterou náš kmen vyznával koncem osmdesátých let. Byla o ostrůvkách pozitivní deviance (politický disent, lidskoprávní a ekologičtí aktivisté, ilegální církve, vědecký a umělecký underground), které se v příhodném dějinném okamžiku propojí a ušetří stávajícímu řádu nadkritické množství systémových změn.

Od té doby (tak to vnímám) tato síť – oproštěna od persekucí a ostrakizace - prošla různými proměnami, včetně prorůstání globální arénou. V její struktuře jsou, více či méně, viditelné „uzlíky“

a mezi nimi také ostrůvky exkluzivity, vzepětí kreativity, rebelie proti uniformnímu okolí, svět pestrých komunit. Zvnějšku se jeví jako směska všeho chuti, zevnitř jako individuální volba cesty. Tu epizodická, tu jako zárodek příštího „hlavního proudu“. Vidím za touto pestrostí touhu po smyslu, příslušnosti, vztazích. Jejich energie bývá pozitivní i destruktivní. Podobně jako emoce, které válčí racionalitu. Nicméně, obecně upovídaný duch naší doby nabízí také terapii vírou, iluzí, akcí. A vůbec: na periferiích je výživnější než v centru. Působí příslušnosti ke kmenu časem (možná) vyšumí. No a?

Většinou žijeme v několika kmenech souběžně. A i ten smysl (příslušnost, vztahy) je v průběhu životní dráhy proměnlivý. Sám si pamatuji, jak jsem kdysi patřil k několika z nich – od vydávání samizdatů, přes ekologické aktivisty za komunizmus, až (například) po „neprofesionální“ lidskoprávní aktivisty dnes.

První dva díly „Kmenů“ – *Kmeny a Kmeny 0* (Biggboss, Praha 2011 a 2013) – jsem si koupil ze sentimentu veterána, který ledacos pamatuje, ten třetí chci číst ze zvědavosti seniora: kampak to asi táhne (může, či bude táhnout) má vnoučátka?

Čtvrtý díl „Kmenů“ už asi nebude. Byl-li by, bodly by příběhy těch vepředu, náčelníků kmenů. Strádáme na deficit elitních prvolezců, na skutečné překážky, a ne na jejich imitace, případně jejich virtuální verze.

ČERT BER BREXIT,

Trumpa, Klause, Zemana, Orbána, Fica..., keby svoje víťazstvá dosahovali bez šírenia negatívnych emócií a klamstiev. Všetak hej, politické elity a ich marketingové agentúry žijú vo viere, že dobrá kampaň musí byť „ostrá“. Napokon, aj pravda je problém. Čia? Moja, tvoja, pravda väčšiny...? Napríklad aj taký Vladimír Palko, bývalý minister vnútra Slovenskej republiky, kresťanský demokrat, priateľ, vidí svetlo tam, kde ja tmu (pozri: <http://www.tyzden.sk/>)

politika/35455/beseda-jeno-fischer/?z=3&p=1&t=9dad7cf&v=7755). Podstatné je, že ide o víťazstvá, ktoré fatálne polarizujú ľudí. Už proti sebe nestoja rozmanité záujmy, komunity, spoločenstvá a spoločnosti, ktoré v slobodnej súťaži hľadajú svoje miesto pod slnkom, ale nenávisťné svorky. „Tí druhí“ sú nepriatelia. On to poslanec (!) Marián Kotleba v slovenskom parlamente (!!!) povedal jazykom, ktorý ja, narodený v koncentračnom tábore, nemôžem nevnímať jednoznačne (pozri: (<http://tv.nrsr.sk/videokanaly/osoba/7/Marian.Kotleba>)). Citujem: „Zo všetkých tých zvláštnych tvárí, ktorých spája nielen výrazne protislovenský postoj, ale aj veľmi zaujímavý fyzický, neslovenský vzhlad, spomeniem tri mená, tri mená, určite vám to niečo povie. Mesežnikov, Samson, nie Simpson, a Gál. Vždy majú odpoveď na všetko. Vždy majú odpoveď na všetko a vždy dostávajú priestor, o ktorom sa nikomu inému nemôže ani snívať... Svojimi vyjadreniami, svojimi skutkami, svojimi akože charitatívnymi akciami, postupne ale isto – organizácie, ktoré podľa tohto nášho návrhu, bude možné označiť za zahraničných agentov – sledujú jeden jediný cieľ. Deštrukciu národných štátov a likvidáciu tradičných národných a kresťanských hodnôt v Európe. Preto si nemyslím, že by bolo niečo zlé na tom, aby všetci títo ľudia, aby všetci títo ľudia pri akejkoľvek svojej činnosti prinášali, niesli označenie, pozor, zahraničný agent. Ďakujem pekne.“ (Potlesk).

Budíček!

17. LISTOPADU 2016

bylo jenom na pražském Václavském náměstí asi 50.000 lidí. Většinou mladých a s jasným občanským názorem. Když jsem se vrátil domů, dočetl jsem se o jiném zástupu, dle online reportáže z iDNES.cz, národních socialistů, ke kterým se připojili také zemanovci. Dva dny poté mi kamarád vyprávěl, jako jim jeho syn, spolu s necelými dvěma desítkami mladých mužů a žen, zabránili vlastními těly vstupu na Maiselovu ulici za skandování „Ani krok do židovského města“, přičemž někteří z nich dostali ránu obuškem.

Mimochodem, můj přítel je – stejně jako já – dlouholetý imigrant. Jeho děti, stejně jako moje, jsou Češi a jeho i moji přátelé také. Většinou studují a mají intelektuální anebo umělecké ambice. A mají rádi pražské kavárny a hospůdky. Přítelův syn píše básně. Zde jedna ze sbírky „89 básní“, kterou vydal vlastním nákladem s finančním přispěním vlastní sestry a kterou jsem vybral zcela náhodně:

KLUČINA

(překlad ruské zlidovělé písně)

*Našel mladičký klučina starý plamenomet
A vzplála lesní lučina
S vesnicí jeho hned.
Směje se tomu klučina
a oblizuje ret
očista byla účinná
na pár desítek let.*

Ano, v letošní státní svátek 17-tého listopadu jsem měl zvláštní pocit. Po prvé proto, že to byl opravdu svátek mladých, kteří převzali štafetu po mé generaci. Po druhé proto, že tak udělali spontánně a vřavý čas. Po třetí proto, že tak udělali ve jménu étosu, na který už muži a ženy Listopadu 89 téměř zapomněli.

TEČKA NA ZÁVĚR

Někdy by se žádalo zařvat: „Ale já nechci mít pravdu, chci jenom říct, jak některé věci vidím!“ Spory se vedou kolem možnosti soužití kultur, migrantů, zahraniční politiky, postojů k voleným politikům, členství v EU a NATO... Spořící se strany argumentují statistikami, konkrétními případy, teoriemi... v pozadí se vznáší víra, osobnostní nastavení, životní zkušenost – věci hodně subjektivní. Nejde o relativizaci pravdy, ale o pochybnosti, nedostatek informací, omezenost

poznání... Vlastně i absolutní pravdy jsou absolutními v uvozovkách. Mně se například líbí teze, že všechny živé bytosti pocházejí z jednoho kořene, ty lidské obzvláště, a všichni jsme svým způsobem příbuzní. Že se tak k sobě nechováme, je zapotřebí přičíst kultuře, která nás vymrštila mimo biologickou evoluci. Jasně, pravověrným věřícím, včetně některých nacionalistů a ideologů, se nelíbí, že první člověk měl (možná) černou kůži a pocházel odněkud z Afriky, anebo že náš civilizační okruh pochází z „půdy a krve“ semitské. Budiž. Nicméně, jde-li o vodu a zdroje, nesvádějme to na Prozřetelnost. A svádíme-li to na Prozřetelnost, ctíme její univerzalitu. A nectíme-li ani ji, počítejme s odporem těch, kteří jsou stejní, anebo podobní jako já. A je zde konflikt.

Konflikty jsou kořením života – jsou-li výměnou postojů, argumentů, zkušeností, hledáním řešení problémů. K těm, které přesahují kritickou mez tolerantní neshody, současný Dalajlama, v jedné ze svých meditací pro všední den, řekl zhruba tohle: Konfliktům je třeba se vyhnout nejdříve smlouváním a domlouváním, hledáním konsenzu. Nejde-li to, hodí se diplomacie. A když ani to nikam nevede, je nutno jít do toho. Jde-li o životy, tak silou a naplno.

Žijeme ve složitém světě a většinou stojíme před potřebou paralelních životních strategií – v mnoha ohledech současně hledáme konsenzus, hrajeme si na diplomaty, anebo není vyhnutí a volíme násilný střet či útěk. Netušíme, co nás čeká zítra anebo pozítří. Pozor na ty, kteří se tváří, že vědí. Permanentní improvizace je cesta. Rozhodující je kompas, navigace.

2017

Cena Jana Langoša	115
Ranná meditácia	116
Stret epoch	118
Streda 18. 1. 2017	120
Konečně Pražákem, anebo Žižkovákem?	121
Po mnohých rokoch	123
Elity	125
Josef Císařovský a zmysel života	127
Pamätáte sa ešte na heslo z novembra '89: „Nie sme ako oni“?	129
Píšeš, píšem, píšeme	130
Osamelí bežci	132
Nacionalisti tvrdia, že chcú štát národný, kresťanský a sociálny.	134
Mečiarizmus	135
Už žiadna revolúcia!	137
Krok vpred, krok vzad, krok doprava, krok doľava...	138
Aktuálna dianie na Slovensku	140
Veľkonočná, alebo: všetci sme utečenci, prinajlepšom migranti.	141
Kdopak je tady extrémista?	142
Vďaka Matejovi	144
Ranní meditace (5. 5. 2017)	146
Bezpečnosť	148
Armáda před branami	149
Praha, pondelok 5. 6. 2017	151
Za co by byl Evropan ochoten obětovat život?	152
Ešte raz o mečiarizme	154
Krédo	156

CENA JANA LANGOŠA

Žijeme zvláštní dobu. Veřejností rezonují především události posledních týdnů a měsíců. Pamatujete ještě na kauzu Jiřího Brady? Vnesl 28. října 2016 do oslav české státnosti bouři emocí (<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/427032/skandalni-28-rijen-metaly-pro-30-osobnosti-postesk-nad-eu-i-roztekly-zeman.html>).

Zhruba měsíc později jsem náhodně vyslechl v České televizi krátké glosování oné události od exprezidenta Václava Klause: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/216411058131124/video/506335>. Mluvil zhruba ve smyslu: „vznamenání za přežití?!“ Naznačil zneužití státního svátku ve jménu soupeřících politických rivalů, přičemž on sám nepokrytě stranil jedné ze soupeřících stran rozhádané společnosti. Pro jednoduchost a názornost mluvíme klidně o pravdoláskařích (sluníčkářích) a těch ostatních. Schéma je to ovšem složitější. Jsou zde například také brexisté, protisystémoví rebelové a podobní, včetně rezidentů různých geopolitických – především ruských – zájmů. Někteří mluví v této souvislosti o post-trumpovské éře, jiní o době postfaktuální, či dokonce postpravdivé, a přidávají znaménko plus, anebo mínus, podle vlastní politické a hodnotové orientace, anebo osobní situace.

Jiří Brady, a milióny dalších, se do soukolí „konečného řešení“ dostal opravdu bez vlastního přičinění. Jako jeden z mála přežil a po zbytek života se stal veřejným svědkem této dějinné deviace. Rudolf Vrba a Alfred Wetzler, abych použil srovnatelný příběh, nasadili své životy, utekli z Osvětimi v snaze zachránit maďarské židy, kteří byli na radě. Desátého prosince 2016, v den lidských práv, dostali oba in memoriam v Bratislavě ocenění – Cenu Jana Langoše, cenu jiného bojovníka z války proti jiné totalitě a proti „duchu“ jiné doby.

Hrdinovia boli a sú úzky profil. O väčšine nevieme. O týchto dvoch vieme. Nasadili vlastné životy, aby zachránili stovky tisícov maďarských židov pred vyvraždením v Auschwitzi. Bolo to v apríli 1944. Ich výkrik doľahol do uší lídrov protihitlerovskej koalície včas. Nezasiah-

li. Stovky tisícov nevinných ľudí šlo do plynu. Niektorí prežili a zopár z nich odovzdalo posolstvo. Medzi nimi aj zopár našich krajanov. Niekoľko desaťročí sme o nich mlčali. Medzičasom sa latentná nenávisť k židom, Rómom, imigrantom... a iným iným prevtelila do významnej časti oficiálnej politiky a legálnych politických štruktúr.

Nie sme tu dnes iba z piety k dvom hrdinom, ale z presvedčenia, že si nepripomíname dávnu minulosť, ale súčasné riziká. A podobne, ako to vtedy dokázali Vrba s Wetzlerom, treba mobilizovať do akcie – každý po svojom, každý v priestore, kde je kompetentný... a súčasne všetci v spoločnom záujme.

Akciou nemyslím revolúciu, ale ani pietne posedávanie. Myslím ňou odpor proti zneužívaniu moci v záujme moci o sebe. Neexistuje jeden recept, jedna terapia, jeden líder... jeden zápas. A nemáme ani istotu víťazstva. S istotou môžeme povedať jediné – čakať, že duch doby rozhodne za nás je predohra budúcej prehry. To preto, že – ak nerezignujeme – sme aj my jeho spoluautori, vinníci, páchatelia, svedkovia i obeť v jednom.

RANNÁ MEDITÁCIA

Jasne, že sme každý tak trochu iný. Súčasne sme však všetci ako ja – ľudia. Túžime po podobných veciach. Napríklad po istote. Nemnohí (?) nachádzame istotu v sebe – jedni bez námahy v útlej mladosti, iní po celoživotnom martyrii. Jedni vďaka genetickým predpokladom, iní vďaka výchove, pod tlakom situácie a podobne. Väčšinou potrebu istoty uspokojujeme hľadaním „pevného bodu“ v chaotickom Vesmíre. Napríklad v bezvýhradnej náboženskej viere, vo vonkajších autoritách, v politickej ideológii..., v konzume. Istým spôsobom sú šťastní tí, ktorí nemusia o čomsi podobnom premýšľať, pretože si našli náhradu. Alebo uspokojovanie základných potrieb (napríklad bieda) ich ženie životom až k fatálnemu koncu a na nejaké existenciálne mudrovanie nemajú čas ani energiu. Pociť neistoty, vnútorného prázdna, je totiž zničujúci.

V kombinácii s absenciou pozitívnych, ale aj negatívnych emócií, priam smrtiaci. Smrtiaci pre dotyčného postihnutého, a často aj pre iných.

Práve čítam knihu Rudolfa Hössa *Veliteľom v Osvětimi* (s podtitulom „Autobiografické zápisky“, česky vyšla roku 2006) – najprv hľadal istotu v katolicizme, ku ktorému bol prísne vychovávaný. Nakoniec ju našiel v nacistickej ideológii a u Vodcu (Hitlera). Vnútorné prázdno nahradil „pevný bod“, neschopnosť nachádzať istotu v sebe našla vonkajší zdroj, neschopnosť autonómneho rozhodovania medzi dobrom a zlom, navigáciu. Potom už k „zmysluplnému“ životu stačilo poslušne vykonávať príkazy. To však museli prísť časy, kedy bola neludskosť legitimizovaná mocou (režimom), floskulami o záujmoch štátu, vlasti, národa, rasy. Legitimizovaná tak, že po zločine neprichádza trest, ale odmena. Otázka znie: V akých spoločenských pomeroch takúto moc (režim) akceptuje nadkritická masa ľudí? V podmienkach masívnej – a masovej – frustrácie zo straty istôt, v situácii krutého nedostatku, v časoch zdieľanej frustrácie... a pod dostatočne autoritatívnym a strach naháňajúcim „velením“.

Hovorím o situácii a časoch, ktoré sa v dejinách opakujú, ako keby neexistovali tisíc krát overené dôsledky, finálne účtovanie, kolektívna historická pamäť. A ako keby neexistoval technický a technologický pokrok, ktorý postupne viedol od kyjaka cez luk a šípy, kópie a meče, strelné zbrane, lietadlá, ponorky, napalm, cez plynové komory v Osvienčime, až k nukleárnym zbraňam s medzikontinentálnymi nosičmi. Hovoríme o situácii a časoch, keď „istotu prežitia“ nachádzame v rovnováhe vojenskej sily. Ako keby nemohla byť použitá a zneužitá. Napríklad práve v mene manifestácie absentujúcich istôt, ktoré nám ktosi berie, ohrozuje, ničí. Všetci on už sa niekto nájde.

Čo s tým? Ozbrojovať seba a komunity? Oplotiť naše dvory, štáty, kultúry? Povyšovať „našu vec“ nad všetko ostatné? Niektorí (podobne ako Thomas Hobbes vo svojom ikonickom diele *Leviathan*) hovoria, že áno – toto je cesta vytýčená ľudskou prirodzenosťou. Iní (ako na-

príklad súčasný Dalajláma) hovoria nie – je to bludný kruh, v ktorom negatívne emócie, strach a egoizmus produkujú viac negatívnych emócií, strachu a egoizmu až ku kritickému bodu.

Rád by som, aspoň v aréne, kde žijem, využil hybridnú stratégiu – trochu Hobbesa (pri ochrane blízkych, majetku...) a trochu Dalajlámu (Buddhu, Mojžiša, Ježiša...) – súcít je dôležitý a láska k blížnemu. Fetiš „rovnováhy sily“ však v súčasnom svete dominuje. No nič, stále tu je ešte viera, láska (v nás)... a dnešný deň. A fakt, že Vesmír sme aj my.

STRET EPOCH

Patrím ku generácii, ktorá prežíva stret epoch, kultúr, náboženstiev. Takzvanému chaosu liberálnej demokracie čelia čoraz zomknutejšie šíky antisystémových politikov a aktivistov. Je to zápas s vnútorným nepriateľom. Vonkajší nepriateľ je iba rétorická figura. Správa sa tak komunisti a správa sa tak aj tá časť súčasných elít, ktorá sa uchádza primárne o potlesk, profit a posty.

Zdá sa mi, že sa vyostruje konflikt medzi svetom liberálnej demokracie a jej nepriateľmi, ktorí v nej vidia chaos, korupciu, eróziu morálky a tradičných (v našom civilizačnom okruhu predovšetkým kresťanských) hodnôt. Priepasť medzi nimi je naplnená infláciou všehochuti – v odbornom diskurze, v médiách, na sociálnych sieťach, v kaviarňach a v krčmách. Kde sú však hlavné riziká? A kde šance?

Hlavné riziká sú zrejme dve: nasadenie zbraní hromadného ničenia a resuscitácia akéhokoľvek konečného riešenia – Hirošima a Auschwitz v modernom prevedení. Kataklyzma, ak k nej dôjde, bude globálna. A šance? Stret (prelínanie) mnohých epoch, kultúr a náboženstiev. Súžitie a rozmanité mixy kultúr a náboženstiev utvárajú medzi ľuďmi hustú sieť vzťahov a väzieb, ľudskej blízkosti. Nedávno som počul (na portále www.tyzden.sk v rozhovore Fran-

tiška Mikloška s novinárom Štefanom Hríbom): „Bud' nastane katastrofa, alebo sa musí stať zázrak“. Nevie, ako to F.M. myslel. V mojich predstavách je aspirantom na onen zázrak erupcia ľudskej blízkosti za hranice osobných záujmov a životov. Ako zázrak vnímam napríklad udalosti z novembra '89.

Čo však môže takúto erupciu spôsobiť? Pandémia „novej spirituality“? Pocit vyhroteného existenciálneho a existenčného ohrozenia? Alebo rovno valiace sa „tsunami“ pred bránami našich príbýtkov? Netuším, akurát viem, že bez patrične naladených a vybavených vodcovských elít to nezvládneme. Myslím tým predovšetkým elity intelektuálne a politické, oprostene od vlastného ega.

Myslím, že to bol súčasný Dalajláma, kto povedal: „Tí najlepší by mali ísť dopredu“. Sú tu! Akurát nie sú vpredu. Toto, zdá sa mi, je neuralgický bod súčasnej liberálnej demokracie. Proti zberateľom hlasov voličov všetkými dostupnými spôsobmi sa musia postaviť ľudia, ktorých krédom sú – čoraz viac oplúvané – hodnoty liberálnej demokracie. A pravdy a lásky.

Ale prečo tieto banality spisujem a zverejňujem? Veď podobní, ako som ja, to vedia, a nepodobným sa prihovám márne. Nuž, sčasti si tak ventilujem emócie zo včerajšieho čítania (*Stepný vlk* Hermana Hesseho a *Veliteľom v Osvietimi* Rudolfa Hössa) a sčasti vyťukávam do počítača, čo mi behalo hlavou pri rannej káve. Napokon, je to môj blog. A o chvíľu aj tak vyrazím za prácou.

P.S.

Cestou z domu som sa zastavil na grog, a kávu a tam mi to došlo. Veď on to ten Hesse v *Stepnom vlkovi*, keď hovorí o pekle, ktorým sa stáva ľudský život tam, kde sa križujú dve epochy, dve kultúry a náboženstvá (Petrus, Bratislava 2016, s.29), povedal v dvadsiatych rokoch minulého storočia! Podobný pocit vtedy zdieľali aj takí autori, ako Fallada, Roth, Kraus... a protagonistami nastupujúcej epochy boli zase Höss, Himmler, Goebbels a im podobní. Súčasná pestrosť na ihriskách špičkových futbalových manšaftov, v uliciach

metropolí Západu, na kvalitných vedeckých pracoviskách a podobne je úplne iná káva. Rád by som veril, že prichádza aj do nášho – postkomunistického – sveta. Keď som sa vrátil domov, YouTube mi signalizoval diskusný príspevok pod nedávnym rozhovorom s Petrom Schutzom v košickej televízii: „*Dvaja nosatí židáci dávajú rozum ...hnus, grc, odpad*“. Jeden z mnohých, čo sú mi adresované. Píše sa rok 2017.

STREDA 18. 1. 2017

Ráno som načural do malého pekného skleneného kalíška na víno a vyrazil do špitálu na preventívnu prehliadku. Na recepcii, aj laborantka na odbere, sa úprimne zasmiali. To mi padlo dobre. V meste som zašiel do Maťovho kníhkupectva – objednaného Svätú Karásku a Rukopisy z Nag Hamadí IV. ešte nedostali. Cestou som si dal hemendex z jedného vajca + čaj s rumom a kávu. Zákaz fajčenia v tejto kaviarničke ešte neplatí. Doma som bol pred obedom. Z Hagiboru (centra sociálnych služieb pražskej židovskej obce) prišiel kurací rezeň na minútu presne. Až do večera som potom pospával, vyskúšal nový foťák, ktorý som pôvodne kúpil manželke, telefonoval s Petrom Z. a čítal mimoriadne depresívnu pasáž z Hesseho Stepného vlka. Bola to pasáž keď Harry Haller cestou domov, kde si chcel podrezať hrdlo, zašiel do krčmy. Pustil sa tam do reči (presnejšie – bol oslovený) s mladým dievčaťom. Prekukla ho za dve minúty a s prehľadom poslala jeho intelektuálne bolestinstvo tam, kam patrí. Čo bolo ďalej som už nedočítal. Vrátila sa Ira z mesta.

K telefonátu s Petrom: Poslal som mu veľmi expresívny prejav Mariny Le Penovej z Európskeho parlamentu (<https://drive.google.com/file/d/0B2OD4P09vMlaR3ZhdzhPTzU4UFk/view>) s takýmto komentárom: Predzvešť „novejšiu“ Európy? Európy, ktorá prekvalifikuje spojencov a nepriateľov? Medzinárodné vzťahy? Zmení európske inštitúcie a globálnu arénu? Po prejave Mayovej, o jej predstavách odchodu GB z EÚ, ak Trump dodrží predvolebné sľuby, ak Orbán, Kaczyński, Zeman... zachovávajú súčasný politický kurz... vstupujeme

do turbulentného obdobia. Netuším, aké budú jeho konkrétne podoby, cítim však, že bude pribúdať „Stepných vlkov“ - budú to ľudia našej sociálnej mentality a generácie (na odchode).

Peter nemá rád, keď citujem jeho privátne rozhovory a korešpondenciu. Presnejšie, nenávidí to. Pánboh mi snád odpustí (a Teba prosím, aby si ho necitoval):

„Takže tak sugestívne to na mňa neposobilo, ale na Francúzov to môže posobiť v prezidentských voľbách dosť sugestívne. Mayova urobila z hľadiska sucanskej politiky vo VB rozumný krok, lebo sa tým vyhla množstvu budúcich trecích ploch. Ci to bude veľké stastie pre VB, ale pochybujem. A EU tým bude o to viac závislá od nemecko-francúzskej osi, tak som zvedavý, ale preto sú pre nás klucovejšie tohorocné voľby v Nemecku a Francúzsku ako brexit a voľby v Spojených štátoch. Trump sa určite bude usilovať robiť to, čo si predstavuje, a to, čo si predstavuje, znamená najväčšiu zmenu architektúry sveta po druhej svetovej vojne. Tesiť sa môže z toho ani nie tak Trump ako Putin, na ktorého musí posobiť Trump ako starý Jelcin a Putin bol trpezlivý vtedy, a bude trpezlivý aj dnes. Doplatiť na to môžeme len my, lebo v prípade rozpadu EÚ spadne stredná Európa do ruskej sféry vplyvu. A tesiť sa môžu Cinania, ktorí dnes začínajú v otvorenej globalnej ekonomike preberať miesto po Trumpových Spojených štátoch. Trumpovo posolstvo je dnes už pre mňa dosť jasné – v kocke ho skúsím napísať v najbližšom komentári pre .tyzden.

KONEČNĚ PRAŽÁKEM, ANEBO ŽIŽKOVÁKEM?

Žiji v Praze už čtvrt století a mám ji rád. Mé potulky byli však až doted spíše turistické – Malá Strana, okolí Staroměstského náměstí, Petřín... a okolí bydlíště (sídliště Červený vrch, Malá a Divoká Šárka...). Na stará kolena jsem se přestěhoval na Žižkov. Najednou mám pocit, že jsem doma. Vietnámec na pár kroků, dvanáct minut

do hospody U Vystřeleného Oka a osm do Slovanské Lípy. A rovnou nad barákem park Parukářka. Hned při první procházce jsem tam zaregistroval rvačku dvou pejsků a následný dialog: „Neumíš si, krávo, dávat na svého psa pozor?!“ „Kdo tu je kráva, ty kokote!?“

V nejbližších týdnech mám v úmyslu zjistit, kde je nějaká tělocvična, špitál a zajdu si také do dalšího blízkého parku – na Vítkov. Učím se pomalu také ekologickému chování. S odpadky musím chodit asi stejně daleko, jako k Vietnamci, auto používám tak maximálně jednou týdně... a není tu knihkupectví. Anebo je, a já ho ještě neobjevil?

Stěhování z baráku do bytu mi nabídlo také šanci na pořádek ve věcech. Většina knih šla dětem, vnoučatům, švagrovi do Humenného a do malé bratislavské knihovny. Dzurkovy obrázky a dřevorezby do Muzea romské kultury v Brně, většina dokumentů, tiskovin... takzvaného archivu, do odpadků. Zůstalo jenom to, co mi připadá podstatné. Mezitím také některé knihy. Například Paul Polansky a jeho *Toulavej pes* (s podtitulem: Básně podovného boxera), o kterém mi kdysi Ľubo Feldek řekl: „Fedor, ty ani netušíš, čo si vydal!“ Otevřel jsem ji zcela náhodně dnes ráno a čtu:

*“... mám rád rvačky v barech.
Musíš do toho dát úplně všechno.
Nemáš čas si přečíst výstřížky
o jejich stylu“.*

O Paulovi jsem slyšel, že předtím, než definitivně odešel z USA, byl profíkem ve střední váze. V Čechách se ovšem „proslavil“ spíše svým bojem za Romy, kteří prošli koncentráky a i po válce válčili se svým údělem. Momentálně prý žije někde v Kosovu a dělá totéž. *Toulavej pes* je osobní metafora Paula Polanskeho na vlastní život. Žížkov je zase moje metafora na život, jaký se mi líbí.

PO MNOHÝCH ROKOCH

úprimnej snahy o dialóg s nacionálnym socialistom Matejom mi nedávno prišiel takýto mail (bez diakritiky):

Dne 25.01.2017 v 10:24 Matej napsal(a):

To je nejaka dalsia dogma nabozenstva Holocaustu, ktora mi usla. Pripomen mi, v com je Tvoja trauma vynimocna od ostatnych deti, ktore sa narodili zhruba v tom case a v tych istych miestach? Lebo Nemeck s rovnakym datumom narodenia, narodeny trebars v Brne alebo Prusku mal mensiu sancu prezit ako Ty a Tvoj brat. Teda okrem toho, ze ostatni dnes neknucia po pozornosti a peniazoch ani v naznakoch v takych rozmeroch ako to robia zidia...

A co je z tej Tvojej traumy prenosne na Tvoje deti a vnucata? Pocity vynimocnosti a ublizenosti? To maju vsetci ludia, nielen zidia. S tou inteligenciou zidov je to velmi zvladne – ako povedal dr. Goebbels: „nevedia, kedy maju drzat hubu“. Nie je cela trauma v tom, ze bohatty dedo dal prednost majetku pred bezpecnostou vlastnej rodiny?

Skoda, ze uz necitam Tyzden pravidelne... v nejakej rasistickej prirucke krestanskeho sionizmu je urcite presne vysvetlene, preco plosne bombardovanie nemeckych a japonskych miest so spiacimi zenami a detmi je hrdinstvo hodne oslavy, a preco gulka do tyla je zakerna vrazda.

Takze bud drzte huby o svojej traume, alebo ju priznajte v rovnakej forme aj ostatnim, lebo tym zdoraznovanim vlastnej vynimocnosti si proste zasa koledujete. Boj sa chlapa, co je ticho a zatina paste - nie stekajucich psov. Obcianska spolocnost brojila 20 rokov proti prejavom fasizmu a mame tu LSNS ako tretiu najsilnejsiu stranu.... Kolko skody obcianska spolocnost narobila svojim bojom proti antisemitizmu, to vie len boh.... Ale v krize sa hladaju tradicne obetne baranky a tradicni nepriatelia: Rusi, zidia, Americania....

Da sa len odtusit, ako temne dunia spodne vody. Kazdopadne skor,

ako keby si mali elity utiahnuť opasky alebo priznať chybu, si radšej nase deti v oleji opecu, takže bude veselo. Ja už som sa zmieril s tým, že sa zadusím vlastným smiechom – to bude moja smrť.

*pekny den
Matej*

Odpísal som:

Matej,

rád by som ťa ubezpečil, že svoju traumu nepovažujem za výnimočnú. Osobne tiež nekľučím po peniazoch a pozornosti a nemám pocit výnimočnosti a ublíženosti. Sú však isté okolnosti, ktoré z holocaustu robia zvláštnu - a bezprecedentnú - udalosť moderných dejín.

Prenos traumy je empirický fakt.

Tvoja znalosť judaizmu je fascinujúco plytká. Podobne tvoj pohľad na ľudskosť.

F.

Krv sa mi spenila až po odoslaní mailu. Citujem svoju krátku reflexiu Mirkovi Zelinskému, ktorý prekladá rozšírenú verziu mojich dialógov s Matejom, ktorá nedávno vyšla v slovenskom vydavateľstve Absynt, do češtiny a ktorý rezignovane krútil hlavou nad mojou úpornou snahou zachovať dekór:

Můj starodávný spor s Petrem Zajacem, Mirku: On říká, že dialog je možný jenom v rámci sdíleného paradigmatu (s Matejem by neutratil ani minutu), já rád mluvím s každým, v dobré víře, že se někam pohnem, něco se dovím, něco prosadím... Nekonečnost a nedokončenost mi nevadí, a přes hubu jsem ještě nedostal. Pamatuji jenom na několik případů, že jsem se zaseknul a řekl si DOST!

K tomu pridávam:

Zrejme som narazil na limity dialógu aj s Matejom. Je čas pripraviť sa na boj. Bude o živote mojich vnúčat. Bude to však boj trochu nerovný. Po prvé preto, že po sedemdesiatke už ani ten úder nebude ako kedysi, ale hlavne preto, že verejný priestor vyzerá biedne – zdá sa, že predbežne bojujú demokrati predovšetkým medzi sebou o výklad pojmov. Napríklad: Čo je, a čo už nie je fašizmus (nacizmus)? Má sa s fašistami (nacistami) hovoriť, alebo nie? ... Nepriatelia demokracie medzitým nelenia a tvrdo trénujú na stret fyzický.

ELITY

Ranný rituál: pustím počítač, idem si uvariť kávu k prvej cigarete, mrknem na obľúbené weby, vybrané texty prebehnem diagonálne, a tie, s ktorými zarezonujem, uložím do zložky s názvom „všeličo“. V poslednom čase sú to analýzy Petra Pomerantseva, Milana Šimečku, Anne Appelbaum a ďalších. Kraviny od Zemana, Fica, Trumpa..., ale aj Vaského, Mazureka a podobných, ma iba utvrdzujú v presvedčení, že atmosféra hustne, duch doby je čudný, prihorieva. Do zložky „všeličo“ ich nedávam. Potom si otvorím textový editor a začnem písať. Pridávam do portfólia svojej názorovej platformy ďalší čriepok. Čriepok úmerný svojej spoločenskej pozícii, čiže mikročriepok. Napokon, môj blog a FB mojich sympatizantov má zhruba päťdesiat razy nižšiu sledovanosť ako web a FB status vodcu fašizoidnej Ludovej strany Naše Slovensko. Potom sa zväčša zdvihnem a po obligatórnych ranných úkonoch vyrazím do mesta. Pracujem už iba na projektoch, ktoré ma bavia, a stretávam sa s ľuďmi, s ktorými chcem byť. Je ich stále menej. Občas sa ocitnem v akcii – verejný protest, uzavretá diskusia k nejakému prezretému spoločenskému problému, osveta medzi študentami, dokumentárny film, kniha, konkrétne trable konkrétneho kohosi a podobne. Trúšia sa pritom aj všeobecné reči. Napríklad: Opýtal som sa kamaráta, skvelého spoločenského vedca: „Nemal by si si už spraviť toho profesora?“. „A to mám ako rok krmíť úradného šimla na úkor rodiny

a práce? Kašlem na to!“ „Mal by si viac vplyvu, a nejakú korunu navyše“, hovorím. „Zarobím násobok, keď nebudem papierovať, ale pracovať“. „A na výsledky práce spoločenských vedcov aj tak každý kašle. Tí hore duplom.“

Medzičasom si vymením zopár mailov s nacionalistom Matejom, ktorý momentálne maká v Holandsku. Jeden z posledných som ukončil stručne: „A takto si tu pekne žijeme, až kým nepomrieme“. To ranné písanie mi, podobne ako to blúdenie virtuálnym svetom verejných plkov, už vošlo pod kožu. Asi ma to baví, udržiava myseľ v pohybe, dáva ilúziu verejnej angažovanosti... Napríklad dnes ráno som dostal chuť povedať čosi na margo elít.

Áno, elity zlyhávajú. Vždy zlyhávali, vždy mal pospolitý ľud pocit, že sú mimo, že žijú v inom svete. A vždy sa tiež čakalo, že sa objaví niekto na bielom koni a ukáže cestu – charizmatický a múdry líder.

Na bielom koni prichádzajú zväčša ľudia patrične osobnostne vybavení. Ich šancu na úspech zvyšujú poradcovia - na marketing, spoločenské problémy, verejnú mienku... a médiá, samozrejme. Poväčšine pochádzajú zase iba z elít (politických, vojenských, intelektuálnych) a na túto rolu sa dlhodobo pripravovali. Alebo takí, ktorých situácia povolala. Najčastejšie v časoch krízy, teda vtedy, keď bolo v atmosfére cítiť, že čas dozrel (potreba nového dizajnu politiky), bolo cítiť potrebu radikálnej (geopolitickej a vnútro politickej) zmeny. Aktuálne, a možno aj historicky, túto atmosféru dotvára generačná obmena, ilúzia civilizačného úpadku, vyčerpanosť demokracie a pod. A keďže zmena bolí, nemajú to tí vpredu ľahké. Sú to časy neistoty a zmätkov, ktoré dávajú „krídla“ aj ľuďom, čo sa cítia byť na dne vinou „tých hore“ a lúze.

Čo s tým? Dúfať, že rola profiluje aktéra (ak nejde o psychopata) a až nastane kríza, situácia povolá pripravených, demokracia/ /nedemokracia? Dúfať, že keď sa situácia ukludní – upraceme a začneme znovu?

Populizmus, extrémizmus a protisystémovosť sú slová napáchnuté ideológiou. Dobrými, alebo zlými sa stávajú v rukách (a ústach) elít, ktoré sú na oboch stranách barikády. Strana zla, ak mám byť patetický, je typická šírením negatívnych emócií v mene potlesku, profitu, volebných preferencií – čiže slávy, moci a peňazí. Napokon, veď súčasný Dalajláma, alebo pápež František, sú populistí a extrémisti v tom najlepšom slova zmysle. Na našej guberniálnej úrovni je taký napríklad súčasný slovenský prezident Andrej Kiska (nech mu dá pánboh dobré zdravie). Je náhoda, že ľudia ako oni vzišli z komunit podobných? Že práve komunity dokážu generovať a vysielat' do verejného priestoru akceptovateľných lídrov, že dokážu vytvárať siete aj medzi kultúrami a národmi? Nech nám pánboh zachová demokraciu, globalizáciu a internet v dobrom aj v zlom, keď už máme tú slobodnú vôľu. Hejže?

JOSEF CÍSAŘOVSKÝ A ZMYSEL ŽIVOTA

Prvá februárová sobota 2017. Sedím u Josefa Císařovského, pijeme červené zo Šamorína. Blanka smaží rezne.

Josef (91) už takmer nevidí, zle počuje, pri presune od stola ku knižnici ho podopieram. Ukazuje mi... Monografia o Maxovi Švabinskom (prežil s ním v ateliéry tri roky), ktorú vydal v necelej tridsiatke. Monografia o Otovi Gutfreundovi (táto jeho druhá monografia ležala u vydavateľa dlhých päť rokov kvôli židovskému pôvodu geniálneho sochára – hovoríme o počiatku 50-tych rokov). Útla knižka o kresbách Josefa Čapka, zápisky o ruských avantgardistoch z čias, keď v päťdesiatych rokoch študoval umenie v Moskve.

Z kuchyne sa ozve Blanka: „Josef dokázal veľa, a bol to chlapec z dediny!“ Josef: „V noci nespávam, v myslí mi beží film o minulosti. Knihy, ktoré som napísal, hmm. Ateliér v rodičovskom dome, kde dnes tvorí syn Tomáš, hmm. Chalupa v Olešne, to som choval ovce, keď ma po podpise Charty 77 vyhнали z Prahy. Zariadil som tam kováčsku dielňu, tá dnes živí Petra a vnuka Davida, hmm. Fontány,

vitráže (neautorizované, pretože J.C. mal zákaz publikovať – pozn. FG)... maľby a kresby, roztrúsené po Česku, poznámky, denníky, nevydané knihy na hromadách kade tade. Tento byt na sídlisku Solidarita, kde sme s Blankou prežili pol storočia...“

Vymáčknem zo seba: „O zmysle života asi netreba premýšľať.“
Mlčky sám k sebe: „Kurva Josef, zanechávaš za sebou dielo, skvelých synov, kopec talentovaných vnúčat...!“ A nahlas: Tá atmosféra okolo! A ten Trump, Zeman...! Do toho Blanka: „Ja sa snažím vidieť predovšetkým to dobré“. A opäť Josef: „Zmysel života?! Hmm. Prípadá mi ako rieka, čo tečie okolo. Jednoducho tečie.“

Doma pred spaním listujem v „Jungova mapa duše“ (Murray Stein). V kocke: Svoje výskumy začal od seba a postupne kráčal ďalej a vyššie. Cestou objavoval hĺbky individuálneho vedomia, podvedomia, nevedomia... kolektívneho vedomia, kolektívneho nevedomia, kolektívnej pamäti... stopy prehistórie v nás, podstatu kultúr a náboženstiev. Na konci života „objal“ Vesmír – vzájomnú prepojenosť individuálnej a kolektívnej psyché, psyché a fyzického sveta, jednotu všetkého. Zmysel individuálneho života je časť celku. V dobrom i v zlom.

O J.C. z môjho portfólia:

<http://www.fedorgal.cz/josef-cisarovsky.html>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10302211488-pribehy-pro-natalku/210572230760001-josef-cisarovsky>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10660383256-vzdalena-blizka>

Snáď sa nám (s režisérom Ivanom Stehlíkom) podarí dorobiť aj profilový dokument o živote a diele Josefa Císařovského v kontexte doby, ktorú žil naplno a navyše svojim dielom reflektoval. A bude to jeho metódou, teda na vlastné triko - v Českej televízii vraj ktosi dôležitý povedal, že o chartistoch už toho bolo dosť.

PAMĚTÁTE SA EŠTE NA HESLO Z NOVEMBRA '89:

„NIE SME AKO ONI“?

Nedávno mi Fero Guldan zavolať do Prahy s týmto posolstvom: „My a oni neexistujú, sme iba my.“ Súhlasím, povedal mi na druhý deň Peter Pöthe, detský psychiater.

Toho „iného“, zlého, nebezpečného..., potrebujú iba nezrelí ľudia. Ľudia, ktorí svoju neistotu, nekompletnosť, strach, úzkosť... potrebujú dostať mimo seba – napríklad na partnera, suseda, kolegu, človeka inej kultúry, príslušnosti, vyznania... A politici, samozrejme. Politici, ktorí sa potrebujú negatívne vymedziť, rozprestrieť ochranné krídla nad zneistenými voličmi – a tých je podľa toho, čo vidíme, dosť, až priveľa. Takže zrelý (naozaj dospelý) človek je dostatočne sebavedomý, aby sa nebál neznámeho, a súčasne dostatočne múdry, aby vedel, že jeho strachy sú iba jeho. Dokonca aj to zlo (agresivita, nenávisť, závisť...) je súčasťou jeho osobnosti a treba s ním zvädzať celoživotný zápas.

Celoživotný zápas! Lenže životný cyklus má svoje začiatky, vzostupy, vrcholy a pády. Starneme všetci, ale v istom štádiu životnej dráhy je so starnutím spojená aj strata kreativity, pružnosti rozhodovania, pamäť, výkonnosť, kondička... a senilita. Som presvedčený, že moja generácia – som ročník 1945 – je v tejto etape životného cyklu. Jasne, sú výnimky, všeobecne by však malo platiť, že sme za zenitom a nemali by sme ašpirovať napríklad na profesionálne politické pozície a role. Snívam o tom, že napríklad muži a ženy mojej generácie odovzdajú štafetu tej ďalšej. S plnou parádou, so všetkým, čo sprevádzalo ich príbehy, teda aj s omylmi, prehrami a étosom – dedkovia a babičky v ich odvekej misii.

A teraz si skúste aspoň na chvíľu pomyslieť, ako by vyzeral svet okolo nás bez politikov, ktorí k volebným víťazstvám nepotrebujú nepriateľa a apel na spodné pudy. Bol by napríklad Trump a mnohí ďalší? A pomyslíte tiež na naše deti a vnúčatá, o koľko by boli šťastnejší bez pretlaku štekania (negatívnych emócií) vo verejnej i privátnej sfére. Štekania, ktoré sa stáva alfou a omegou politických

kampaní, marketingu, „hlasu médií“ a atmosférou väčšiny súkromných a verejných diskusií.

Máte pocit, že „duch doby“ je akýsi depresívny? Môžu za to elity, teda aj ja, ktoré majú to privilegium utvárať jeho konkrétnu chuť a vôňu. Príliš sa vyžívame v ponurých príbehoch, posolstvách, teóriách, mudrovaní. A príliš málo sa osobne dotýkame skutočného utrpenia, ľudí v ohrození, na okraji... ale aj nasratých a rebelov... – ľudí ako ja, ty, my.

Napokon, zhruba podobne ako životný cyklus každého človeka prechádza etapami od raného detstva až po úpadok a koniec, prechádzajú podobnými etapami aj celé civilizácie. Ich omyly, prehry a étos „zotrúvajú“ v kolektívnom vedomí a nevedomí, v umení, vede, architektúre..., navzdory tým z nás, ktorí by ich najradšej vymazali z povrchu zemskeho. Koniec sveta však nehrozí. Iba nekonečný zápas, konflikty, boj – v nás a okolo nás.

PÍSEŠ, PÍSEM, PÍSEME

Tlačí nás uzávierka, hypotéka, nájomné..., senzitivita, empatia, svätý zápal pre vec dobrá..., ego, ctižiadosť, sociálne siete, sloboda slova...Verejný priestor praská vo švíkoch. Občas sa z neho čosi vyvalí. Väčšina si to ani nevšimne, iba „dotknutí“ majú pocit krivdy, ublíženia, nespravodlivosti a opäť sadajú ku klávesnici. Pridávajú do nasýteného roztoku verejne dostupných informácií ďalšiu. Naposledy som čosi podobné absolvoval takrečeno na „vlastnej strane barikády“ v súvislosti s dokumentárnou drámou príbehu Natálky, dievčatka takmer upáleného českými nacistami, ktorú pre stredoškôľakov inscenovala partia mladých ľudí zo Slovenského národného divadla. Myslím tým glosu Lucie Piussi uverejnenú v .týždni a v diskusii pod ňou (<https://www.tyzden.sk/casopis/37385/priama-rec-lucie-piussi/>). Jadro sporu vnímam v krehkej hranici medzi súkromným a verejným. Kde je? A kedy je možné ju prekročiť bez morálnej dilemy?

Ten roztok je karcinogénny. Metastázy majú rozmanité podoby. Napríklad: odrovnajú nevinného, zastavia dobrý projekt, znechutia, ututľajú, prekrúčia... Hlavne však: ničia imunitu nášho kolektívneho tela, duše a mysle. Ak by som mal byť krutý, tak by som povedal, že jednou z tvárí nášho veku je inflácia nabobtnaných „ja“ vo verejnom priestore. A to by občas stačilo absolvovať osobný rozhovor, telefonát..., alebo napočítať do desať. Úprimne sa hlásim medzi takých, ktorí sa tohto deliktu občas dopúšťajú. V kontexte s glosou Lucie Piussi napríklad tým, že som Natálkinu rodinu včas neinformoval o chystanej inscenácii.

Dejiny sa tvrdohlavo opakujú, iba ich aktéri medzičasom vymenili slovník, módu, výzbroj... Jasne, individuálne delikty prekryl čas a bezvýznamnosť „hercov“. Príbehy mocných však prežívajú. Mečiar sa dočkal filmu o únose prezidentovho syna. Babky demokratky, ktoré by svojho času zaňho položili život, si žijú svoje bezvýznamné životy, ak nepomreli. Zastaví však text, video, film... zlo? Existujú, samozrejme, aj menej guberniálne ilustrácie, ako príbeh Vladimíra Mečiara. Čítali ste napríklad aspoň úvodnú a záverečnú časť knihy Štefana Zweiga „Svedomie proti násilium“ (Praha 2017)? Pri čítaní príbehu Castelllovho zápasu s Kalvínom sa miestami neubránite pocitu, že ide o aktualitu zo súčasnosti.

Zas a znovu budú musieť osamelí bojovníci vystupovať z anonymného davu. Fyzicky, na bojisku, s vedomím rizika. Sú takí medzi občanmi, novinármi, politikmi, umelcami... Je ich ako šafránu a prispievajú k tomu, že „nadkritické množstvo systémových zmien“ inšpiruje malá menšina. Vždy to tak bolo. Problémom demokracie je časové oneskorenie medzi potleskom väčšiny a schopnosťou onej menšiny získať prívržencov. Ide okrem odbornej kompetencie aj o charizmu lídrov, kvalitu kampaní a finančné možnosti, technologickú zručnosť, poradcovské tímy v pozadí. Všetko známe veci. Vlastne aj tie prehry v slobodnej súťaži politických strán sú fajn, pokiaľ lietajú iba triesky a platia aspoň základné demokratické pravidlá.

P.S.

Po dopísaní prvej verzie tohto textu som ho poslal blízkeму a múdrejšiemu kamarátovi. Odpísal mi (publikujem bez jeho súhlasu): „Fedor, ty si romantik, a ja som literarný historik, zaoberajúci sa romantizmom, tak tomu trochu rozumiem. Takže rozumiem aj tvojmu titanizmu osamelých bojovníkov vystupujúcich s vedomím rizika na bojisko z anonymného davu. Hoci momentálne nemám pocit titanizmu, skor tianicu.“

Žiada sa mi dodať: aj ja mám niekedy pocit cestujúceho na palube Titanicu. A možno práve tento pocit je príčinou patosu, ktorého sa občas dopúšťam pri svojich verejných vystúpeniach. „Sorry jako“, povedal by Andrej Babiš, postmoderná verzia MOCI v miestach, kde žijem. Písané pre Denník N.

OSAMELÍ BEŽCI

Zlatou éru Osamelých bežců jsem trávil v různých dělnických profesích a v základní vojenské službě. Vzpomínám na to období s jistou nostalgií. V kinech se odehrával malý zázrak domácí proveniencce (Forman, Chytilová, Němec, Jakubisko, Hanák, Havetta a další), vycházely knihy, jaké jsme předtím nečetli (Ludvík Vaculík, Milan Kundera, Petr Chudožilov, Ivan Klíma, Karol Sidon, Dominik Tatarka, Ján Johanides, Rudolf Sloboda, Pavel Hruží, Pavel Vilikovský, Dušan Mitana...), kromě Mladé tvorby ještě spousta jiných (Kulturní život, Reportér, Literární noviny, Plamen, Světová literatura, Sešity pro mladou literaturu, Host do domu, Tvář, Orientace, Revue světové literatury, Slovenské pohľady, Romboid...). Nerozlišovali jsme mezi autory českými a slovenskými, i když ti čeští byli často dva kroky napřed. Nemluvě o tom, že se na pultech začali objevovat zahraniční, autoři, o kterých jsme netušili a uváděli nás v úžas – od amerických beatníků, přes anglické rozhněvané mladé muže až po Rusy, kteří psali o skutečném a ne ideologizovaném světě.

Vnímali jsme toto uvolnění jako první nádech svobody, jako pohled

na nádhernou neznámou krajinu. Když v srpnu 1968 přijely tanky a utrum, ještě chvíli jsme sledovali vzednutí odporu a postupný zánik všeho, co nám nabízelo období „uvolnění“. Jeho protagonisté mizeli v emigraci, v kotelnách a ví bůh kde. Po mnoha letech jsem se s některými seznámil i osobně a s některými jsme se stali také kamarádi. Vše, co z dnešního odstupu mohu k tématu říct je, že „duch oné doby“ zanechal v mé generaci stopu. Hlubokou stopu.

Hned po událostech z Listopadu 89 jsme považovali za svou povinnost uvolnit v bratislavské centrále Verejnosti proti násiliu prostory pro obnovenou redakci Kulturního života a Fragmentu K. O dvacet let starší *Osamelí bežci* se vrátili do veřejného prostoru. Vybrali si, většinou, bez zaváhání, cestu zpět k literatuře, novinářině, umění.

Mezitím přešel život. Jsem už Pražák a starý člověk. K dobovým textům se už nevracím, do knihovny přidávám reedice „starých“ knih z piety. Nicméně – kdo bych byl, kdyby nebili oni? Zcela jistě jiný Fedor Gál. Méně rozhledný, méně senzitivní, méně kompletní. A když z času načas slyším, že ten Štrpka je fakt skvělý básník, Mitana fakt skvělý povídkář, Marián Varga a Dežo Ursini fakt skvělí muzikanti... a že ten anebo onen zemřel, cítím sounáležitost k době a k jednotlivcům, kteří ji formovali.

Osamelí bežci těch dávných let jsou také mé mládí a já. Nejsem si jist, jestli stopa, kterou svými životy utvářeli přežije odchod jejich, naší, mé generace. Nejsem si však jist mnoha dalšími věcmi a událostmi. Kulturní paměť v časech globalizace, a resuscitace takzvaně národovecké rétoriky, dostává zabrat. Naštěstí duch současné doby neposílá tvůrce za mříže a do nucené emigrace. Možná i díky tomu jsem mohl ze sebe vyplivnout jednoho večera tento text, kterým chci vzdát hold konkrétním lidem z éry, kdy jsem byl mladý, a popřát všem přeživším zdraví a editorům této antologie pogratulovat. Iluze si ovšem přátelé nedělejte.

P.S.

Knih vychází v nakladatelství Protimlív v Ostravě, texty vybral Ivan

Štrpka, preložil Miroslav Zelinsky a je to prvni český výbor z Osamělých běžců vůbec.

NACIONALISTI TVRDIA, ŽE CHCÚ ŠTÁT NÁRODNÝ, KRESŤANSKÝ A SOCIÁLNY.

My, čo sa cítíme byť občanmi, sme sekulárni, rôznych náboženstiev, alebo aj občanmi kresťanského vyznania, bez nacionalistického náteru, my čo cítíme sociálne, ale nie nacionálno-socialisticky, hovoríme: Nestojíme o taký štát! Poznáme dejiny dvadsiateho storočia, a okrem pocitov disponujeme aj faktami. Tvrdíme: keď dôjde na lámanie chleba, nacionalisti – nie všetci, samozrejme – sú liahňou bojovníkov za „očistu“ spoločnosti. Toto bude chvíľa, keď sa spoločnosť rozpadne opäť na páchatelov, obeť a ľahostajných, prípadne mlčiach a zastrašených svedkov. O páchateloch si netreba robiť ilúzie. Svedectvá tých, čo prežili koncentračné tábory, komunistické gulagy, etnické či náboženské čistky hovoria jasnou rečou: k slovu sa dostanú „profíci“ a násilie – jedným slovom zlo. A pod jeho zástavou súčasné odnože arizátorov, znárodnovateľov a podobná háved'.

Zlo vždy bolo, je a bude. Je ako Jin a Jang – spojené časti jedného celku, svetlo a tma. Stretávame sa s ním v každodennom živote aj v časoch mierových. Psychologické experimenty, ktoré ilustrujú jeho „banalitu“, ľudskú manipulovateľnosť a slabosť zoči-voči vyšinutým, alebo posadnutým Vodcom, sú iba rozumkárenie pre takých, ktorí neprešli ohňom osobnej skúsenosti. A keďže zápas so zlom je večný, jeho podoby potencionálnym obetiam nemôžu byť ľahostajné.

Stáť v plnej polnej na barikádach je až posledná možnosť. Predchádzajú jej politické angažmá a voľby, pokiaľ sú slobodné, občianska angažovanosť (verejný nesúhlas), diskusie naprieč ideologickými, náboženskými, etnickými a ďalšími plotmi... A v konečnom dôsledku fyzická, psychologická, materiálna, organizačná, informačná obrana pred sebadeštrukciou. Alebo budeme opäť iba za – hoci aj

virtuálnymi – ostnatými drôťmi a na úteku? A kam? Veď v našom civilizačnom priestore dochádza k resuscitácii nacionálneho socializmu celoplošne!

Zrejme existuje jediná možnosť – usilovať o štát liberálny a demokratický. Štát ako inštitúcia, ktorá má slúžiť, a nie ako modla, ktorej sa klaniame. Štát s rešpektovanými pravidlami, štát v spoločenstve podobných, štát zdieľajúci náklady ochrany občanov spoločenstva štátov podobného „vierovyznania“. V našom konkrétnom prípade štát ako súčasť únie európskych štátov. Takýto štát bude imúnny aj voči spoločenským deviáciám. Reči o oligarchoch, korupcii, nepriateľských, nadnárodných korporáciách, amerikanizme, čechoslovakizme a podobne, samozrejme, nezakapú. Patria k politickému diskurzu, pretože sme rôznofarební. A áno, budeme štát zdieľať aj s ľuďmi hnedého zafarbenia. Budeme však všetci chránení hradbami zákonov a vlastným rozhodnutím. Ilúzia? Nevyhnutnosť!

Hovorí sa, že najväčšími nepriateľmi sme si my sami. Myslí sa tým „my“ ľudia. Chvíľa, keď sa ocitneme na barikádach, bude spoločnou prehrou. Zabrániť tomu môže iba zjavná sila. Sila natoľko zjavná, že pre víťazstvo nebude treba „udrieť“.

MEČIARIZMUS

Mečiar a mečiarizmus je iba smutné svedectvo víťazstva ľudskej hlúposti, egoizmu, úzkosti, strachu, neistoty, chamtivosti... Nepleťme do toho ruské záujmy, KGB, FSB, komunistickú štátnu bezpečnosť, spravodajské hry, konšpirácie. To všetko sú iba ingrediencie. Varili sme zo surovín, ktoré vypadli z ľudáckej, ergo fašistickej, a komunistickej mrazničky. Varili sme intuitívne, bez predchádzajúcej prípravy a profesných návykov. S odstupom štvrtoročia by nemal byť problém odhaliť konkrétnych vinníkov – ľudí, ktorí pomáhali rozložiť Verejnú protinásiliovú (VPN) úniu po prvých slobodných voľbách. Tých, ktorí spoluzakladali Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS). Tých, ktorí hádzali opakovane do

urien svoje hlasy pre VLADA. Tých, ktorí sa na jeho „parnom valci“ priživovali. Napokon, mečiarizmus bez mečiaristov by neexistoval. Tretina voličstva Slovenska slobodne a nadšene poslala do riti prvú squadru revolucionárov z novembra '89 a otvorila dvere hnoju a smradu, ktorý budeme dýchať a odpratávať ešte nejaký čas. Horúca téma týchto dní – Mečiarove amnestie pre spriaznených zločincov spred dvadsiatich rokov – je iba dôsledok. Všetci nič, aj tak prišli a prídu iní zasviňovači a zasmradovači. Iné ma štvie: na veľkom upratovaní sa v prvej línii činia aj takí, ktorí Mečiarovi pomáhali k víťazstvu. Kto iný, ako my, živí svedkovia, by mal pripomínať Milana Kňažkovi, ako „zaskočil“ za Mečiara do televízie v marci 1991 oznámiť, že akísi intelektuáli z Koordinačného centra VPN hádžu JEMU polená pod nohy? Pamätáš sa ešte, Milan? Kto, ak nie my, by mal pripomínať zakladajúcich členov HZDS (ten podpisový arch vyšiel v obdenníku Verejnosť a nedávno som ho opäť po čase držal v rukách). Kto iný, ak nie my, živí svedkovia, by sme mali pripomínať takzvanú Trnavskú iniciatívu (hovorím o októbri 1990), ktorá sa hrdila tým, že vnesie do ponovembrových časov skutočnú etiku v politike - a vynesla Vladimíra Mečiara. Pamätáš sa ešte, Jano Budaj? Niektorí z nás tam boli. A čo vy, rodičia a starí rodičia dnešných voličov kotlebovcov a SMERu? Pamätáte sa, ako ste korporatívne a demokraticky budovali ten zasraný mečiarizmus, kam až oko dovidí? A jasne, kto iný, ak nie my – protagonisti Nežnej revolúcie – by sme mali tĺcť hlavami do najbližšej steny kvôli tomu, že sme verili kadekomu. Napríklad tým, ktorí odporučili Mečiara na post Ministra vnútra SR v januári 1990. Že sme uverili vo všeobecnú eufóriu a ľudovú radosť zo zmeny režimu, že sme sa nechali uniesť „snom o krajine“ a zabudli sme na ľudskú prirodzenosť a historickú skúsenosť. Že sme boli „nežní“ aj tam, kde sme sa mali chovať tvrdo a nekompromisne. Mea culpa!

No nič, minulosť nezmeníš a budúcnosť je aj tak neuchopiteľná. Akurát po mne nechcete, aby som sa radoval z toho, že konečne spravodlivosť dokulhala aj do slovenských luhov a hájov. Ved' ju z jednej strany podopierajú tí, čo ju pod taktovkou mečiarizmu vyhánali a z druhej akísi exoti, ktorí sa tvária, že krivdy je možné odstrániť

právnickými kľúčkami. Kašlem vám na to! Štvrt storočia je tretina ľudského života a polovica toho aktívneho. Tá hodinka, čo sedím v Prahe za stolom a píšem tieto riadky, nie je život. Ten žijeme v otvorenom, zaujímavom a furt ešte demokratickom svete. Svete bez kurately fízlov a všemocnej partaje. Navyše vonku začína jaro.

P.S.

Pôvodnú verziu tohto textu som chcel poslať do Denníka N. V druhej verzii som vynechal sprosté slová a otupil hrany. Napokon som sa rozhodol, že zverejnenie na mojom blogu je tak akurát.

UŽ ŽIADNA REVOLÚCIA!

Šláger politického diskurzu posledného obdobia: imigranti (legálne je ich napríklad na Slovensku asi päťdesiat a žiadateľov o azyl do stovky, podobne v Česku) a korupcia, samozrejme, ktorá prerástla spoločnosťou od hlavy až po päty. Pomaly nenájdete murára, ktorý by nemal za ušami.

Nefungujúci štát ohrozuje občanov. Dá sa však jeho rozklad zastaviť intenzívnou kritikou? Určite áno, ak sa neprekročí kritická hranica. Kde je? Tam, kde prerastá do sporov bez konca, tam, kde spory paralyzujú demokratické inštitúty (vládu, parlament, justíciu), tam, kde sa verejnosť začína korporatívne dištancovať od politiky a politikov, tam, kde sa víťazom v politickom ringu stávajú obskurné politické strany a extrémizmus?

A stále nie je najhoršie. Na úradoch nestoja samopalníci, úradníci nepýtajú výpalné rovno v kancelárii (existujú aj také krajiny), hranice sú otvorené, sme v EÚ a v NATO. To iba talentovaní mladí ľudia chodia za dobrým vzdelaním a prácou za hranice, matky a otcovia gatarbajtrovať do Rakúska, Nemecka a podobne. Neonacistické a fašizoidné uskupenia sú zatiaľ ešte na preferii moci, mafie a gangy si to nerozdávajú za bieleho dňa.

A predsa verejnou lomcujú vášne. Vodcovské elity (to nie je nadávka, ale štandardný sociologický pojem) pridávajú pod kotol, koľko to dá. A volia pri tom rétoriku revolučných tribún a reality show. Veď ide o hlasy voličov! Škoda. Druhý raz škoda, že médiá túto melódiu replikujú. Veď ide o sledovanosť! Česť výnimkám. Sú ochranou pred prekročením kritickéj hranice.

Ak sa však prekročí kritická hranica, nastane všeobecný bordel. Boh nás opatruj. Najmä menšiny - náboženské, etnické, národné... Šanca sa volá: Menšiny, spojte sa! Ale potichu prosím. Keď sa to preflákne, nejaký magor si to dá do volebného programu, alebo do názvu strany a je zle. Ešte horšie ako keď politické strany majúvajú zástavami, na ktorých sú nič nehovoriace metafory. Napríklad SMER, Obyčajní ľudia..., Priama demokracia, Veci verejné... Poučme sa z dejín a hovorme jasne – sme liberáli, konzervatívci, fašisti, komunisti.

Hlavne už žiadna revolúcia! Stačí vedieť, že: 1) pravidlá sú našimi hradbami, 2) kandidáti do volieb by mali byť preukázateľne psychicky fit a 3) politické strany si financujú straníci samotní. Ani potom to, samozrejme, nebude raj na zemi. No a? Sorry jako (aby som citoval slávneho rodáka), to nám má „prekrásny nový svet“ spadnúť rovno do lona? Až potom by sme totiž spoznali, ako chutí bezmoc!

KROK VPRED, KROK VZAD, KROK DOPRAVA, KROK DOĽAVA...

Áno, dá sa súhlasiť s názorom, že bez dialógu náboženstiev niet mieru na svete. Rovnako však platí, že aj s dialógom náboženstiev vojny boli, sú a budú. Vcelku je jedno, či ide o náboženskú neznášanlivosť, alebo náboženské konflikty sú iba alibi pre iné (zväčša teritoriálne, mocenské, etnické, národnostné a ekonomické) príčiny násilných stretov.

Medzináboženský dialóg má svoju históriu aj v modernom veku.

Dva pokusy z rokov 1893 a 1993 (*Prohlášení ke světovému étosu*. Deklarace světových náboženství. Praha 1997) sú najznámejšie. Po prvom nasledovali dve svetové vojny. Ten poslednýrazil tézu kultúry nenásilia v čase keď sa schylovalo ku globálnej explózií islámistického terorizmu, mohutným migračným vlnám, resuscitácii novej polarizácie sveta, k „objavu“ hybridnej vojny. A to nehovorím o klimatických zmenách, obmedzenosti neobnoviteľných zdrojov a podobne.

Keďže náboženstvá, národy a politické ideológie sú výtvyry ľudí, u mnohých vzniká pocit, že demokratické pomery sú lokálna, možno aj epizodická záležitosť a teritoriálne, mocenské a ekonomické záujmy sú večné a globálne. Veď človek človeku vlkom. Hejže?

Dva extrémne scenáre možných budúcností: 1) globálna totalita alebo 2) opevnené enklávy s rozmanitými režimami. Alebo klasika: kombinácia izolacionizmu („ohradené“ enklávy), spájania civilizačne príbuzných štátov do únií a blokov, lokálne konflikty, vyvažovanie záujmov diplomaciou a tak podobne.

V ríši sci-fi sa medzitým bude uvažovať o osídľovaní Vesmíru či víťazstve umelej inteligencie nad ľudstvom. Na zemi sa medzičasom budú usilovať o hegemoniu rozmanité spirituality, vrátane politických ideológií. Do hry možno prehovorí aj príroda, ktorá síce nemá „záujmy“, ale je schopná vykazať ľudstvo do úplnej ničoty. Krédo jednotlivého človeka v tomto všetkom môže byť staronové a priezračne jednoduché. Všet to poznáte z kanonických kníh. Staronové a priezračne jednoduché budú aj prekážky pri jeho naplňovaní: ľudia totiž málokedy kráčajú cestou, po ktorej by mali – vo vlastnom aj všeobecnom záujme – kráčať. Takže krok vpred, krok vzad, krok doprava, krok doľava... To iba veda a technológie sa rútia vpred, akurát bohvie kam.

AKTUÁLNA DIANIE NA SLOVENSKU

Práve som dočítal knihu Petra Pomerantseva „Nič nie je pravda a všetko je možné“. Je to kvalitná reportáž zvnútra chorej, v tomto prípade ruskej, spoločnosti. Súbežne s čítaním som periférne pozoroval dianie v Parlamente Slovenskej republiky. Deň a noc sa tu diskutovalo o zrušení resocializačného zariadenia pre drogovu závislé a inak problémové deti. Detský psychiater, s ktorým som tému konzultoval, bol zdesený. Predstava, že sa verejne pretriasajú anamnézy detí v resocializačnom zariadení, je míle za hranou morálky a dokonca aj zdravého rozumu. Reality show zvnútra chorej spoločnosti, tentoraz slovenskej.

Deň nato sa svet dozvedel, že americké ozbrojené sily vypálili na sýrske vojenské základne niekoľko desiatok rakiet s plochou dráhou letu. Odpoveď na použitie bojových chemických látok proti civilnému obyvateľstvu. Paralelne prezrievajú témy spojené s migráciou, terorizmom, resuscitáciou ruských imperiálnych ambícií a ďalšie a ďalšie. Aké terapie je možné vydolovať z útrob chorých spoločností?

Andrej Bán mi referoval, že po návrate z Iraku má pocit ako keby prišiel do vojnovéj zóny. Myslel tým návrat z Iraku na Slovensko. Mávam podobné pocity, keď sa vraciam z Izraela. Doma mávam pocit, že ide hlavne o moc, peniaze, prestíž, čomu sa v jazyku deformovaného verejného diskurzu hovorí zápas o pravdu a spravodlivosť. Nečudo potom, že sa protagonistom ďalšieho zápasu, myslím Mečiarove amnestie, stane AJ človek, ktorý Mečiara kedysi dávno pomáhal stavať na nohy. A že vo finále tohto zápasu sa hovorí už takmer výhradne o osobných zásluhách. Z hry úplne vypadli príčiny mečiarizmu a jeho súčasné metastázy.

Hlavne však chýba vízia? Čo „potom“ (až padne Fico, odstúpi Kaliňák...)? Pobijú sa politici o televíziu verejnej služby? O to, či na Slovensko patrí zahraničný kapitál, či Kotleba je, alebo nieje, fašista...?

Pocit marazmu, akokoľvek subjektívny, môže byť zničujúci. Recept, ako na to, som videl na nástenke jedného resocializačného ústavu na stránkach Denníka N. Bolo tam napísané: „priznať, pochopiť, prijať, zmeniť, udržať!“. Dobrý program aj pre chorú spoločnosť. Dobrý najmä preto, že sa netýka inštitúcií, programov, systému, ale predovšetkým jednotlivcov. Veľmi konkrétnych jednotlivcov. Pocit beznádeje nevyvoláva ich diagnóza, ale verejná pozícia a rola. Len, preboha, keby malo dôjsť aj na túto tému, varujem pred diskusiou v priamom prenose s využitím kúpených, ukradnutých... kartoték z psychiatrických ordinácií, obálok nájdených na stole a podobných „argumentov“.

V zásade som však optimista. Prechádzame obdobím v ktorom splyva odchod jednej generácie s krízou jedného civilizačného okruhu. Nastupujúca generácia môže prispieť buď k zvratu, alebo privítať tých, čo to spravia za nich. Môžu ich, samozrejme, aj odmietnuť – votrelcov akýchsi. Civilizačnému cyklu to bude jedno.

VELKONOČNÁ, ALEBO: VŠETCI SME UTEČENCI, PRINAJLEPŠOM MIGRANTI.

Som sekulárny človek. Navyše Slovák, žid, Európan. Pesachovú večeru som toho roku absolvoval s priateľmi – ukrajinskými imigrantmi, židmi. Ich dcéra má za manžela čečenského muslima. Mali sme všetci spolu normálnu sederovú večeru s čítaním Haggady. Trochu sme popíjali – okrem červeného aj kubánsky rum, a občas nakukli do mobilov, čo sa deje vo svete. Okrem iného som zavolať aj bratovi do Bratislavy. Oni boli tak v polovici Haggady, a vyzeralo to na večeru tak okolo pol noci. To už ja som bol doma. Pred spaním som sa začítal do knihy Petra Levina o pamäti.

Však hej, presne o toto ide: nezabudnúť na tradície, nezabudnúť na predkov, nezabudnúť na korene. V našom civilizačnom kontexte sme deti desatora, čiže židovskej tradície. A kázne na Hore. Naši predkovia pochádzali zo Severnej Afriky. Naše korene sú kdesi vo

Veľkom tresku, podobne ako korene všetkého živého a neživého. Tak o čom tom vlastne žvatľajú tí hejslováci (hejčesi, hejpoliaci, hejmaďari, hejnemci, hejfrancúzi...)? Sme všetci bratia a sestry a všetci sme utečenci, prinajlepšom migranti. Akurát niektorí trochu drbnúť mindrákmi a predsudkami.

Pesach je sviatok, ktorý židom pripomína útek z Egypta na slobodu. Utečenci sa – z vôle božej – túlili púšťou štyridsať rokov, aby zabudli na návyky z otroctva. Tá metafora platí naprieč dejinami. Že by božia vôľa potrebovala aj xenofóbov a ľudí inak vyšinutých, aby bolo jasné, že mana z neba bola výnimka z pravidla a chlieb svoj každodenný budeme musieť po zvyšok vekov dobíjať v pote tvári? OK, akurát skúsme neplatiť krvou. Príliš veľká hodnota za tie mizerné groše.

Mimochodom, Veľká noc sa slávi takmer súbežne s pesachom. Náhoda? Kontinuita v tradícii? Každopádne: Ježiš bol obrezaný žid. Kontinuita na predkov a desatoro („... neprišiel som rušiť, ale naplňovať zákon a prorokov...“) a čo i len zbežné „čítanie“ genómu živých bytostí nás zbavuje pocitu výlučnosti. Veď aj tí šimpanzy sú naši príbuzní. A teraz buďte múdri! Odkiaľ sa berú napríklad tí kotlebovci, mazurekovci, zemanovci, okamurovci a im podobní? Že by ich zoslala nevyhnutnosť spoznávať zlé, aby sme vedeli rozpoznať dobré? OK, akurát skúsme neplatiť krvou!

Poznámka: Na výklad pojmov Pesach, Sederová večera, Haggada, Mana z neba sa pozri do gúgeľa, prípadne do Wikipedie. Citát z Ježišovej kázne na Hore je môj preklad z: *Bible Svatá*. Česká biblická spoločnosť 1994, Ev. S. Matouše 4.5./17.

KDOPAK JE TADY EXTRÉMISTA?

Prišlo mi mailom video (je na konci textu) s touto doprovodní prűpovídkou: „Vzor národního vůdce, nikoliv sraba jak je Sobotka anebo Fico. I Pohraniční Stráž už nemáme. Holt Maďari nejsou posrani z Bruselu...“.

Podstatnou část svého života jsem byl „extrémista“ (bacha, to slovo je v uvozovkách). Registrovala mě takhle komunistická tajná policie (například za účast na akci Bratislava/nahlas) a začátkem devadesátých let Slovenská informační služba pod vedením Ivana Lexy (v slovenském parlamentu řekl, že podvracím Slovenskou republiku prostřednictvím TV NOVA) i česká BIS (za mou účast v aktivitách Hnutí občanské solidarity a tolerance), jak řekl v českém parlamentu tehdejší poslanec Pavel Bratinka. Jsem při používání toho slova opatrný.

Porušování zákona je něco jiného a ani není zapotřebí citovat příslušné paragrafy. Když ovšem mladého antifašistu kopne jeho názorový oponent do hlavy, je pozdě. Co s tím? Opravdický průšvih nastává ve chvíli, když se „extrémistou“ stane představitel top politiky, například významný politik, anebo rovnou prezident. Takovému jde většinou o marketing a jeho motivace bývá účelová – jde mu hlavně o mobilizaci veřejnosti pro „jeho věc“ a čerta starého o bezpečnost lidí, nebo dokonce národní zájem. Teda, pokus sám není pravověrným nacionalistou.

Má víra ve stát – a tím pádem také lojalita – je redukována na několik jeho základních funkcí. Ochrana občanů před násilím patří mezi ně. Očekávat, že to stačí, je ovšem zrádné. Bez aktivních občanů, bez svépomocných sítí a lídrů, kteří umí – klidně, věcně a bez negativních emocí - komunikovat s veřejností, to nejde. A i poté je to permanentní zápas, který má své oběti. Podstatné je, že zápas probíhá a není organizován pouze „shora“.

Pozadí nebezpečného extrémizmu tlup, gangů a organizovaných fanatiků je jiné kafe. Někdy je klíčová rodinná anamnéza (málo rodičovské něhy, úzkosti a mindráky), jindy komunitní a společenská atmosféra, překroucená víra, ideologie. Olejem do ohně jsou kampaně, které manipulují strachem. Strachem z migrantů, strachem o zaběhaný životní styl, strachem z jinakosti. Strach a nenávisť tvoří výbušnou směs. Roznětkou bývají na první pohled prkotiny – tu nenaplněné ambice, jinde sexuální frustrace, porucha oosobnosti... ledacos.

Mé přesvědčení: současná radikalizace společnosti jde na konto všech, kteří nedokáží komunikovat bez pěny u pusy, bez chrlení negativních emocí... a bez schopnosti získávat společenský status, pozice a role, aniž by potřebovali obětího beránka.

Pandemie extrémizmu začíná od lidí jako Orbán, další si dosadte dle libosti – od Zemana přes Kotlebu a další. To jsou ti opravdu nebezpeční extrémisté. Ukazují na vnějšího nepřítele, aby nemuseli mluvit o vnitřním rozkladu. Mluví o tom, jak zachraňují Evropu, a přitom rozvolňují vazby mezi jejími státy. Hřímají proti migrantům a zřizují pro ně koncentrační tábory... a opakovaně zdůrazňují svaté poslání svého národa, a současně ignorují civilizační hodnoty, díky kterým drží pohromadě. Kupodivu, tato strategie, která má na kontě většinu příšerností minulého století, opět funguje.

Události na Slovensku, v Čechách, v Maďarsku, v Polsku, ale i ve Francii... a v USA naznačují, že nástup „nových“ politik a politiků vede k vyhrocování vášní, negativních emocí, konfliktů. A ukazování prstem na vnějšího nepřítele je prvním krokem k likvidaci toho vnitřního. Společnosti se přitom porcují téměř na dvě stejné půlky. Každá z nich je přesvědčena o své definitivní pravdě a každá ty druhé značkuje jako „mainstream“. K smíchu, kdyby to nebylo tragické. Je ovšem možné, že právě tuto lekci jsme nutně právě teď, a právě tady, potřebovali.

A teď to video:

<https://www.youtube.com/watch?v=e6w8ybqa5EA>

VĎAKA MATEJOVI

Práve som naplno v takzvanom promovaní svojej poslednej knihy. Ide o dialóg s Matejom, ktorý sám seba definoval ako nacionálneho socialistu. Písali sme si veľa rokov a veľa rokov som náš rozhovor bral tak trochu na ľahkú váhu. Vlastne aj keď z našich e-mailov vznikla kniha, bral som to ako demonštráciu dvoch paralelných

monológov, pričom pravda bola na mojej strane. Kdesi v kútiku duše som dúfal, že Mateja prerobím. Mám predsa na svojej strane milióny obetí dvoch zvrhých ideológií, vrátane vlastných blízkych a najbližších. Matej mi iba dal šancu, aby som svoje postoje dokázal presnejšie a presvedčivejšie formulovať.

Prvé zrno pochybností mi do hlavy vniesla Tecia Verbowski. Poľsko – kanadská spisovateľka židovského pôvodu. Napísala mi, že ten Matej je vlastne iba rebel – neznáša ideologické klišé, keď sa za slovíčka o liberálnej demokracii ukrýva obyčajné pokrytectvo, moc peňazí, korupcia, nespravodlivosť..., vadí mu paušalizácia – „my“, tí správni chlapi a „vy“, extrémisti. Druhý otáznik mi nasadila do hlavy priateľova manželka Vlasta, ktorá sa pohybuje medzi učňovskou a stredoškolskou mládežou a tvrdí, že Matejov tam je väčšina, ibaže menej vzdelaných. K nahľadávaniu mojich istôt významne prispel brexit, výsledok amerických prezidentských volieb, aktuálne dianie v krajinách strednej Európy atď.

Vernisáž rozšírenej českej verzie našej knihy „Přes ploty“ prebehla v pražskej knižnici Václava Havla. Medzi divákmi sedeli aj naši rodinní priatelia – židovská rodina pôvodom z Ukrajiny, otec maliar a sochár, syn maturant a budúci študent filozofie. Odchádzali z prezentácie knihy sklamaní. Mrzelo ich, že nikto z prítomných nekvitoval Matejovu odvahu, i ochotu pustiť sa do riskantného súboja so starším a vzdelanejším partnerom – až úplne nadoraz. Odvtedy si čítam zas a znovu Matejove pasáže. Hej, je tam kopec nehorázností, ale...

Pasovať polovicu voličstva do role idiotov preto, že dali svoj hlas napríklad Zemanovi, Orbánovi a podobným, alebo čo i len desať percent za hlasy Kotlebovi, mi pripadá nefér. Veď tých ľudí možno šťve iba to, čo aj mňa. A súčasne si svoje trable stotožňujú s režimom a s politickými elitami, ktoré na ich problémy – ako sa im, často oprávnene, zdá – kašlú.

Fakt, že si toto myslia, je nevyvrátiteľný. Rovnako nemám pochyb-

nosti o tom, že ich počet a sila vykazuje vzostupný trend. Nebude to aj chyba tých, ktorí formujú verejnú mienku? Tých, ktorí majú možnosť mobilizovať verejnosť? A nie je to vlastne aj moja chyba? Ukazovať prstom je nanič, ak niet cesty a smeru, kam kráčať. Nanič je moralizovanie. A tí, čo to aspoň približne vedia, derú sa dopredu? A sme vôbec, my intelektuáli, pripravení na boj? Veď máme iba mozolnaté zadky a keď dôjde k skutočnej konfrontácii, má väčšina z nás tendenciu strkať hlavu do piesku.

Viem, ľahko sa mi – sedemdesiatnikovi – keca o boji, keď si myslím, že ma do prvej línie nikto nepošle. No čo už, budem aspoň s ľuďmi, ako je Matej, viesť dialóg, kam až to pôjde. Napokon, pokiaľ sa rozprávame, päste ostávajú v pokoji. Súčasne si však nerobím ilúzie – psychopati, sociopati a fanatici medzi nami nie sú na dialóg zvedaví. Skúsenosť však hovorí, že ich rozloženie v spoločnosti je prierezové a neberie ohľad na vek, profesiu, ideológiu, náboženstvo, stranícku príslušnosť, volebné preferencie, národnosť, etnicitu, pohlavie, vzdelanie, fyzický stav a podobne. A jediné, čo rozkladá ich zhubný účinok, je komunikácia nadoraz. A potom sila. Sila kolektívnej mysle, duše a tela, vzývajúca slobodný život a zodpovednosť zaň! Bez vodcovskej elity to však nepôjde. Nikdy nešlo. A nikdy to ani nebola prechádzka ružovou záhradou. Nastal čas generačnej obmeny.

RANNÍ MEDITACE (5. 5. 2017)

Jsou dny, kdy to stojí za prd. Kompletně. Pohlazení duše přichází nečekaně a má různé podoby. Dokonce i podobu mytopoetického dialogu. V mém případě v podání trojice Ralph Abraham, Terence McKenna a Rupert Sheldrake (Dialogy na hranicích Západu, Dharma Gaia, Praha 2008) – všichni renomovaní vědci.

Zkouším uvěřit tomu, co říkají – že nikdo a nic nemizí beze stopy. Budiž za to díky hypotéze o morfogenetickém poli – představě, že VŠE je jedno. V JEHO nekonečných prostorách zanechávají i ty

nejnitěrnější události otisky na věky věků. Klidně přijmu i hypotézu o původnímu CHAOSU, který je zdrojem všech energií a forem. A jasnému SVĚTLU, které dává dění smysl a směr.

Ti tři chlapíci také nespádli z nebe jen tak. Jejich předchůdci uvažovali podobně několik tisíciletí pozpátku. Používali sice jiná slova, jazyky..., opírali se o jiné argumenty. Ta příbuznost je ale do očí bijící. Tajemno počátků a konců, permanentní vznikání a zanikání, stopy událostí, skutků, příběhů... po spirále vývoje Všemohíru. Třeba rovnou pod patronátem Kosmické Mysli.

Kolektivní paměť, kolektivní nevědomí, atraktory, bifurkace, pořádek prostřednictvím chaosu... jsou už jenom slova, prostřednictvím kterých se snažíme uchopit neuchopitelné, pochopit nepochopitelné. My lidské bytosti. Nevíme dokonce ani tolik, jestli tento úkol reflektujeme a vláčíme na zádech sami. Nicméně, zrníčka veškerenstva snaživě podrobujeme zkoumání.

Vlastně i ta jména – například od Mojžíše, starozákonních proroků, Buddhu, Lao ě, Konfucia, Sokrata, Platona, Aristotela, Ježíše... až po Freuda, Junga a pilíře soudobé vědy, včetně průkopníků astrofyziky a evoluční biologie – jsou jenom prach v nekonečnu. Tváří v tvář tajemstvím, která nás obklopují, svádíme „v potu tváře“ zápas o zdejší bytí – krátké a všelijaké. A přitom jsme zvědaví a tvůrčí.

Ano, KREATIVITA si zaslouží označení „to božské v nás“. Vlastně i ta destruktivita je jenom jedna z její tváří. Její matkou je chaos, navigací světlo, cesta klikatá – lemovaná nekonečným příběhů poháněných a přitahovaných vůlí, která – jak individuální, tak kolektivní – utváří také to, čemu říkáme pravda, svoboda, krása, anebo třeba Bůh.

P.S.

A teď jsem schopen ještě jednou se podívat na včerejší „přijetí“ demise premiéra Bohuslava Sobotky na Pražském hradě a následně „rozhovory“ se stávajícím vicepremiérem a ministrem financí české vlády Andrejem Babišem.

Čtenářům se omluvám. Text tentokrát nezredigovala moje manželka Irena. Nemá čas – čeká na řemeslníka, který má (s půlročním zpožděním) dodělat náš byt.

BEZPEČNOST

Tento máj je v domácom – v mojom prípade českom i slovenskom – záhumienu dosť rušno. Je to iba dni po tom, ako Peter Hunčík písal v N-ku o kauze istého maďarského aktivistu, ktorého s úsmevom spacifikoval dobre stavaný čečenský mladík a následnej reakcii Viktora Orbána v zmysle „o súkromné problémy ľudí sa nestaráme“ (<https://dennikn.sk/765749/ak-zafarbite-sovietsky-pamatnik-pride-za-vami-nahnevany-cecenec/>). A tiež v čase, keď v Prahe a v iných mestách Českej republiky protestujú desaťtisíce občanov proti mocenskému tandemu Zeman – Babiš (<http://forum24.cz/v-praze-a-dalsich-mestech-se-bude-vecer-opet-demonstrovat/>).

K tomu tandemu. V prostredí, kde sa pohybujem – koľko ľudí, toľko názorov. Konkrétne: 1) demonštrácie sú iba manéver, ktorým si niektoré politické strany vylepšujú klesajúce preferencie, 2) celá kríza vládnutia je pokusom politických špičiek zamaskovať masívnu korupciu, 3) verejnosť už má naozaj plné zuby jalových sporov politických lídrov, a zasiahla ju epidémia spoločenskej hystérie vyvolávanej pocitom rozpadu inštitúcií štátu.

O jednej téme sa však hovorí, myslím si, hlúpo. Týka sa schopnosti štátu dostať svojim záväzkom voči občanom. Alebo ešte inak: V porovnaní s mnohými regiónmi súčasného sveta žijeme v oáze bezpečia a prosperity – po uliciach nechodia ozbrojenci, pri dverách nezvoní výpalníci..., väčšina nestráda, skôr naopak. A predsa sa sťažujeme, frflíme, nadávame. Sami tým uskutočňujeme víziu „sebanaplňujúcej prognózy“, ľudovo: „čo sa babe zdalo, to sa jej aj stalo“. V našom kolektívnom podvedomí (nevedomí?) dozrieva predstava, že sme až po uši v kríze, že sa nám premnožili extrémisti a za rohom číhajú teroristi. Čoraz viac ľudí vzyva revolučné

nadšenie. Skvelé témy pre takzvaných „nových“ vodcov Trumpovho, Le Pénovej... Orbánovho, Kaczynského, Zemanovho...typu. Vodcov, ktorí budujú svoje kariéry na šírení drinkov namiešaných z klamstiev, konšpirácií, zneužívania internetu... a bušenia na spodné pudy voličov.

Čo s tým? Nevie, prechovávam však vieru v normálnu generačnú obmenu elit (vrátane zdravej medzigeneračnej komunikácie), vieru v atraktivitu pozitívnych vzorov správania (viď „Andrej Kiska“), vieru v mobilizačný efekt strachu z civilizačného – najmä hmotného – úpadku, vieru v revitalizačný vplyv migrácie z kultúrne blízkych regiónov... a , ako povedal František Mikloško na jednom z našich priateľských posedení , vieru v zázrak.

Alebo je to inak? Anton Vydra z .týždňa, ktorému som dal prvú verziu textu prečítať, mi napísal: „Konšpirátori a klamári namiesto rozvírenia stojatých vôd narobili mútne močiare, v ktorých sa už nijaký plavec nedokáže orientovať. A zdá sa mi, že toto je dnes nie bitie na poplach, ale celkom normálna, pokojná úloha demokratov: čistiť svoj verejný priestor od zabahnenosti (tak ako to robia napríklad dobrovoľníci kdesi v Starej Turej, kde čistia starý, zabudnutý židovský cintorín - bez veľkých rečí, skrátka, dávajú to do poriadku a dúfajú, že to nakoniec ocenia aj ostatní). Asi tak.“

ARMÁDA PŘED BRANAMI

Veřejný prostor se díky informačním technologiím a globalizaci změnil na jeden obrovský kotel. Kdo umí mluvit a psát, mluví a píše. Taktovku ovšem drží v rukou političtí lídři a mediální celebrity. Mívám pocit, že jde především o permanentní kampaň, dominují mobilizační hesla a boj o hlasy, kliky, souhlas, potlesk. Pro ty, kteří s námi nesouhlasí, nemáme dobrého slova. Nemáme často dobrého slova ani pro ty, kteří souhlasí. Zuří válka o uznání, peníze, pozice, role. Boj muže proti muži. Nejfrekventovanější slovo této války je „JÁ“.

Nejsem výjimka. S podobnou ambicí jsem také vstupoval do dialogu s Matějem (Fedor Gál a Matej: *Přes ploty*. Větrné mlýny 2017), který sám sebe pasoval do role nacionálního socialistu. Chtěl jsem ho utlouct argumenty, případně převychovat k obrazu svému. Léta mi trvalo, než jsem začal vnímat a domýšlet jeho životní zkušenosti a postoje. Ano, je to dialog přes vysoký plot. A ano, na jeho straně plotu stojí lidé, jichž je hodně, a nebudeme-li pozorně poslouchat a reflektovat, co říkají, bude jich pořád víc a víc. Až překročíme kritickou hranici, budeme vyzváni k masivní přímé akci. Přesněji: ta chvíle je už tady!

Vrátil jsem se po vydání české mutace knihy „Přes ploty“ ještě jednou k Matějově argumentaci, k jeho výkřikům, k jeho vnímání společenských problémů, rizik a šancí. Zde jsou některá:

- *Národ = půda a krev. Naše půda a naše krev – hodnoty nejvyšší.*
- *Neexistuje patent na utrpení. Proč tedy, například, to nekonečné zdůrazňování židovského utrpení a holocaustu?*
- **Naše kultura je ohrožena parazity a cizáky zvenčí. Podobně bílá rasa.*
- **Demokracie, ta liberální, chrání bohatce, bankéře, kapitalisty. Je korupční ze své podstaty. To už raději monarchii a Vůdce. Není závislý na volebních obdobích, kampaních a preferencích.*
- **Bída provází kapitalismus, je zažraná do genů chudých a replikuje se z generace na generaci.*
- **Demokracie a kapitalismus jsou odpovědný za to, že mužů ochotných obětovat se za národ dramaticky ubývá.*

Aby bylo jasno, nemluvím o primitivěch bez znalostí, schopnosti myslet a formulovat. A nemluvím ani o „vyhcáncích“, kteří vidí v tomto typu politiky cestu a nástroj k dosahování osobního profitu. Mluvím o mentálních soupeřících jakéhosi zobecněného Matěje. O armádě nasraných bojovníků proti stávajícímu systému. Čtěte například tuto Matějovu pasáž z výše citované knihy:

„Těch 50 procent lidí, kteří nechodí k volbám, nečeká na standardní (politickou) stranu. Nelžeme si. Ti půjdou k volbám, když se budou moci pomstít volebními lístky za matky, co utírají penzistům na Západě zadky, za naše sestřičky v bordelech, za otce, co žijí z ruky do úst a co dožívají u lahve, za ukradenou identitu, za dezinterpretované dějiny, za úrokové otroctví, za institucionalizovanou lichvu...“

Odbýt vše jedním vrzem jako výplody nemocných mozků, rozvrácených rodin, zhoubných ideologií, manipulací, konspirací, skupinových mentalit... je absurdní. Jde o „životní paradigma“, jistý typ spirituality či víry, chcete-li. Věcná argumentace nikam nevede. „Konkurenceschopná“ může být zase jenom paradigma, spiritualita, víra – říkejme jí pozitivní morálka. Jedno, jestli sekulární, nebo náboženská. Jde především o šíření pozitivních emocí, jež jsou (doufejme) stejně „infekční“, jako ty negativní.

PRAHA, PONDELOK 5.6.2017

Je to ako s tou poslednou cigaretou, posledným panákom, posledným rozhovorom pre médiá... Keď ma mladí organizátori pražskej (protikorupčnej) demonštrácie, ktorá nadväzovala na podobné v Bratislave a v Košiciach, pozvali, nedalo sa odmietnuť. Navyše, základné tézy som mal v hlave poskladané už pomerne dlho: Korupcia je dôsledok. Ľudia ako Kaliňák, Gašpar..., Zeman, Babiš..., Orbán..., Trump... sú iba symboly. Symboly ducha doby. Doby, keď sa z politiky stáva seriál reality show pre masu voličstva.

Nenávistné pokrikovanie cez ploty nikam nevedie. Tlak na zmenu je v masívnom nasadení ľudí a v charizmatických lídroch - lídroch, ktorí dávajú prednosť kvalifikovanej argumentácii pred paľbou od boku.

Viem, duch doby je skôr atmosféra a pocit, ako uchopiteľný tvar. November 89 je však tiež jeho súčasťou. Dokonca súčasťou zažra-

nou do zkušenosti významnej časti dvoch ešte žijúcich generácií. Oprášiť? Áno!

V čase, keď som viedol Verejnú protinásiliovú komisiu, mal som vo zvyku prichádzať ráno do roboty so slovami „Definitívne víťazstvo je naše!“. Po dvadsiatich siedmich rokoch som skromnejší: Myslím, že neprehráme, ak sa budeme veľmi snažiť.

P.S.

Prážská demonštrácia sa má konať pred budovou slovenského zastupiteľského úradu. Vedie ho Peter Weiss – nominant SMERu. Považujem to tiež za symbol ducha našej doby. Je v nás a my sme v nej. Uvítal by som, keby zmena prišla aj vďaka diskusii naprieč demokratickými politickými stranami. Áno, sú aj ľudia natoľko posadnutí sami sebou a svojou pravdou, že dialóg si pletú s monológom. Tam je skutočne každá snaha márna. Podobne ako je márna s ľuďmi, ktorí hovoria o službe verejnosti a myslia na vlastnú peňaženku.

ZA CO BY BYL EVROPAN OCHOTEN OBĚTOVAT ŽIVOT?

V mém mnohaletém dialogu s Matějem (Fedor Gál a Matej „*Přes ploty*“, Větrné mlýny, Brno 2017) se opakovaně objevovala dvě témata. Jedno otevřeně („Za co by byl Evropan ochoten obětovat život?!“) a jedno skrytě („Jdu těžce fyzicky pracovat!“). Obojí většinou ve vztahu k židovství a liberalismu, což Matěj také považuje především za židovský výmysl. První tema naznačuje absenci takových hodnot, jako je posvátnost půdy a krve (Židé nemají vlast) a druhé jakési příživnictví – příživování se na těžké práci jiných.

Odpovídal jsem většinou stereotypně: za své děti, vnoučata, nejbližší, jsem připraven obětovat život, a to s tou prací je blbost. Chudoba nezná etnicitu, národní příslušnost, náboženství... To, že židům v našem civilizačním okruhu kdysi vymezili oblasti, kde si můžou,

a kde nesmí, vydělávat na živobytí, je historický fakt. Nechme teď bokem kontext – například proměny práce samotné. Vždyť když jsem sám byl dělníkem ve fabrice, obskakoval jsem v provozu především přístroje a potrubí. Moc jsem se u toho nezapotil.

Nedávno jsem četl krátkou esej izraelského mírového aktivisty a spisovatele Amose Oze „*Jak vyléčit fanatika*“ (Paseka, Praha 2006). Jako člověk, který se narodil v epicentru nesmířitelného konfliktu mezi Palestinci (Araby) a Izraelci (židy) potvrdil, co já jsem cítil: „Jsem odhodlán bojovat pouze tehdy, budu-li věřit, že jde o věc života a smrti, nebo že mě samotnému, či mým bližním, hrozí zotročení.“ (cit. kniha str. 14).

Odvěkou příčinou ohrožení těchto dvou základních věcí (života a svobody) jsou majetek (včetně teritorií) a moc, což jsou spojitě nádoby. O výsledcích rozhodují faktory povytce racionální – vojenská, ekonomická... síla, umění diplomacie a podobně. Jiné kafe ovšem je, když máme do činění s fanatismem. Ten se rodí z nezlomné víry ve vlastní pravdu. Jde mu o to, aby jste ji také vzali za svou, a to bezvýhradně „Podvolte se, anebo jděte z cesty!“, tak zní jejich strategie.

Vynechme rozdíly mezi mnoha typy současného fanatismu. Ty opravdu nebezpečné – především nacionální a náboženský – jsou přímou výzvou k nasazení života.

Zpět k Matějově otázce: „*Za co by byl Evropan ochoten obětovat život?!*“ Kmenové, klanové, komunitní... národní... mytologie mají jasno: Vol raději nebýt, jako být otrokem! Jasná jsou, žel, i dějiny otroctví a nesvobody. Historie je plná důkazů, že lidé jsou v hraničních situacích – až na výjimky – ochotni obětovat svobodu, aby ochránili své životy. Fanatici to považují za přirozené, Vůdcové s tím kalkulují.

EŠTE RAZ O MEČIARIZME

Nedávno som dotáčil s Terezou Nvotovou poslednú sekvenciu pre dokument o Vladimírovi Mečiarovi pre televízny kanál HBO. Za tých dvadsaťpäť rokov som tie isté vety, argumenty, situácie... zopakoval snáď po stý raz – bol to zločinec, ktorý dokázal zjednotiť našťvaných ľudí, premeniť ich našťvanosť na generátor negatívnej energie a tou – ako laserovým delom – rozleptať základy štátu, infikovať ich a nasadiť do nich vírus animozít „muža proti mužovi“. V mene vlastnej moci a profitu, samozrejme. Možno dokonca aj trochu veril – a dodnes verí - tomu, čo robil. Každopádne predbehol dobu – Zeman, Babiš, Orbán... Trump sú jeho pokrvní bratia. Bez svojho početného fanklubu by neboli ničím. A bez demagógie a lží.

Už sa fakt nepamätám, ako sa volala tá kniha Stanislaw Lema – bola to tuším dedektívka. Mimo hlavného deja v nej popisuje bezpečnostné (protiteroristické) opatrenia na jednom letisku. V situácii ohrozenia sa ľudia vrhali rovno z pohyblivých schodov cez zábradlie do akejsi mäkkej hmoty, kde zapadli a boli chránení pred črepinami, tlakovou vlnou, pred padajúcimi predmetmi.

Môj priateľ, psychiater J.B. je cynik. Tvrdí, že po svojich zvieracích predkoch potrebujeme k pocitu bezpečia svoju svorku a alfa samca. Tí „ini“ sú nepriatelia. Na moju otázku, ako si predstavuje ochranu pred šialencami a fanatikmi, povedal: psychologickými a psychiatrickými testami by ľudia – najmä tí, čo majú vplyv na naše životy, predovšetkým politici – mali prechádzať povinne, a chorých treba „izolovať“. Ufff!

Existujú zrejme aj lacnejšie a menej drastické možnosti. Napríklad koexistencia sebestačných komunit, ktoré si žijú vo svojich ghetách, a čo sa deje za hradbami, ich až tak nezaujíma. Teda, pokiaľ nejde o výmenu žien, tovarov, služieb, informácií... a korisnícke výboje, či aspoň medzikomunitné športové a kultúrne zápolenie.

Predbežne sme však odkázaní na podmienky obvyklé, čiže budeme žiť nedostatočne chránení za soft hradbami pravidiel

a zákonov. A krôčik za krôčikom budeme platiť kúskom slobody za kúsok bezpečia. Alfa samci v rolách politikov sa postarajú, aby sme si za bezpečnosť priplácali. Treba len dúfať, že ich na stále preludnenejšej planéte bude inflácia, a ich moc rozptýlená.

Nevyriešeným problémom bude, aby do vzájomných konfliktov pod zástavou hesiel o pôde a krvi posielali roboty a nie nás, čo vlastnime iba ten kúsoček pod zadkom. Otázka znie, ako ich k tomu primäť. Najmenej zlá zo všetkých zlých možností je demokracia, ktorá, vďaka slobodným voľbám, zabezpečuje rotáciu politických elít, spoločenskú kontrolu moci, napríklad prostredníctvom médií či sociálnych sietí, a aké také sociálne učenie verejnosti metódou skúšok a omylov.

Apokalypsa sa dá zabrániť aj kombinovanou aplikáciou terapií podľa S. Lema a J.B. – obetovaním kúska slobody za kúsok bezpečnosti, plus povinným psychologickým, alebo psychiatrickým, vyšetrením adeptov na politické role. Ovšem skôr, než sa dostanú do významných pozícií, napríklad na kandidátky politických strán. Paralelná koexistencia všakových komunit je dobrý, minimálne neškodný trend.

Existuje, samozrejme, ešte niekoľko ďalších možností. Napríklad: Kultúra vytrhla človeka z koľají biologickej evolúcie (parafráza UI z Lemovej knihy *Golem IVX*) a možno smeruje skôr k svetlu, ako do ničoty. A teraz len za seba: Držme sa pri zemi – mečiarizmus, a iné podobné izmy, sú mementom. Hovoria o tom, že pravda a láska napokon môžu zvíťaziť, ak ľud nebude mať príliš dlhé vedenie. Myslím teraz napríklad na tých dvadsaťpäť rokov, ktoré uplynuli, než fenomén mečiarizmu prekukli aj tí, ktorí ho vtedy stavali na nohy.

KRÉDO

Vlast je štát? Vlastenectvo je láska, úcta, rešpekt k štátu? K jeho symbolom, hodnotám, rituálom, tradícii...?

Cítim to tak, že štát sa mi menil pod zadkom bez toho, aby som ho musel zdvihnúť. Od toho vojnového a fašistického, cez chaotické povojnové Československo, Československú socialistickú republiku, Českú a Slovenskú federatívnu republiku až po Slovenskú republiku, ktorú som opustil. Nevybral som si ani jedno, ani druhé, ani tie ďalšie – s výnimkou krátkej existencie porevolučného Československa. A s výnimkou Českej republiky, kam som emigroval po rozpade spoločného štátu. Súčasne viem, že štát som aj ja, a nevyvliekam sa zo spoluzodpovednosti za jeho chyby.

Je nacionalista normálny?

Každý človek je zakotvený do materinského jazyka, rodinných, priateľských, pracovných, susedských... vzťahov, premenlivých situácií, kontextu. Všeličo z toho vznikalo kultúrnou evolúciou (národ), okolnosťami a vlastným pričinením (domov). Domov stojí za osobné nasadenie. Existuje však pod kuratelou štátu. Štát vytyčuje pravidlá a dbá o ich rešpektovanie. Ak to robí dobre, má právo na lojalitu občanov, nie však na ich životy. Zbožšťovanie národa a štátu je, ako si myslím, diagnóza. Jeden môj mladý priateľ (Peter Leponi) ju nazval „*syndróm malého penisu*“. Sám však vzápätí dodal, že ide o pocit.

Nenávisť

Nenávisť, aj tá kolektívna, je pozostatok pudovej (inštinktívnej) výbavy živých bytostí – „zožer, alebo budeš zožratý“, tlmočil svoju skúsenosť dedo Jiřího Berku – kamaráta a psychiatra. Inteligencia a kultúrna evolúcia pretavila niektoré pudy a inštinkty do emócií. Nenávisť a súcit medzi nimi dominujú. V pozadí nenávisti je – okrem hrabivosti – úzkosť a strach z ohrozenia. Mám právo na obranu pred predátorom, často svoj strach a svoju úzkosť projektujem mimo seba. Tí Židia (Rómovia, migranti, liberáli).

Čo je „duch doby“, presnejšie „duchovia“?

Mal som to šťastie, že som sa v zrelom veku dožil pomerov, keď

národná a štátna príslušnosť neznamená okovy na nohách. Ducha doby však opustiť nemôžem. Že by toto bola moja vlast? Podobne to videl novinár a spisovateľ Joseph Roth v časoch, keď Rakúsko – Uhorsko praskalo vo švíkoch. Duch doby, ako ho vnímam, je však iný, než ako ho vnímajú ľudia odlišných životných postojov, príbehov, presvedčenia. Teda, až do chvíle, keď vonkajšia moc neovládne priestor v nás a okolo nás. Totálna vlast, ovládaná duchmi doby, ako zlý sen.

Prežije demokracia?

Demarkačnou líniou je násilie namierené proti ľudským právam a demokracii. A opäť tá subjektivita – veď to prvé sa mení v čase, a to druhé je epizóda vo vývoji civilizácií! Najmä demokracia je pre nacionálneho socialistu a komunistu priam zbraň hromadného ničenia. Oni vyznávajú kolektivity a vodcovský princíp. Ja slobodného, a teda aj zodpovedného jednotlivca. Letný pohľad do histórie naznačuje, že skutoční demokrati ťahajú za kratší kus motúza. Že by nedemokratické kolektivity lepšie zvládali umenie konfliktu?

Civilizačné a životné cykly

Rád by som veril, že budúcnosť patrí komunitám. Ži a nechaj žiť! Že by to bola iba romantická ilúzia? V situácii obmedzených zdrojov, nerovností, globalizácie, migračných vln, zmien životného prostredia... dvojnásobná? Možno až trojnásobná – verím totiž v stúpajúcu evolučnú špirálu, ako kedysi hlásal Pierre Teilhard de Chardin. Civilizácie a kultúry pritom prechádzajú životnými cyklami a to najlepšie z nich sa vteluje do tých, ktoré ich striedajú. Podobne to možno bude aj z každým jednotlivým človekom. Zanechá genetickú a memetickú stopu.

Šťastie

Človek túži po šťastí. Duchovné náuky a cvičenia sú zväčša navigáciou, ako k nemu dospieť. Niektorí toto poznanie dostávajú darom, výchovou, indoktrináciou..., iní hľadajú a nachádzajú, alebo nenachádzajú. Hľadal som celý život – nachádzal (epizodicky), i nenachádzal. Nachádzal zväčša zmyslovo a intuitívne. Na sklonku

života mám pocit, že šlo o jediné: prijať svoj život v pokoji. Taký bol, a basta. Pánboh zaplať, že som udržal pohromade rodinu, dočkal sa vnúčať, robil väčšinu života zaujímavú a kreatívnu prácu, nemusel použiť zbraň... Áno, dalo sa to zvládnuť aj zdravšie. Čo už?

Aktivizmus

Zrnko praxe je viac ako tony teórie, hovoria majstri východných duchovných ciest. Zachrániť jedného jediného človeka je ako zachrániť celý svet, píše sa v Talmude. Oboje mieri „von“. Pokojne tomu hovorme aktivizmus. Je to dobrá vec. Tento imidž občas narušuje snaha prekryť ono „von“ vlastným egom. Veľké ego najmä v politike a vo verejnom živote, takmer štandard. Hneď vedľa hamížnosti. Aktivisti všetkých krajín spojte sa proti týmto neudhom! Bude to nerovný a mizerne platený zápas. Možno vám však prinesie subjektívny pocit kvalitného života, čo je samo o sebe terno.

Tajomstvo

Od počiatkov písanej histórie až po dnešok sa (občas) traduje existencia „neuchopiteľného“, „nepochopiteľného“, „nepomenovateľného“..., až po (často ignorovanú) Wittgnesteinovu vetu, že „o čom sa nedá hovoriť, o tom treba mlčať“. Tradícia je prekračovaná ľudskou zvedavosťou a kreativitou. Tajomstvo fascinuje, nutká k ovládnutiu, využitiu a zneužitiu, je motorom rozvoja vedy, technológií a poznania vôbec. Akurát to svetlo na konci tunela odoláva. Teda, tiež iba občas – sú aj takí, ktorí chcú byť ako bohovia.

Zlo

Zlo je prítomné vo svete ľudí bez zjavného úžitku či zmyslu. Vždy bolo, je a bude. Moderný vek ho v kondenzovanej podobe spoznával napríklad v nacistických koncentračných táboroch, v komunistických gulagoch, počas etnických a náboženských „čistiek“ i takzvaných revolúcií. Stretávame sa s ním aj v každodennom

živote v časoch mierových. Protipól dobra – tma. Tajomstvo? Milgramove a Zimbardove experimenty, napríklad, ilustrujúce jeho „banalitu“ sú iba rozumkárenie. V mytológii je diabol, vrátane toho osobného, prítomný odjakživa a zápas s ním je večný.

P.S.

Text som použil aj do zborníka venovaného Tomášovi Janovicovi k osemdesiatke (*Kritika a Kontext*, 2017, č. 47–48).

Texty © Fedor Gál, 2015, 2016, 2017

Knižní úprava a sazba © *Milan Nedvěd* [www.milann.info]

Knihtisk a vazba © *Studio Formall* [www.formall.cz]

vlastným nákladem v júně 2017

[www.fedorgal.cz]